

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Γ'

ΑΡ. 7-8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

=43-44

PHILÉAS LEBESQUE: *Râques Chypriotes.*

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: 'Ο Πύργος τῆς Βαβέλ (τραγωδία).

BRUNO LAVAGNINI (μετάφρ. 'Α. Ίννινοϋ): "Ένα νέο στοιχείο γιά τῆ χρονολογία τῆς "Οδύσσειας", (μελέτη).

W. E. J. KUIPER: Στόν ποιητή Χρ. Γαλατόπουλο (ποίημα).

ΧΡ. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟΥ: 'Από τὴν Κύπρο (ποίημα).

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗ: Νοσταλγικά τετράστιχα (ποιήματα).

ΑΧ. ΑΙΜΙΛΙΟΥ: 'Ο Πεσμένος Πλάτανος (ιστορικό διήγημα).

ΝΙΚΟΥ Θ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ (μετάφραση) Εὐριπίδου: Μῆδεια στ. 824—865.

ΜΑΡΙΟΥ ΒΑΪΑΝΟΥ: 'Ο Παράξενος ἐρωμένος (ποίημα).

(συνέχεια πῶς)

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ,

ΑΠΡΙΛΗΣ
ΜΑΗΣ

1937

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ
Υπεύθυνος Ίδιοχτήτης: Α. Μ. ΑΤΤΑΛΙΔΗΣ
Οικονομικός Διαχειριστής: Γ. Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο εσωτερικού 6 σελνια.

» » » » εξωτερικού 8 »

ΓΡΑΦΕΙΟ: Ὀδὸς Σοφοκλέους ἀρ. 11.

Τυπογραφεῖο: "ΝΕΟΣ Κόσμος", Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

Ν. ΚΛΗΡΙΔΗ: Ἱστορία νοῦ Κουμσρπάζη (κυπριακὴ διήγησις).

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ: Γλωσσικὴ μόρφωσις (μελέτη).

ΘΑΝΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ: Ἦρθες σὰ Νεράϊδα—Μελλοθάνατη ψυχὴ (ποιήματα).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ. ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Πνευματικὴ ἀναγέννησις τῆς ἐπαρχίας.—Κριτικὴ: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ: Μελὴ Νικολαίδη «Ἄσμα ἀσμάτων κ' ἄλλα διηγήματα», Σ. Μιράντη «Χωρὶς ἐπίσημες πομπές».—**ΜΗΤΣΟΥ ΜΑΡΑΓΚΟΥ:** Α. Κυπρολέοντος «Ἡ προῖκα τῆς Μαριάννας».—**ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ:** Π. Μάγνη «Λαδάνιες κὶ ἐρείκια», Ὁ. Λάσκου «Ἀγριόχηνες».—**Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ:** L. Laurand «Pour mieux comprendre l'antiquité classique».—**ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ:** M. Valsa «La date du Sacrifice d'Abraham», Π. Σαμαρᾶ «Στρόβιλος», Γ. Βουγιουκλάκη: «Ὁ Ἰένος».—**Α. ΗΟΡΒΑΤΗ:** Γιὰ τὰ Τραγοῦδια τῆς Φυλακῆς.—**ΔΗΜ. ΔΑΝΙΗΛ:** Ἡ κυπριακὴ ἐτήσια ἔκθεσις ζωγραφικῆς.—**ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ:** «Πριγκήπισσα Τουραντῶ», «Υπερωκεάνειο Τενάσιτυ» καὶ «Πόθοι κάτω ἀπ' τὶς λεῦκες» στὸ Βασιλικὸ θέατρο, «Ὅπως ἀγαπάτε» στῆς Κοτοπούλη.—Τύπος.—Εἰδήσεις.—Γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Παλαμᾶ.—Νέα Βιβλία.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ:

Θὰ εἶναι *Εἰδικὸ Ποιητικὸ Τεῦχος* μὲ συνεργασίαν τῶν Κυπρίων ποιητῶν: *Γλ. Ἀλιθέρη, Χρ. Γαλατοπούλου, Δ. Δημητριάδη, Π. Δρουσιώτη, Α. Ἰνιάνου, Μ. Κράλη, Ν. Κρασιδιώτη, Π. Κριναίου, Π. Διασίδη, Ε. Δουσιώτη, Ν. Κλ. Δανίτη, Π. Ταλιαδώρου, Κ. Χρυσάνθη*, κ.ἄ.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Γ'
ΑΡ. 7-8

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ).

ΑΠΡΙΛΗΣ
ΜΑΗΣ } 1937

PÂQUES CHYPRIOTES*

Ce n' est pas en vain que nous avons salué à Chypre la Ressurrection du Christ. Après avoir remis nos pas dans ceux des chevaliers de France, nos ancêtres, après avoir évoqué parmi les ruines gothiques plus ou moins mutilées par un vainqueur farouche, leurs hautes figures, nous avons médité un instant sur la précarité des grandeurs humains et les précieuses reliques naquère encore enfouies dans le sol nous ont montré ce que signifie l' histoire de Chypre.

La noble race qui créa dès l' origine des âges tant de merveilles suivit sur son sol.

Χριστὸς ἀνέστη

Elle ressuscite peu à peu et s' éveille du sommeil mortel imposé par le Turc.

Elle a foi en l' avenir et il me plaît infiniment de saluer en elle et dans tous ces traits ineffaçables l' Hélienisme vivant, l' Hélienisme éternel, pure source à laquelle en d' autres temps la France elle même s' est abreuvée.

PHILÉAS LEBESQUE

* Κατὰ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1933 ἐπισκεφτήκανε τὴν Κύπρο πολλοὶ Γάλλοι καὶ Ἕλληνες διανοούμενοι, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ὁ γνωστὸς Γάλλος ποιητὴς καὶ φίλος τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων κ. Philéas Lebesque, ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Montpellier κ. Louis Roussel, ὁ κ. Κ. Οὐράνης καὶ ἄλλοι. Ὁ κ. Lebesque ἔγραψε τότε τὸ σημεῖωμα τοῦτο καὶ τὸ χάρισε στὸν κ. Μῆτσο Μαραγκό.

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΒΑΒΕΛ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

(συνέχεια από το προηγούμενο)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ—Ι ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΤΟ Ι ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ Β'. ΠΡΑΞΗΣ

ΠΟΛΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΣΙΛΛΑ

ΜΑΡΙΑΜ: πού είναι ή βγάγια της Σιλλά.

ΓΙΑΡΕΔ

Αΐθουσα στο παλάτι του Γιάρεδ. Δεξιά κι αριστερά πόρτες· στο βάθος τρία καφασωτά παράθυρα που βλέπουνε στην πλατεία. Στη μέση μικρό συντριβάνι. Γύρω γύρω σοφάδες. Πολλή χλιδή, πλούσια διακόσμηση, μά πρωτόγονη. Πολλές γυναίκες μιλοῦν. "Άλλες ὄρθιες κι άλλες ξαπλωμένες κοιτώντας ἀπ' τὰ παράθυρα. Είναι ἀπόγεμα κι ἔχουν περάσει ἑφτά μέρες ἀπ' τὴν πρώτη πράξη.

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

(Σιγανά, συνεχίζοντας...)

...Πείσμα στο πείσμα! Δὲν τὸ νοιάζει διόλου γιὰ τὸ παιδί του, καὶ γιὰ τὴ Σιλλά! Τέτοιες στιγμές νὰ λείπει...

ΑΛΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Θὰ πεθάνει;
Βαριόμοιρο...μου καίγεται ἡ καρδιά
νὰ σκέφτουμαι τὴ μάνα του...

Η ΠΡΩΤΗ

"Ἐτσ' εἶν' οἱ ἄντρες...
Σκληρόκαρδοι τὸ ἐγὼ τους μόνο ξαίρουν.
Τί νὰ τους νοιάσει; Ὁ ἄντρας μπαίνει—βγαίνει!
Μὰ ρῶτα καὶ τὴ μάνα, πού ἐνηά μῆνες
τῶχει μὲς στὴν κοιλιά της καὶ τὴν τρώγει,

κ' εἶναι τόνα της πόδι μές στο μνήμα,
κι ἄμα γενῶ ἢ μισή ψυχὴ της βγαίνει!

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Αἶ, λόγια, λόγια... ψέματα τοῦ κάκου...
Καθένας τὸ πονεῖ τὸ δικό του αἶμα!
Κι ὁ Γιάρεδ πιο πολὺ, μὰ δὲν τὸ δείχνει
γιατὶ εἶναι πεισματάρης καὶ περήφανος.
Τὶς νύχτες του δὲν κλείνει μάτι· κι ὅλη
τὴ μέρα πάει στὸν Πύργο νὰ σκοτώσει
τὸ σάρακα, πού ἔγνοια κρυφὴ τὸν τρώει.
Λένε θὰ πιάσουν τὴ δουλειὰ αὔριο πρωτ'...

Η ΠΡΩΤΗ

Λένε, πὼς θάρνηθοῦν πάλι κ' οἱ ἐργάτες...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Λένε, θάντισταθοῦν μὲ τὸ στρατὸ
κ' εἶν' ὁ Ὁββαδίας μαζί τους.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Μὰ κι ὁ Γιάρεδ
τ' ἄκουσε, καὶ γι αὐτὸ δὲν ἔχει ἀνάπαψη.
Σὰ φάντασμα κατάντησε βουλιάξαν
τὰ μάτια του, κι ἀσπρίσαν τὰ μαλιά του...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Εἶναι γιὰ τὸ παιδί του...

ΑΛΛΗ

Δὲν πιστεύει
πὼς εἶναι σοβαρά. "Ἐπесе στὰ γόνατα
μὲ κλάμστα ἢ Σιλλά παρακαλώντας
νὰ μὴν πάγει ἔξω σήμερα, γιατί
κάποιο κακὸ μεγάλο θὰ τοὺς λάχει,
κι ὁ Γιάρεδ θυμωμένος τὴν ἀντίκοψε -
«Δὲ μπορεῖ, μάθε, ὁ γιὸς μου νὰ πεθάνει!»

ΠΟΛΛΕΣ ΜΑΖΙ

Φτωχὴ Σιλλά...

Η ΠΡΩΤΗ

Τῆς ταίριαζε καλύτερος...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Λένε πὼς ὁ Σαδῶκ τὴν ἀγαποῦσε
κρυφά, κι ἀπ' τὴν ἀγάπη της σκοτώθη.

Η ΠΡΩΤΗ

Τὴν ἔτασσε ὁ Ὁββαδίας στὸ Σαδῶκ
μὰ ὁ Γιάρεδ σὰ γεράκι, στὴν αὐλή του
χύθη, καὶ τὸ κοτόπουλο γαντζώνει
στὰ νύχια τὰ τοιγκελωτά...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Τὸ πένθος
ποῦ ὀρίστηκε γιὰ τὸ Σαδῶκ, δὲν εἶναι
πρεπούμενο...

ΑΛΛΗ

Μὰ ὁ Ὁββαδίας ἐπίμενε
στὸ Γιάρεδ, κ' ἤυρε πάτημα καὶ τοῦπε,
τοῦπε καὶ τὸ φοβέρισε, πὼς πρέπει,
πρέπει νὰ σταματήσει ὁ Πύργος...

Η ΠΡΩΤΗ

“Ὀλοι
τὸ λὲν καταραμένο! “Ὀλοι φοβοῦνται
νάνέβουν τόσο ψηλὸς !.. Κάθε μέρα
σκοτώνονται...

Η ΑΛΛΗ

Μὰ ποῦ θέλει νὰ φτάσει ;

Η ΠΡΩΤΗ

(κωμικὰ)

«Θὰ φτάσουμε ὡς τὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ !»
... Σωπᾶστε ! κάποιος ἔρχεται...

(Ἀνοίγει ἀπὸ δεξιὰ μιὰ πόρτα κ' ἔρχεται ἡ γρηᾶ
Μαριάμ. “Ὀλες σηκώνονται ὄρθιες καὶ με ἀγωνία
καὶ γνεψίματα, ρωτοῦνε καὶ περιμένουν περίεργες
καὶ συμπονετικές, τὰ νέα γιὰ τ' ὄρρωστο παιδί.)

Η ΠΡΩΤΗ

Μαριάμ !

Τι εἶπε ὁ γιατρός ;

ΜΑΡΙΑΜ

Τί νὰ μᾶς πεῖ ; Ὁ Θεός !

Η ΠΡΩΤΗ

Γιατί ἡ Σιλλὰ δὲ φέρνει τὸν Προφήτη ;
Τόσους καὶ τόσους ἔκανε καλὰ
μὲς' ἀπ' τὴ φυλακὴ του. Κι ἂν ὁ Γιάρεδ
δὲ θέλει, θέλει ὁ γέρος ὁ παππούς του
κ' ἡ ἴδια ἡ Σιλλὰ ποῦ τὸ πονεῖ σὰ μάνα...

ΜΑΡΙΑΜ

"Αχ! δὲ μπορεῖ ἡ καρδιά μου νὰ βαστάξει
 μιὰ συφορά τόσο μεγάλη· κι οὔτε
 ὁ νούς μου νὰ σκεφτεῖ... Πέστε μου ἑσεῖς,
 καλὲς πονετικὲς μου φιλενάδες...
 "Αχ! Γιάρεδ, Γιάρεδ!..

(Πάει πρὸς τὴν πόρτα πού εἶχ' ἔρθει κι' ἀκροάζεται
 μὲ προσοχὴ Ξαναγυρνᾷ καὶ μιᾷ γιὰ τὴ Σιλλά.)

Δὲ μάκούει κι ἐμένα...

Τῆς ἔφαγα ταυτιά της γιὰ τὸ μάγο.
 Μὰ δὲν τολμᾷ οὔτε κἀν νὰ μεσιτέψει
 στὸ Γιάρεδ, νὰ χαρίσει τὴ ζωὴ του.
 Φτάνει πού τόνε τύφλωσε! Δὲ φτάνει;
 "Ἄς τὸν ἀφήσει λεύτερο νὰ πάει
 στὴν ἔρημο....

Η ΠΡΩΤΗ

(Γιὰ τὸ Μάγο)

Καὶ κάνει τόσα θάματα. —

(Ἀκούεται μιὰ βουὴ ἀπὸ μακρὰ μὰ πού δύσκολα
 καταλαβαίνει κανεὶς τί νᾶναι. Ἡ Πρώτη γυναῖκα
 σταματᾷ κι ἀκροάζεται κ' ὕστερα συνεχίζει γιὰ τὸ
 Μάγο.)

Τί νᾶναι ;...Χτές, τὴν ὥρα πού τὸν πήγαιναν
 στὴ φυλακὴ, ὕστερα ἀπὸ τὸ μαστίγωμα,
 σιμώνει ἕνας τυφλὸς καὶ τοῦ φωνάζει :
 — " *Ἄν εἶσαι ἀλήθεια ὁ ἐκλεχτὸς τοῦ Θεοῦ*
σῶσε καὶ μένα ! » Στάθηκε ὁ Προφήτης·
 " *Ἐσὺ πιστεύεις ;* » ρώτηξε. — « *Πιστεύω*
Κύριε ! » τ' ἀπάντησε ὁ τυφλὸς — τυφλὸς
 ἀπ' τὴν κοιλιά τῆς μάνας του ! Ὁ προφήτης
 πῆρε ἀπ' τὸ δρόμο λάσπη τότε, κ' ἔχρισε
 τὰ ματοκάπσκά του, κ' εἶπε : « *Ἡ πίστι σου*
σὲ σώζει ! »

(Καὶ πάλι ἀκούονται ὑπόκωφα οἱ φωνές)

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ

Κ' εἶδε ;

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Ἄνάβλεψε ;

Η ΠΡΩΤΗ

Μὰ στάσου !

Τοὺς εἶπε « *Νιφετέ τον ! καὶ νὰ πῆτε*
στὸ Γιάρεδ τὰ ὅσα βλέπετε κι ἀκοῦτε.
"Ἔφτασε ἡ ὥρα τῆς μεγάλης κρίσης

κι ἄλλομονο σὲ κείνους ποὺ ἔχουν μάτια
 νὰ βλέπουν καὶ δὲ βλέπουν...» Κι ὁ τυφλὸς
 πλυμένος, ξάφνου ἀντίκρουσε τὸ θάμα
 τοῦ κόσμου, καὶ σὰ νάτανε τρελλὸς
 χόρευε καὶ γελοῦσε...

ΠΟΛΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Θάμα! Θάμα!

(Πάλι ἀκούονται θόρυβος καὶ φωνές σάν ἀπὸ πρὸ
 κοντὰ τώρα.)

Η ΜΑΡΙΑΜ

Δὲν κρύβεται τὸ φῶς! Εἶν' ὅλα ἀλήθεια!
 Μὰ ὁ Γιάρεδ οὔτε κὰν θέλει νὰκούσει...
 Ἐγὼ πάλι, κρυφὰ ἀπὸ τὴ Σιλλὰ
 τοῦστεϊλα τοῦ μωροῦ τὰ ρουχαλάκια
 στὴ φυλακὴ, νὰ κάνει τίς γητειές του.
 Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ σώσει ἂν τὸ θελήσει...

Η ΠΡΩΤΗ

Μὰ θὰ θελήσει; Στὸ παιδί τοῦ ὄχτροῦ του
 νὰ δώσει ζωὴ!

(Ἀνοίγει ἡ δεξιὰ πόρτα κέρχεται ἡ Σιλλὰ.)

Η ΣΙΛΛΑ

Μαριάμ, πήγαιν' ἐτοίμασε
 ξεστὸ νερὸ γιὰ μπάνιο... Εἶπε ὁ γιατρός...

(Ἡ Μαριάμ φεύγει ἀπ' τὴν ἀριστερὴ πόρτα. Οἱ
 φωνές ἀκούονται δυνατὰ τώρα σὰ νάσαι κάτω
 ἀπὸ τὸ παλάτι, "Ὅλες οἱ γυναῖκες στοιμῶχνονται
 γιὰ νὰ ἰδοῦνε στὰ καφασωτὰ παράθυρα. Ὅρθια
 μένει ἡ Σιλλὰ, στὴ μέση τῆς σκηνῆς, καὶ ρωτᾷ μὲ
 χειρονομία τὴν πρώτη γυναῖκα, ποὺ γυρνᾷ ἀπὸ
 τὸ παράθυρο πρὸς τὴ σκηνή.)

Η ΓΥΝΑΙΚΑ

Ὁ κόσμος εἶν' ἀνάστατος· μαζί τους
 εἶν' ὁ Μαχεῖρ καὶ ζώνουν τὸ παλάτι...

(Ἀναστάτωση στὶς γυναῖκες)

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Ποιὸς ξαίρει τί νὰ ἐγίνη...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Πᾶμε;

Η ΠΡΩΤΗ

Φεύγουμε;

Μὰ ποῦ νὰ πᾶμε; Εἶστε τρελλές;

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Σταθήτε
νάκούσουμε, νά μάθουμε, καί φεύγουμε.

Η ΠΡΩΤΗ

(Πού ξαναβλέπει ἀπ' τὸ παράθυρο)

Πετοῦνε πέτρες στή φρουρά !

ΜΙΑ ΑΛΛΗ

Φοβᾶμαι !

Η ΠΡΩΤΗ

Καλύτερα νά μείνουμε κλεισμένες
μές στο γυναικωνίτη....

(Ἀπὸ μιὰ πόρτα δεξιὰ μπαίνει ὁ ΓΙΑΡΕΔ, ἄγριος
μὲ ἄλλοπαρμένη ὄψη. Μόλις τὸν ἀντικρῶζει ἡ Σίλλα
τὸν καλεῖ καὶ πέφτει στάγκάλια του σὰν πεθαμένη.
Ὁ Γιάρεδ ἀναγκάζεται νὰ τὴ στηρίξει, καὶ ξα-
πλώνοντάς τὴ στο σόφά, κάθεται ὁ ἴδιος ἀκουμ-
πώντας τὸ κεφάλι τῆς, στὰ γόνατά του.)

Η ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ ! Γιάρεδ !

Τί ἔπαθες ;...Τὸ παιδί μας...ὁ προφήτης..

...Ξύπνησε ἀπὸ τὸ βῦθος μιὰ στιγμή

καὶ κοίταξε ὅλα γύρω μὲ κατάπληξη...

Σκύβω καὶ τὸ φιλῶ... γλυκὰ τοῦ κράζω,

καὶ συγκρατώντας τοὺς λυγμούς πού μέπνιγαν

*«Μωρό μου ! γλυκὸ φέγγος τῶν ματιῶν μου,**γλυκὲ καρπὲ τῶν σπλάχνων μου, μαγνήτη**τῆς καρδιάς μου, χαρὰ μου καὶ δροσιά μου,**γύρνα τὰ δυὸ ματάκια σου σὲ μένα,**δέξ με καὶ γνώρισέ με...χαμογέλα μου,**γιατὶ εἶμ' ἐγὼ ἡ γλυκειά, ἡ καλὴ σου ἡ μάνα...»*

(Οἱ γυναῖκες μαζεῦονται γύρω κι ἀκούοντας,
συμπνευτικά, νεύουσι στὴ Σίλλα νὰ ἐξακολουθήσει
καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Γιάρεδ νὰ χαρίσῃ τὴ ζωὴ
στον Προφήτη, πού βλοσυρὸς κοιτάζει ἀφηρημένα
στό κενό. Ἀπ' ἔξω ἀκούεται ἡ ὄχλοβοή. Ἡ Σίλλα
γονατισμένη μπρὸς στοῦ Γιάρεδ κρατώντας τὰ γόνα-
τά του κι ὅλες οἱ ἄλλες γυναῖκες γονατίζουν ὀψώ-
νοντας δεητικά χέρια πρὸς τὸν Γιάρεδ.)

Η ΣΙΛΛΑ

Δὲν ξαίρω τί νὰ πῶ· μοῦ λείπει ἡ κρίση..

Φοβοῦμαι, Γιάρεδ ! Μ' ἀπὸ τί ; δὲν ξαίρω !

...Λαγοκοιμήθηκα πρὸς τὴν αὐγή

κ' εἶδα τὴ γρη῏ τὴ μάνα μου, καὶ μοῦπε :

*«Δὸς μου τὸ βρέφος σου νὰ τὸ βυζάξω ἐγὼ**ἀφοῦ ὁ μαστός σου στέρεψε !...»* Μὰ ξάφνου

έγώ ἤμουν τὸ παιδί, καὶ τριγυρνοῦσα
σ'ένα στενὸ σοκκάκι σκοτεινό...

Ἦμουν χαμένη...κάνω νὰ φωνάξω,
μὰ στὸ λαρύγγι μου ἔσβυνε ἡ φωνή...
Φοβόμουν — — πῶς φοβόμουν! Τότε νοιώθω
έναν ἴσκιό στὸ πλάι μου, νὰ ρωτᾷ:

«Θές νὰ νασήσω τὸ παιδί σου; Δες
τὰ μάτια μου πῶς φέγγουν στὸ σκοτάδι!»
Γυρίζω...(ἀνατριχιάζω πού τὸ σκέφτομαι!)
ἦταν ὁ Μάγος! συντρομάχτηκα...ξυπνῶ...

(Ὁ Γιάρεδ σηκώνεται καὶ κάνει μιὰ χειρονομία πού
σημαίνει: «Δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ ὄνειρα καὶ παραμύθια!»
Τότε ἡ Σίλλα πέφτει στὰ πόδια του μὲ λυγμούς καὶ λέει:)

Ἡ ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ, Γιάρεδ! λυπήσου τὸ παιδί μας!
Κάλεσε νᾶρθει ὁ Μάγος στὸ παλάτι...

Ὁ ΓΙΑΡΕΔ

(Φεύγοντας)

Φτάνει, γυναίκα!

Ἡ ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ, μὲ σκοτώνεις!

Ὁ ΓΙΑΡΕΔ

Σοῦ τόπα: «Ὅλα τοῦ Γιάρεδ, εἶναι ἀθάνατα!»

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Λυπήσου, Γιάρεδ! Σύγκλινε! Λυπήσου...

Ὁ ΓΙΑΡΕΔ

Ἔξω κ' ἐσεῖς! Ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι τοῦτο!
Βγάλτε τις ἔξω! Θέλω νᾶμαι μόνος!
Λιγόπιστη, μωρόπιστη, γυναίκα...

(Καὶ φεύγει ἀριστερά. Ἔξω ἀκούγεται ἡ ὄχλοβοή
σὰ θάλασσα. Βραδυάζει. Κλείνει σιγὰ σιγὰ

Ἡ ΑΥΛΑΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ—II ΜΕΡΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΣΤΟ II ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ Β' ΠΡΑΞΗΣ

ΓΙΑΡΕΔ
ΜΑΧΕΙΡ
ΟΒΑΔΙΑΣ
Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ
ΣΙΛΛΑ

ΜΑΡΙΑΜ
ΦΡΟΥΡΟΙ
ΓΕΡΟΝΤΕΣ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

Είναι η αΐθουσα που φυλάγεται το «'Ασβεστον Πύρ» της Έστιας, που φαίνεται στη δεξιά γωνιά της σκηνής, σένα στρογγυλό πέτρινο βωμό, νανάβει. Έκει ὄρθια ή Μαριάμ κρατᾶ ἕνα χρυσό λεβέτι στά χέρια της με τὸ ζεστό νερό που τὸ ἔβρασε. Ἡ σκηνή μόλις φωτίζεται ἀπὸ τις ἀνταύγειες τῆς φωτιάς. Ἀριστερὰ ἕνας καναπές στρωμένος με δέρματα καὶ μπροστὰ του ἕνα τραπέζι ἀπὸ μάρμαρο, κι ἀπάνω του στρωμένα σχέδια τοῦ Γιάρεδ καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ Πύργου του. Ὑπάρχουν καὶ τὰ πρωτόγονα ὄργανα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Μόλις ἀνοίγει ἡ σκηνή, μπαίνει ὀρμητικά, χωρὶς νὰ προσέξει τὴ Μαριάμ, ὁ Γιάρεδ, που πάει καὶ ξαπλώνει θυμωμένος κ' ἐξαντλημένος στὸν καναπέ. Μιλᾶ σὰ μόνος του.

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ἔτσι! τολμῆσαν πέτρες νὰ μοῦ ρίξουν
σὰ νάμουν σκύλλος! Ἔτσι! Μὲ προγκῆξαν
καὶ με πομπέψαν!...

(Βλέποντας μόλις τὴ Μαριάμ, που ἑτοιμάζεται, φοβισμένη νὰ φύγει, σηκώνεται ὄρθιος καὶ τῆνε ρωτᾶ:)

Τί γυρεύεις; Στάσου!

Ποῦ ἔναι ἡ Σιλλά; Καὶ στείλε μου τὸν πρῶτο
φύλακα νᾶρτει ἀμέσως!

(Ἡ Μαριάμ φεύγει, ἀφήνοντας στὸ χεῖλο τοῦ βωμοῦ
τὸ χρυσὸ λεβέτι με τὸ νερό. Ξαπλώνει πάλι στὸν
καναπέ ὁ Γιάρεδ.)

Σκυλλολοδὶ!

(Μπαίνει ὁ πρῶτος φύλακας. Γονατᾶ καὶ περιμένει.
Ὁ Γιάρεδ βλοσυρὸς σὰ νὰ μὴ βλέπει. Ὁ φύλακας
δειλά.)

Α'. ΦΥΛΑΚΑΣ

Ἦρθ' Ἀρχηγέ....

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Στείλε μου τὸ Μαχεῖρ.
Νὰ μποῦν διπλοὶ φρουροὶ στίς πόρτες!

(Καί βγάζοντας τὸ δαχτυλίδι του, τὸ δίνει στὸ φύλακα.)

Πάρε

τὸ δαχτυλίδι, πήγαινε καὶ πές :

**« Ἀπόψε στὸ κελλὶ του, μὲ μπαλντὰ
νὰ κόψουν τὸ κεφάλι τοῦ λαοπλάνου
Προφήτη ! »**

(Ὁ Φύλακας ξαναχαιρετᾷ καὶ παίρνοντας τὸ δαχτυλίδι πάει νὰ φύγει. Ὁ Γιάρεδ τοῦ φωνάζει.)

Στείλε δυὸ νὰ φέρουν φῶς.

(Ἡουχία. Σὲ λίγο μπαίνουνε δυὸ στρατιῶτες δαδοῦχοι καὶ στέκονται σὰν ἀγάματα στὸν παραστατὸ τῆς δεξιᾶς εισόδου. Ὑστερα ἔρχεται δειλὰ καὶ δισταχτικὰ ὁ Μαχείρ. Πίσω του ἀκολουθοῦν ὁ Ὁβαδίας καὶ τρεῖς ἄλλοι γέροντες. Ἐνας εἶναι ὁ Λεβεννά. Στέκονται μὲ σκυμμένα τὰ κεφάλια καὶ πεμνουν. Ὁ Γιάρεδ τοὺς βλέπει κι ἀνασηκῶνεται λίγο.)

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Μὲ κάλεσες ;...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Νὰ διαλυθοῦν οἱ σκύλλοι
ποὺ φτάσανε ὡς τὴν πόρτα μου ἀλυχτώντας !

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Ἄκουσε, Γιάρεδ! Μὴ βαριά θυμώνεις...
Ἦμουν κ' ἐγὼ ἀρχηγός· καλὸ εἶναι πάντα
κι ὁ δυνατὸς νὰ γέρνει στὸ λαὸ του
νάκούει τὰ χτυποκάρδια καὶ τοὺς πτόθους του.

Ο ΓΙΑΡΕΔ

(Σὰν τώρα νὰ τοὺς βλέπει τοὺς ἄλλους.)

Τί θέλετε ; Γιατί ἤρθετε δωμέσα ;
Οἱ φύλακες στὴν πόρτα δὲ σᾶς μπόδισαν ;

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Τοὺς ἔμπασα μαζί μου... Ἐαγριωμένο
τὸ πλῆθος, ἀποπῆρε τοὺς φρουρούς,
κ' ἤθελε ὡς μέσα δῶ νάρθει...

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Ἄκουσε τί θὰ ποῦν οἱ τρεῖς, καὶ σκέψου
πὼς στὴν ἀπλὴ τῆ γλώσσα τους μιλᾷ
πεῖρα πολλῶν αἰώνων.

(Στὸ Λεβεννά.)

Μίλα, γέρο !

Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ

(Στο Γιάρεδ)

Ποιός είσαι και ποιός ήσουν; Ένας άνθρωπος
 που τουδωκε ο Θεός μεγάλη τύχη!
 "Άγνωστος ήρθες· μὰ ἔλαχέ σου ἡ μοίρα
 νὰ μᾶς γλυτώσεις, κι ὄλοι μπρός σου σκύβουμε
 νὰ μᾶς πατάς, γιὰ νὰ φαντάζεις! Τώρα,
 φῶς φανερό, ὁ Θεός σέ πολεμᾷ...
 Πρῶτα ὁ Θεός μιλοῦσε στήν καρδιά σου,
 καί τὰ ἔργα σου, κατὰ τὸ θέλημά του,
 φεγγίζαν τὴν ἀλήθεια καί τὴν πίστη.
 Στὴν πιὸ ψηλὴ κορφή εἶχες φτάσει... κι ὁμως
 ὁ Σατανᾶς σέ νίκησε...Ξεχνᾶς
 πῶς εἶναι ὁ Θεός παντοῦ κι ὄλα τάκούει,
 κ' εἶναι παιγνίδι ὁ ἄνθρωπος μπροστά του;
 Σεισμοί, λιμοί, κατακλυσμοί, πολέμοι,
 δὲ φτάξαν τὴν ἀμάλαγη καρδιά σου,
 τὴν ἄπιστη καρδιά σου νὰ ἰλαρώσουν!
 Ἦρθε ὁ Προφήτης κι ἄκουσε ὁ λαός σου
 τὴν προσταγὴ τοῦ Θεοῦ: «*Νὰ πάψει ὁ Πύργος!*»
 Κ' ἐσὺ φοβᾶσαι νὰ τὸ δεῖς κατάμματα
 καί διάταξες νὰ τὸν τυφλώσουν! Σκέψου
 πόσοι γιὰ σέ σκοτώθηκαν, καί πές:
 «*Εἶσαι ὁ Θεός;*» Δὲν εἶσαι! Εἶσαι ἕνας νέος
 πῶχει πολλά νὰ μάθει ἀπὸ τὴν πείρα...
 "Άκουσ' ἐμᾶς τοὺς γέρους καί μετάνοιωσε...
 Βγάλε τὸ πονηρὸ ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου,
 καί ζῆσε ἀπλᾶ ὅπως ζοῦμε...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Σῶπα, γέρο!
 Ἐγὼ ἔμαι ὁ νοὺς καί θὰ σᾶς ἀνεβάσω
 ἐκεῖ πού θέλω, ἐκεῖ πού ξαίρω! Ἡ πείρα
 καλόγνωμη εἶναι γρηᾷ πού φαφουτίζει
 πλάι στό τζάκι σέ ἄρρωστες ψυχές.
 Μ' ἀπὸ τὰ νειᾶτα πάντα προσδοκῶ
 κάτι μεγάλο...

Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ

Εἶν' ἡ ζωὴ ποτάμι
 κ' ἕνας ὁ δρόμος...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ἔχεις ἕνα δρόμο
 κ' ἔχω ἑκατό,...ἔχω χίλιους!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Κι ἄν δέ θέλει
λές «ἡ Ἄρετή πᾶς στή Φροσύνη!» Γιάρεδ ;

Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ

Ἔχουμε τίς συνήθειες μας, καί πρέπει
καθένας νά τις σέβεται...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Καλούπια
δέν ξαίρω κι οὔτε θέλω!

Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ

Μ' ἄν εἶν' ἀνάγκη ;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

*Ἄν εἶν' ἀνάγκη, τότε θά πυρώσω
τήν ἄθλια σας μικρή ζωή, σά μέταλλο,
καί στά καλούπια μου θά τήνε χύσω!

Ο ΓΕΡΟ-ΛΕΒΕΝΝΑ

Ἄλοιώτικη θαρρῶ μιλοῦμε γλώσσα
καί δέ μπορεῖ νά νοιώσει ὁ ἕνας τόν ἄλλο!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Τῶρες σωστά! Φευγατε! Ἐσύ, Μαχειρ,
σκόρπισε μέ τούς ἄντρες σου, τὰ χτήνη...
Πέρνα καί μάθε ἄν κόψαν τόν Προφήτη,
καί πές «αὔριο πρωῖ καθέννας στή δουλειά του»
γιατί τὸ θέλει καί προστάζει ὁ Γιάρεδ!
Ἔσοι σ' ἀκοῦν καλά! Μά ὅσοι βογγήξουν
ἢ μουρμουρίζουνε χαμοθωρώντας,
λιάνιζε τὰ ψαχνά τους, γιά νά μάθουν
νά μὴ δαγκώνουν, μιὰ κ' εἶναι πλασμένοι
σκύλλοι, καί νά φιλοῦν πρέπει τ' ἀχνάρια!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Ψηλά, πάνω στά σύγνεφα εἶσαι, Γιάρεδ ;
Χάσκει βουλκάνο ἢ γῆ κάτω ἀπ' τὰ πόδια σου,
βράζει λαοθάλασσα ἔξω ἀπ' τὸ παλάτι,
σέ πῆραν μέ τίς πέτρες τώρα, δά, κι ἄν γλύτωσες
σέμᾶς τούς γέρους τὸ χρωστᾶς. Κι ἀντίς
νά μετανοιώσεις, νά προσευχηθεῖς,
καί νά παρακαλέσεις τὸ Θεό μας,
νά σπλαχιστεῖ τὸ θύμα πού ἐπλανέθη,
τολμᾶς νά στήνεις πόδι, ἕνας πρὸς ὄλους;
Ἄ, Γιάρεδ, θά σέ φάει ἢ ψωροπερφάνεια!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Εἶπα! Μαχείρ, καὶ μᾶκουσες!

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Θαρρῶ

καλὸ εἶναι νὰ φανεῖς στὸ πλήθη, Γιάρεδ,
νὰ τὰ μερώσεις...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Εἶπα! "Ολοι φευγατε!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Δέν εἴμαστε οὔτε σκύλλοι, οὔτε σκουλήκια
νὰ μᾶς πατᾶς καὶ νὰ μᾶς κλωτσοδιώχνεις...
Ἐσ' ἦσουν ξένος· σοῦδωσα τὴν κόρη μου
καὶ στυλοπιάστης πάνω μου ἀκουμπώντας.
Ἔξω προσμένουν ὅλοι τὴν ἀπόκριση·
«*Νὰ σταματήσει ὁ Πύργος, καὶ ὁ Προφήτης
νὰ χαριστεῖ...*» Τάκους;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

("Ορθιος καὶ θυμωμένα δείχνοντας τὴν πόρτα)

Μαχείρ, ὅσα εἶπα!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Ποιὸς εἶσαι, Γιάρεδ; Εἶσαι ὁ Σατανάς;

("Ολοι κινδυνεῖ νὰ φύγουν. Πρῶτος ὁ Μαχείρ, νεύ-
οντας καὶ στοὺς ἄλλους πῶς πρέπει νὰ φύγουνε. Τρα-
βοῦνε στὴν ἐξοδο καὶ βγαίνουν. Ὁ Ὁβαδίας μένει
ἀκόμα.)

Σ' ἀνέβασα, μὰ ἐγὼ θεὸ νὰ συντρίψω
τὸ κεφάλι σου, φίδι, μὲ τὴ φτέρνα!

(Καὶ πάει καὶ γονατίζει μπρὸς στὸ βωμὸ ποὺ ἀνά-
βει τὸ «Ἀσβεστον πῦρ» καὶ λέει πρὸς τὸ Γιάρεδ.)

"Ἀκουσε Γιάρεδ! "Ολα θὰ χαθοῦνε...
Βγάλε τὸ πείσμα μὲς' ἀπ' τὴν ψυχὴ σου...
Γονάτισε μαζί καὶ προσευχήσου
γιατὶ ἡ ζωὴ τ' ἀνθρώπου, εἶν' ἓνα τίποτε,
κ' ἡ τύχη...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Εἶναι μιὰ κούφια λέξη ἡ τύχη!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Ἡ τύχη εἶναι Θεὸς κ' ἐμεῖς παιγνίδια τῆς!
Γονάτισε μπρὸς στὸν ἱερὸ βωμὸ
καὶ ταπεινὰ προσκάλεσε τὴ χάρη

τοῦ Θεοῦ μας, τὴν ἁμαρτωλὴ ψυχὴ σου
τὴν κολασμένη, νὰ φωτίσει καὶ νὰ γιάνει...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Τῆς μοίρας μου εἶμαι Θεὸς καὶ τῆς ψυχῆς μου !

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Εἶσαι ὁ Θεός ;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Εἶμ' ἄνθρωπος ! Μ' ἄν θέλεις
ἐγὼ ἔμαι κείνος ποῦπλασε τὸ Θεό σου !

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Καταραμένε ! Βλάστημε ! Προδοτή !

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ἦταν ἀγρίμι, κ' ἦρθε μπουσουλώντας
στὴν πόρτα μου, καὶ τᾶνοιξα...καὶ μπήκε...
Τὸ θέρμανα στὸ τζάκι μου, κι ἀπάνω
τοῦ γύρισα τὸ μέτωπο, νὰ ἴδει
στὸν ἄμετρ' οὐρανὸ τᾶμετρ' ἀστέρια !
Τοῦδωσα τὴ μορφή καὶ τὴν ψυχὴ μου !

(Γίνεται μιὰ στιγμή σιωπῆ. Ὁ Ὁβαδίας προσβλέ-
πει μὲ δέος τὸ Γιάρεδ σὰ νὰ μὴ καταλαβαίνει. Ὁ
Γιάρεδ ξακολουθεῖ.)

Ἄγρια φλόγ' ἀνήσυχη κι ὠραία
τὴν ψυχὴ μου κατὰτρωγε.. Τὴ λάτρεψα...
Τὸν ἔπλασα σκληρὸ ἐκδικητικὸ
σὰ βράχο, σὰν καμήλα...

(Σιγὴ· ὁ Ὁβαδίας παραξενεύεται σὰ νὰκούει κά-
ποιο τρελλό. Ὁ Γιάρεδ συνεχίζει.)

Μὰ ὄλο ἀλλάζω...

Μὲς στὴν ψυχὴ μου ἡ φλόγα μιὰ Ὁμορφιά
πλαστούργησε...καὶ τὸ εἶδωλό της λάτρεψα...
Μὰ ἐγὼ ἔμαι ὁ Νους ποῦ πλάθει...κι ὄλο ἀλλάζω...
Κρυφὴ συμπόνια, ἀγάπη στὴν καρδιά μου
γεννήθη ξαφνικά...καὶ τὴ θεοποίησα !
Κ' ὕστερα ;...Ἵποκρισία, Ψευτιά, καὶ Ἀπάτη,
καὶ σίδερο ἡ καρδιά στὰ στήθη μέσα...
"Ὅλα εἶναι ψέμα ; Εἶν' ἴσκιος ; Κ' ἡ καρδιά μας,
κι ὁ κόσμος, κι ὁ Θεός μας ;...Τί μᾶς μένει ;
Μᾶς μένει ὁ Νους ποῦ ἀστράφτει στὸ σκοτάδι !

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Γιάρεδ...είσαι τρελλός;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

...Τυφλό σκουλήκι
σάν τ'άλλα...Πώς μπορείτε νά με νοιώσετε;
Νόμιζα πώς στὸν Πύργο θά βοηθούσετε,
μὰ σέρνεστε στὴ γῆς...

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Τὸν Πύργο πάλι;
Θ'ἀναι, τρελλός! Ποιὸς εἶμαι, Γιάρεδ; Ξαίρεις;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

"Ἐνα σκουλήκι, σοῦπα, ὅπως καὶ τ'άλλα!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Τώρα δὲ μένει τίποτε... "Ἐλα, Γιάρεδ,
στερνὴ φορὰ σοῦ κράζω: *προσευχῆσου!*

(Ὁ Γιάρεδ ὀρμητικὰ πηγαίνει, καὶ παίρνοντας τὸ
χρυσὸ λαγῆνι μὲ τὸ νερὸ, τὸ χύνει καὶ σβύνει τὸ
«Ἀσβεστον Πῦρ» τοῦ Βωμοῦ.)

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Τὴν ἄσβυστη φωτιά σου, σβύνει ἡ τρέλλα μου,
κι ἄς τὴν ἀνάψει ὁ οὐράνιος πυροδότης!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

(Καταλαβαίνει τὴν πρόθεση τοῦ Γιάρεδ καὶ φωνάζει.)

Μή! μή! Θά κάψει ὁ Θεὸς τὰ χέρια σου!
Στὴν ἴδια γλώσσα σοῦ μιλῶ...δὲ νοιώθεις;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ἐλοιώτικη μιλοῦμε γλώσσα, γέρο...
Ἄκούω συχνὰ καὶ κάποτε ἀπαντῶ,
μὰ πάντα νοιώθω μόνος μου!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

"ὦ, ἀλίμονο!

Τώρα δὲ μένει τίποτε· κ' ἡ ἐλπίδα
σβύστη ἢ στερνὴ...πηγαίνω στὸ λαό μου,
κι ἀλί! σέ σε καταραμένε Γιάρεδ!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

"Ἐξω ἀποδώ!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Προτοῦ νὰ φύγω, τοῦτο
τὸν Πύργο θὰ χαλάσω, πού σὲ τρέλλανε...

(Καὶ χτυπᾷ καὶ καταστρέφει, μὲ τὸ χέρι τοῦ τόμοι-
ωμα τοῦ Πύργου. Ὁ Γιάρεδ γελώντας σαρκαστικά.)

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Τίποτε δὲ μὲ βλάφτεις· ὅλα χώρεσαν
στὸ φωτεινὸ μου νοῦ!

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

(Φεύγοντας)

...Κι ἀλίμονό σου!

(Ὁ Γιάρεδ διώχνει τοὺς δυὸ δαδούχους. Ἡσυχία
νεκρικὴ κ' ὑστερ' ἀκούονται σιγὰ σιγὰ, κι ὁλοένα
πιὸ δυνατὰ, κάτι σὰ γόοι γυναικῶν, ἀπ' ὅλες τὶς κά-
μαρες, ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές καὶ τοὺς θόλους. Ὁ Γιά-
ρεδ σὰ νὰ παραξενεύεται. Ξαπλώνει κουρασμένος
στὸ σοφά. Σὰ νὰ κλαίει ὅλο τὸ παλάτι. Σκοτάδι βα-
σιλεύει στὴ σκηνή. Σὰν κάποιος νὰ στάθηκε μπρο-
στὰ στὸ Γιάρεδ καὶ κλαίει βογγώντας. Ὁ Γιάρεδ ἀ-
νασηκώνεται καὶ ρωτᾷ.)

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ποιὸς κλαίει; Μὴ νᾶναι ὁ ἄνεμος στὴν κώχη;

ΜΙΑ ΦΩΝΗ

Ἦ Οχι! Ἄγαπημένε Γιάρεδ, ὄχι!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Μιλώντας ἀντιβουϊζουν πάνω οἱ θόλοι;

Η ΦΩΝΗ

Ἡ ζωὴ σου κλαίει, μὲς στὴ φωνή, ἢ ζωὴ σου ὅλη!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ποιὸς εἶσαι;

Η ΦΩΝΗ

Εἶμ' ὁ καλύτερος ἑαυτός σου!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ποιὸς εἶσαι, καὶ τί θέλεις;

Η ΦΩΝΗ

Σώσου! σώσου!
καὶ πάψε νὰ ζητᾷς τὸν ὄλεθρό σου!

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ποιός μοῦ μιᾶ γιὰ δλέθρους μέσ στη νίκη ;

Η ΦΩΝΗ

Ποιά νίκη ; Μή τρελλάθηκες, ὦ Γιάρεδ ;
Καί δέ μέ ξαίρεις, δέ μάναγνωρίζεις ;

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Σῶπα, γιατί δέ θέλω νά σέ ξαίρω !

Η ΦΩΝΗ

Κι ὅμως, ὄλη τήν εὔνοια της ἡ Τύχη
σοῦδειξε...κι ἂν θελήσεις νά μάκούσεις
θά ἴδεις...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Μά ἡ Τύχη πῶς μέχει βοηθήσει,
Ἐγὼ δέν πῆγα κ' ἔσφαξα μονάχος
μέσ στη σκηνή τὸ Βασιληά τους, κ' ἔφυγα
χωρίς κανεὶς νά νοιώσει ; Ἦτανε τύχη
αὐτό, γιὰ τόλμημά μου ;...Καί στη μάχη
τῆ φονικιά κείνης τῆς νύχτας, ποῦμαστε
ζωσμένοι στη χαράδρ' ἀπὸ τριπλάσιους
καί δέ θά γλύτωνε ρουθοῦνι, δέν
ἦμουν ἐγὼ πὺ σκέφτηκα, ὁ πανοῦργος,
καί δολερά τὺς γέλασα καί φύγαμε
θραύοντας τίς ὑδρίες κι ἀλαλάζοντας
καί δαυλιά σειώνοντας ἀναμένα ; Κ' ἔφευγαν
σκιασμένοι ξάφνου οἱ ἐχτροὶ κ' ἐμεῖς τὺς σφάξαμε ;
Καί τότε ἦταν ἡ Τύχη ;

Η ΦΩΝΗ

Μά ξεχνᾶς ;
...Βαριά πληγώθης...Τόλπιζε κανεὶς
νά ζήσεις ; Τί τάρνιέσαι ; Ἦταν ἡ Τύχη !

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ψέματα, σῶπα ! Δέ σέ ξαίρω, σῶπα !
Κι ἂν ἔζησα ἐγὼ τόθελα νά ζήσω !

(Ἀκούεται θόρυβος καί ὄχλοβοή. Μπαίνει φοβισμένη
ἡ Σιλλά.)

Η ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ, μιᾶς μονάχος ; Τὸ παιδί μας
παραληρεῖ...Φοβᾶμαι μόνη...Ποῦ ναι
τὸ φῶς ; Γιατί φωνάζει ὁ κόσμος ἔξω ;

Καί τί εἶν' αὐτά ; Ποιός τᾶκαμε ὄλα τοῦτα ;

(Δείχνει τὸ σβυσμένο Βωμό καί τἀναποδογυρισμένο σπασμένο ὁμοίωμα τοῦ Πύργου. Ἀκούονται φωνές καί τρεχάματα στοὺς διαδρόμους. Μπαίνει ἕνας Φρουρός. Ἔξω μαίνονται οἱ φωνές.)

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Τί τρέχει ;

Ο ΦΡΟΥΡΟΣ

Φύγε, Γιάρεδ, νὰ γλυτώσεις !
 Ὅλοι στασίασαν. Ζώνουν τὸ παλάτι
 καί θέλουν νὰ μᾶς πιάσουνε...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Ὁ στρατός μου ;

Ο ΦΡΟΥΡΟΣ

Λένε πὼς ὅλος σμίχτηκε μαζί τους...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

Φέρτε τὸ θώρακά μου, τὴν ἀσπίδα
 καί τὸ κοντάρι... Ποιός εἶν' ἀρχηγός ;

Ο ΦΡΟΥΡΟΣ

Λένε ὁ Μαχεῖρ κι ὁ γέρος ὁ Ὀβαδίας
 κ' ἔχουνε τὸ στραβὸ Μάγο, μαζί τους...

Η ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ, νὰ βγῶ καλύτερα μονάχη,
 τὸν πατέρα μου νὰ παρακαλέσω...

Ο ΓΙΑΡΕΔ

(Στὸ φρουρὸ πού χαιρετώντας φεύγει ἀμέσως.)

Πήγαινε ! *Κι ὄλοι πὲς νὰ ἐτοιμαστοῦνε
 ὄσοι ἔχουν πέτρενη καρδιά κι ἀντέχουν,
 μαζί μου, μὲ τὸ Γιάρεδ, νὰ νικήσουν
 ἢ νὰ πεθάνουν, ἀγρία πολεμώντας !*
 Ἔρχομ' ἐγώ...

(Στὴ Σιλλὰ πού ἀκούει μὲ ἀγωνία.)

Κ' ἐσύ στὸ γιό μου πλάι
 περίμενε τὰ νέα μου νᾶκούσεις.

(Καί φεύγει ἀπ' ἀριστερά. Ἡ ὄχλοβοή ἐξακολουθεῖ.
 Μπαίνει χασολοῖμένη ἡ Μαρτάμ.)

Η ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ...Πατέρα...

Η ΜΑΡΙΑΜ

Τὸ παιδί, Σιλλά μου...

Η ΣΙΛΛΑ

Τί εἶπες γιὰ τὸ παιδί μου ;

Η ΜΑΡΙΑΜ

Τρέξε γρήγορα !

Φώναξε καὶ τὸ Γιάρεδ νὰ προφτάσει,
γιατὶ φοβοῦμαι...Οἱ τρεῖς γιατροὶ σκυμμένοι
στὴν κούνια, ἂν δὲ μιλοῦν, μὰ βέβαια φτάνει
τὴ σκυθρωπὴ τους ὄψη νάντικρύσεις
κ' εὐτὺς θὰ νοιώσεις, πόσο κρίσιμη εἶναι
τούτῃ ἢ νυχτιά...Μὰ ὦ Κύριε !...Κύριε !...

(Αὐτὴ τὴ στιγμή ἀκούεται φοβερὸς κρότος. Τρο-
μαγμένες οἱ δύο γυναῖκες κοιτάζουν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.
Σὲ λίγο ἀκούονται χτυπήματα σπάθιδων, βόγγοι πλη-
γωμένων καὶ τρεχάματα στοὺς διαδρόμους. Σιγὴ.
'Απὸ τὸ γυναικωνίτη φτάνουν σπαραχτικὲς φωνές
καὶ κλάματα. Θόρυβος. Ἐρχεται ὁ Μαχεῖρ, μὲ ὄπλι-
σμένους στρατιῶτες. Ἀντικρύζεται μὲ τὴ Σιλλά, ποὺ
πέφτει στάγκαλια τῆς Μαριάμ.)

Η ΣΙΛΛΑ

Γιάρεδ ! ἄχ, Γιάρεδ, τὸ παιδί μας σῶσε !
Πεθαίνει καὶ πεθαίνω...

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Ἐπομονή...

Μὰ ὅσο κι ἂν τοῦ φωνάζεις, δὲ θ'ἀκούσει !
Τὸ στήθος του πατήσαμε νὰ βροῦμε
τὴ λευτεριά μας ! Ὅμως παρηγόρια
ζήτησε ἀπὸ τὸ γέρο σου πατέρα,
ποὺ σάγαπᾶ πιὸ ἀπ' ὅλα τάγαθά του...

Η ΣΙΛΛΑ

ὦ, ἀλίμονο σου, ἀλίμονο, καρδιά μου
πῶς θὰ βαστάξεις τὸ διπλὸ καημό σου !
ὦ, ἀλίμονο, μικρὴ καρδιά μου, τέτοιο
καημὸ μεγάλο, πῶς μπορεῖς κι ἀντέχεις ;

Ο ΜΑΧΕΙΡ

(Στοὺς στρατιῶτες καὶ στοὺς ἐργάτες, ποὺ ὅλο κ'
ἔρχονται καὶ γεμίζουν τὴ σκηνή.)

Αὔριο νὰ πεῖτε σὺλους νὰ τὸ μάθουν .

*Πῶς θὲ νὰ ρίξουμε τὸν Πύργο· κ' ὕστερα
γιὰ τὸν ἔχτρο καὶ πάλι θὰ κινήσουμε...*

ΕΝΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

(Μπαίνοντας χαιρετᾷ τὸ Μαχεῖρ καὶ λέει.)

Ὁ Γιάρεδ δὲν εὐρέθη σκοτωμένος...
Μὰ κάπου τὸ κουφάρι του παράπεσε...

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Δὲν πέθανε ; Καταραμένε Γιάρεδ,
καταραμένε...Ποῦ νὰ χάθηκε ὁμως ;
Τάχα τὸ φίδι γλύτωσε ; Κηρύχνω
σὲ ὄλους μπροστά, πῶς ὁποιος τόνε φέρει
νεκρὸ εἶτε ζωντανό, θὰ τοῦ χαρίσω
μιὰ πολιτεία !

ΕΝΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Πολλοὶ τὸν ἔχουν δεῖ
στά γαίματα λουσμένο, κ' εἶναι ὀπλίτες
ποῦ τὸ σπαθὶ τους στὸ αἷμα του ἔχουν βάψει...

Ο ΜΑΧΕΙΡ

Καταραμένος νᾶναι στοὺς αἰῶνες !

(Ὅλοι σηκώνοντας τὰ χέρια ξαναλένε τὴν κατάρα.)

ΟΛΟΙ

Στ' ἀνάθεμα ! Στ' ἀνάθεμα !

Ο ΟΒΑΔΙΑΣ

Κοιτᾶχτε
καὶ στὸ γυναικωνίτη καὶ παντοῦ
μὴ κρύφτηκε...

Η ΣΙΛΛΑ

Κ' ἐσὺ πατέρα μου. ὦ
τὴ συφορὰ μου πῶς νὰ τὴ βαστάξω ;
Κι ὁ θάνατος ἀκόμα πιὸ γλυκός
ἀπ' τὴν πικρὴ ζωὴ μου, ἀλίμονό μου !

Καὶ μὲ τὸ θρῆνος τῆς σωριάζεται κάτω. Ἐνῶ σιγὰ
πέφτει ἡ

Η ΑΥΛΑΙΑ

ἀκολουθεῖ ἡ Γ' πράξη καὶ τὸ τέλος τῆς τραγωδίας)

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ

BRUNO LAVAGNINI

ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ «ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ»¹⁾

Στὸ ἐνδέκατο ἄσμα τῆς Ὀδύσσειας, ὁ Ὀδυσσεύς, τὴν αὐγή, ἐγκαταλείπει, μὲ τὸ πλοῖο καὶ τοὺς συντρόφους του τὸ νησί τῆς Κίρκης, τὴν *Αἰαίην νῆσον*. Μ' ἀνοιγμένα τὰ πανιά, στὸ φύσημα τοῦ Βορῆα (πρβλ. X, 507) τὸ

πλοῖο τρέχει ὀλημερίς πάνω στὴ θάλασσα καὶ φτάνει, ἐνῶ πέφτει ἡ νύχτα, στὴν ἄλλη ἀχτὴ τοῦ ποταμοῦ Ὀκεανοῦ, ὅπου εἶναι ὁ λαὸς τῶν Κιμμερίων κι ἡ εἴσοδος στὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν :

Στχ. 11—22 :

τῆς δὲ πανημερῆς τέταθ' ἰστίῃ ποντοπορούσης,
δύσετό τ' ἠέλιος σκιοῶντό τε πᾶσαι ἀγνυαί,
ἦ δ' ἔς πείραθ' ἴκανε βαθυροοῦ Ὀκεανοῖο.
ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε πόλις τε,
ἦέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι· οὐδὲ ποτ' αὐτοὺς
ἠέλιος φαέθων καταδέσκειται ἀκτίνεσσιν
οὐθ' ὅποτ' ἂν στείγῃσι πρὸς οὐρανὸν ἄστερόεντα,
οὐθ' ὅτ' ἂν ἄψ ἐπὶ γαῖαν ἄπ' οὐρανόθεν προτραπάηται,
ἀλλ' ἐπὶ νῦς ὀλοή τέταται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
νῆα μὲν ἔνθ' ἔλθόντες ἐκέλισαμεν, ἐκ δὲ τὰ μῆλα
εἰλόμεθ'· αὐτοὶ δ' αὐτε παρὰ ῥόον Ὀκεανοῖο
ῆομεν, ὄφρ' ἔς χῶρον ἀφικόμεθ', ὃν φράσε Κίρκη.

Ποῦ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ ἡ χώρα τῶν Κιμμερίων, ποῦ ἀναφέρεται σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους τῆς Ὀδύσσειας; Ἐνας νεώτερος ἐρμηνευτής, ὁ V. Berard⁽²⁾ διαπιστώνει μὲ βεβαιότητα : «Il s' agit du pays de Rouzzoles, du Lucrin et de l' Averno, tel qu' il existait avant l' eclosion de ce Monte Nuovo qui vint au XVI siècle alterer la topographie de ce site légendaire,

où Virgile à son tour amènera son héros»⁽³⁾. Ὁ Γάλλος σοφός, ἄξιος γι ἄλλες πλευρὲς τῶν ὀμηρικῶν σπουδῶν, φανερώνεται στὴν κριτικὴ τοῦ μύθου καὶ τῆς ὀμηρικῆς τοπογραφίας, ὁπαδός, συνεχιστὴς μᾶλλον, τῶν Ἑλλήνων μυ-

(1) Τὸ θέμα τοῦτο κοινοποιήθηκε προφορικὰ ἀπὸ τὸ συγγραφέα στὸ VII Διεθνὲς Συνέδριο τῶν Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν, ποῦ συγκροτήθηκε στὴ Βαρσοβία τὸν Αὐγούστο τοῦ 1933 καὶ δημοσιεύθηκε Ἱταλικά στὸν τόμο VI (1935), Fasc. III τῆς II σειρᾶς τῶν *Annali della R. Scuola Normale Superiore di Pisa*. Ἡ μετάφραση δημοσιεύεται ὠπέρα μὲ τὴν ἄδεια τοῦ συγγραφέα.

(2) L' *Odyssee*, II, Παρίσι, 1934, σμμ. στὸ XI, 21.

(3) Τῆς ἴδιας γνώμης ἦταν ἐξάλλου κι ὁ Pierson, στὴν ἐκδόσή του (XI, 14. σμμ.) L' *Odyssee d' Homère*, Παρίσι, 1887. Μιὰ τέτοια τοποθέτηση συνδέεται φανερὰ μὲ τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἀβέρνο κι αὐτὸ ἀκολούθησε κι ὁ Βιργίλιος στὸ VI τῆς *Αἰνείαδος* κι ἦταν φυσικὸ νὰ σκέφτονταν τὸ ἴδιο καὶ στὴ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ. Πραγματικὰ στὸ νεοπευθαγορικὸ μυθιστόρημα τοῦ Ἀντωνίου Διογένη (1ος αἰῶνας μ.Χ.) οἱ Κιμμέριοι ἔχουν τοποθετηθεῖ πλάι στοὺς Ἐτρούσκους, βλέπε περιληψὴ Φωτ. Βιβλ. 166 «εἰς Κρήτην ἐπλανήθη, εἶτα εἰς Τυρρηνοὺς κἀνετεῦθεν εἰς Κιμμερίους οὕτω καλουμένους, καὶ ὡς τὰ ἐν Ἀΐδου παρ' αὐτοῖς ἴδοι καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ μάθοι».

θογράφων, ἐπειδὴ μιὰ τέτοια τοποθέτηση τῶν Κιμμερίων προέρχεται φανερά ἀπὸ τὸ ὅτι, μὲ τὴ λατινικὴ παράδοση, τοποθετήθηκε ἡ διαμονὴ τῆς Κίρκης κοντὰ στ' ὁμώνυμο ἀκρωτήριον.⁽⁴⁾

Οἱ ἀρχαῖες ἐρμηνεῖες εἶναι καταχωρημένες στὴ σειρὰ, τοποθετημένες ἢ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη καὶ συγκεχυμένες στὴν ἐπισώρευση τῶν σχολίων στὸ χωρίο τοῦτο τῆς Ὀδύσσειας⁽⁵⁾ καὶ στὸ ἄρθρο *Κιμμερίους* τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ⁽⁶⁾.

Σημειώνουμε πρῶτα δύο ἱστορικογεωγραφικὰς ἐρμηνεῖες :

α) οἱ Κιμμέριοι εἶναι *ἔθνος περιου-*

(4) Ὅχι λιγώτερο φανταστικὸς ἀποκαλύπτεται ὁ πιὸ πρόσφατος μελετητὴς τῆς ὁμηρικῆς γεωγραφίας, R. Henning, *Die Geographie des Homerischen Epos* (Neue Wege Zur Antike, Heft 10) Λειψία 1934, σελ. 26, σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιον ἡ χώρα τῶν Κιμμερίων, χωρὶς ἀμφιβολία, συνταυτίζεται μὲ τὴ Βρετανία.

(5) Schol. Hom. Odys. XI. 16 (Diador): «ἐνθα δὲ Κιμμερίων Ἄρισταρχος Κερβερέων. Η. Κιμμέριοι ἔθνος περιουκῶν τὸν ὠκεανόν. ἔνιοι δὲ γράφουσι χειμερίων, οἱ δὲ Κερβερίων, ὡς Κράτης. Ἡρόδοτος δὲ ὑπὸ Κιμμερίων φησὶ Σκύθας ἐξελαθῆναι. ἄλλοι δὲ Κιμμερίους φασὶν ὅπου τιθεσθαὶ τοὺς κατὰ δῦσιν οἰκοῦντας καὶ προσκεκίμενους τοῖς κατὰ τὸν Ἄϊδην τοῖς ἡ νεκροῖς, ἀπὸ τοῦ ἐν ταῖς ἡρίοις κεῖσθαι. P.V. τινὲς, τῶν νεκρῶν, παρὰ τὸ ἐν ἔρα κεῖσθαι. B.H. οὗτοι οἱ Κιμμέριοι (οἱ) Σκύθαι νομάδες ὄντες ἐκ τῶν δυτικῶν (τοῦ) ὠκεανοῦ (μερῶν) ἔλθοντες ἐπόρθησαν τὸν ναὸν Ἀπόλλωνος τὸν ἐν Δελφοῖς. διὸ δυσφημεῖ αὐτοὺς ὁ ποιητὴς ὡς ἐν σκότῳ οἰκοῦντας». B.H.

Πρέπει νάχει κανεὶς ὑπ' ὄψει του καὶ τίς παρακάτω σημειώσεις, πού ἀντιγράφω:

«13. Κερβερέων] *Lege Κερβερίων, quam lectionem memorant Sch. Aristoph. Ran. 187 et Etym. M. p. 513, 45 Hic etiam alias lectiones notat, χειμερίους (quam Proteae Zeugmatifae tribuit) et Κιμμερίους. Porson Verba A. Κερβερέων H. Habel infra I 19, post κεῖσθαι.*

18. ἡρίοις Barnes, pro ἡρωϊκοῖς.»

(6) Et. M. ed Gaisford, s.v.

«Κιμμερίους: Φησὶν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ὑποκάτω τοῦ Πόντου εἶναι. Γράφεται καὶ Κερβερίων· καὶ ἔοικε καὶ Σοφοκλῆς περιπεπωκέναι τῇ τοιαύτῃ γραφῇ, ὁμοίως καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Βατραχίοις· οἶον,

Ἦ Κερβερίους λέγω

Πρωτέας δὲ ὁ Ζευγατίτης χειμερίους γράφει· αἶε γὰρ οὗτοι ἐν χειμῶνι εἰσίν. Ἔνιοι

κοῦν τὸν ὠκεανόν: γενικότητα ἀλλ' ὄχι κι ἀνακρίβεια· τόσο μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνει ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Ὀμήρου.

β) ἀκολουθεῖ ἡ μνεῖα τοῦ τόπου ἀπ' τὸν Ἡρόδοτο γιὰ τοὺς Κιμμερίους, ἀλλ' ἀφηγημένη ἀπὸ τὴν ἀνάποδη: ὁ Ἡρόδοτος λέει ὅτι οἱ Σκύθες διώχτηκαν ἀπὸ τοὺς Κιμμερίους.

γ) οἱ Κιμμέριοι εἶναι ἕνας λάος μυθολογικός, τοποθετημένος στὴ Δύση γιὰτὶ αὐτοῦ φαντάζονταν πῶς εἶναι τὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν.

δ) συγχώνευση ἱστορικῶν καὶ μυθολογικῶν δεδομένων σὲ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία: οἱ Κιμμέριοι πρέπει νὰ ἦσαν μιὰ διακλάδωση τῶν Σκυθῶν πού, ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸ δυτικὸν ὠκεανόν, λεηλάτησαν τὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφοὺς. Γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς τοὺς χαρακτηρίζει ὅτι κατοικοῦν στὸ ζόφον. Κι' ἐδῶ ἡ τοποθέτηση στὰ δυτικὰ προέρχεται ἀπ' τὴ συνηθισμένη τοποθεσία τοῦ πέραν τοῦ τάφου κόσμου. Ὁ ζόφος αὐτὸς συμβολίζει, στὰ λόγια τοῦ ποιητῆ, τὴν ἀμάθεια καὶ τὴν χτηνωδία τους.

ε) ἀκολουθεῖ μιὰ ἐτυμολογικὴ ἐρμηνεία, πού ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *νεκροί*: οἱ *Κιμμέριοι* λέγονταν ἔτσι ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς ἡρίοις κεῖσθαι, ἢ παρὰ τὸ ἐν ἔρα κεῖσθαι.

ζ) μὴ ἱκανοποιημένοι μὲ τὴν ὠθηση αὐτοῦ τοῦ λαοῦ στὶς σκιὰς τοῦ μύθου, μερικοὶ γραμματικοὶ θέλησαν καὶ στόνομα νὰ τὸν καταστήσουν πιὸ προσαρμοσμένο μὲ τὴ δρᾶση του. Ὁ Κράτης ὁ Μαλλώτης τὸνε λέει λαὸ τοῦ Κερβερού, *Κερβερίους*, σθηριζόμενος σὲ μιὰ διαστρέβλωση ἀπὸ παρωδία τοῦ Ἀριστοφάνη⁽⁷⁾ πού εὑρίσκει, φαίνεται,

δὲ Κεμμερίων· κέμμερον γὰρ λέγουσι τὴν ὁ μίχλην».

Πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει οἱ σημειώσεις: «γρ' δὲ κερμερίων M. qui in extr. κερμερίοις Σοφοκλήϊ ὡς Κράτης» Schol.

(7) Schol. Aristoph. *Ranae* v. 187: «ἐς Κερβερίους τοὺς Κιμμερίους λέγει, παίζει δὲ παρὰ τὸν Κέρβερον· τινὲς δὲ καὶ παρ' Ὀμήρου (λ. 14) γράφουσιν ἐνθα δὲ Κερβερίων ἀντὶ τοῦ Κιμμερίων».

νά υπάρχει πρὶν καὶ σ' ἓνα χωρίο τοῦ Σοφοκλή.

η) Τέλος ὁ Σῦρος γραμματικός Πρωτέας ὁ Ζευγματίτης τοὺς λέει λαὸ τοῦ ἔξ ακολουθητικοῦ χειμῶνος, *χειμερῶν* (E.M. s.v.)

θ) ἐνῶ ἄλλοι τοὺς νόμιζαν γιὰ τὸ λαὸ τῆς ὀμίχλης διορθώνοντας *Κεμερῶν κέμερον γὰρ λέγουσι τὴν ὀμίχλην* (E.M.)

Πλάι στὶς φανταστικές, μυθολογικές, ἔτυμολογικές τοῦτες ἐρμηνεῖες, οἱ γεωγραφικές καὶ ἱστορικές ἐρμηνεῖες ξεπροβάλλουν σὰ ναυαγισμένες, φαίνονται σὰν ἡττημένες καὶ βυθισμένες.

Ὡστόσο οἱ παραλογισμοὶ τῶν γραμματικῶν δὲν ἐπεκράτησαν στὸ κείμενο, ὅπου κρατήθηκε ἡ λέξη *Κιμμέριοι*, στὴν ὁποία κι ἀναγνωρίστηκε ἡ βγαλμένη ἀπ' εὐθείας ἀπ' τὴν ὀμηρικήν ἀφήγηση ἐρμηνεία ὅτι οἱ *Κιμμέριοι* ἦταν *ἔθνος περιοικοῦν τὸν ὠκεανόν*, κι ἡ πρώτη ποὺ ἀναφέρεται στὰ σχόλια. Στὴν ἐρμηνεία – καὶ τὸ πρόσφατο παράδειγμα τοῦ Berard τὸ δείχνει – τὰ πράγματα συνέβησαν ἄλλοιῶς.

Κι ὅμως οἱ *Κιμμέριοι* δὲν ἦταν λαὸς τῶν σκιῶν. Διέσχισαν σὰ μετέωρο τὸν ἑλληνικὸ κόσμον τοῦ 7ου π.Χ. αἰῶνα. Γιὰ μιὰ στιγμή στάθηκαν ζωντανὴ πραγματικότητα, στάθηκαν μιὰ παροῦσα ἀπειλή κι' ὡς σήμερα ἀκόμα στέκεται σὰ μαρτυρία ἡ πολεμικὴ τοῦ Ἐφεσίου Καλλίου λαχὴ, κατὰ τὸ 652. Ἐπειτα βγαίνοντας ἀπὸ τὸ μῦθο μπήκανε ξανά στὸ μῦθο. Ἡ ἰωνικὴ ἱστοριογραφία περιμάζωσε καὶ μεταβίβασε τὴν ἀνάμνηση τῆς ἱστορικῆς ὑπαρξῆς τῶν *Κιμμερίων*, μὰ οἱ γραμματικοί, ἀπασχολημένοι μὲ τὴν ἐπὶ λέξει ἐρμηνεία, φαίνεται πὼς σχεδὸν τὴν ἀγνόησαν, ἐνῶ αὐτὴ ἔξακολουθεῖ στὴν παράδοση τῶν λογίων ὡς τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς, σὲ τρόπο ὥστε ὁ Τζέτζης τὴν ἀναφέρει⁽⁸⁾, καθὼς κι ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος

τὴν ὑπονοεῖ καθαρὰ στὴ λεγομένη «Κατομουμαχία».⁽⁹⁾

Οἱ *Κιμμέριοι* δὲν ὑπῆρχαν πιά στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡροδότου, ἀλλ' αὐτὸς μᾶς δίνει ἀκριβῆ πληροφορία, ποὺ ἀναβιβάζεται τοῦλάχιστο ἐν μέρει, στὸν Ἐκαταῖο¹⁰⁾, Ἡροδ. IV. 11:

«Τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι *Κιμμερίων*... Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώρην...καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ *Κιμμέρια* τεῖχρα, ἔστι δὲ πορθμῆια *Κιμμέρια*, ἔστι δὲ καὶ χώρα ὄνομα *Κιμμερίη*, ἔστι δὲ Βόσπορος *Κιμμέριος* καλεόμενος.»

Ἀφοῦ ἐξαφανίστηκε ὁ λαὸς αὐτὸς τὸ ὄνομά του ἐπιζοῦσε στὶς τοπωνυμίες, ὥστε τὸ πρὸσηγορικὸ τοῦ *χώρη Κιμμερῆ* τοῦ Ἡροδότου ἔξακολουθεῖ καὶ σήμερ' ἀκόμα σὲ κείνο τῆς σύγχρονης Κριμαίας (Krym ἢ Crim). Ἡ γοργὴ ἐξαφάνιση τῶν *Κιμμερίων* ἀπ' τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ἀπ' τὴ Δύση μᾶλλον, εἶναι ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ἐκτὸς τῆς Ἰωνίας, οἱ *Κιμμέριοι* τοποθετήθηκαν μακριὰ στὸ μυθολογικὸν κόσμον μαζί μὲ τοὺς Ὑπερβορείους, τοὺς Ἀριμασποὺς, τοὺς Λαιστρυγῶνας καὶ μ' ὄσους ἄλλους μυθολογικοὺς λαοὺς ποὺ γεμίζουν τίς σελίδες τῆς Ὀδύσσειας.

Κι' ὅμως, ὀρθὰ ἐρμηνευόμενοι οἱ στίχοι τοῦ ποιητῆ τῆς «*Νέκυιας*» γιὰ τοὺς *Κιμμερίους* δένεῖναι τόσο ἀόριστοι,

(9) Ἐκδ. Hercher σιχ. 11–13 :

«ὡς οἱ ζοφῶδεις *Κιμμέριοι* τοῦ λόγου οἱ Ποντικῶν ἔχοντες ἀμβλωπιάν ζοφῶσιν ἐξάμηνον εἶλκον τοῦ βίου»

ὅπου τὸ λόγιον δεδομένο φαίνεται συνδυασμένο μὲ τὴν ἀκαθόριστη γνῶση τοῦ βορεινοῦ χειμῶνα κι ὅπου ἐπίσης πρέπει νὰ γραφεῖ *ποντικῶν*, ἢ δὲ *ποντικοὶ* τῆς θάλασσας, τυφλοπόντικα, στὰ νεώτερα ἑλληνικά.

(10) Πρβλ. Στράβ., VII, 3,6 C 290, 9, σ. 411 1. 9 κέ. Mein. στὸν Ἡροδ. IV, 12, 2 συγκριτικὰ μὲ Lechmann Haupt, στὸ ἄρθρο «*Κιμμέριοι*» στὴν PWK., 46, ἐπίσης Ἀριστέας ὁ Προκονήσιος συγκριτικὰ μὲ τὸν Ἡροδ. IV, 13 μᾶς δίδει τὴν πληροφορία : «*Κιμμερίους* οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθῶν πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν.»

(8) Τσέσης XIII, 841 et seq.

«τοὺς *Κιμμερίους* οἱ πολλοὶ ἔθνος φασὶν ὑπάρχειν Περὶ τὸν Ταῦρον τῶν Σκυθῶν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην.»

ὅσο εὐθύς ἐκ πρώτης ὄψεως, θὰ φαίνονταν. Ἀπεναντίας περιέχουν μίαν ἀκριβῆ γεωγραφικὴ προσδιόριση, ποὺ διέφυγε ὡς τώρα ὅλους τοὺς ἐρμηνευτές, παλιούς καὶ νέους.

Ὅτι οἱ Κιμμέριοι εἶναι περιτυλιγμένοι ἀπὸ ἀχλὺ κι ὀμίχλη, *ἤξει καὶ νεφέλη κεκαλυμμένοι*, δὲν εἶναι κάτι τὸ τυχαῖο ἢ μιὰ λεπτομέρεια ποὺ συναγεται ἀπ' τὸ ὅ,τι γειτόνευαν μὲ τὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν εἶναι ἓνα οὐσιῶδες δεδομένο ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴ γεωγραφικὴ τους θέση καὶ σ' αὐτὸ θὰ πρεπε ἴσως νάβλεπε κανεὶς μιὰ συγκεχυμένη κι ἀβέβαιη γνώση τῆς πολιτικῆς νύχτας. Ἡ ἰδιαίτερη ἐπιμονὴ τοῦ ὀμηρικοῦ ποιητῆ ποὺ λέει ὅτι «ὁ ἥλιος ποτὲ δὲν τοὺς ἀτενίζει μὲ τίς ἀχτίνες του, οὔτε σὰν ἀνεβαίνει πρὸς τὸν ἑναστρον οὐρανὸν, οὔτε σὰν κατεβαίνει ξανὰ ἀπὸ τὰ οὐράνια στῆ γῆ, παρὰ μιὰ μοιραία νύχτα ἀπλώνεται πάνω στοὺς θλιμένους θνητοὺς», δὲν εἶναι ἀφέλεια τραγουδιστῆ ἀρχαϊκοῦ ποὺ θέλει μὲ πλοῦτον ὀρισμῶν νὰ τονίσει καὶ διασαφηνίσει στοὺς ἀκροατὲς τὴν ἰδέα τῆς παντοτεινῆς νύχτας, δὲν εἶναι, τέλος, περιγραφικὸς πλεονασμὸς, ἀλλὰ γεωγραφικὸς προσδιορισμὸς. Οἱ Κιμμέριοι ἔχουν ὅπ' αὐτὸν τοποθετηθεῖ στὰ βόρεια, στὴν περιοχὴ ποὺ ὁ ἥλιος δὲν τὴν διατρέχει μὲ τίς ἀχτίνες του, οὔτε σὰν ἀνατέλλει οὔτε σὰν δύει, κι οὔτε σὰν μεσουρανεῖ.

Καθὼς φανταζόταν ὁ ὀμηρικὸς ποιητῆς ὅτι στὴν Ἄπω Ἀνατολὴ καὶ στὴν Ἄπω Δύση κατοικοῦσαν οἱ *Αἰθίοπες*, «ἄντρες ἠλιοκαμένοι» ἀπ' τὸν πολὺ χαμηλὸν ἥλιο (11), ἔτσι φανταζόταν στὴν ἄκρη τοῦ βορρᾶ, πέρα ἀπ' τὸν Ὠκεανὸ ποὺ περιβάλλει τὴ γῆ, τὸ βασίλειο τῶν σκιῶν, ἔστω κι ἂν αὐτὴ ἢ ἀντίληψη εἶναι καρπὸς ἀρχαϊκῆς κοσμογραφικῆς θεωρίας ἢ σκοτεινὴ καὶ σχεδὸν ἀμυδρὴ γνώση τῆς πολιτικῆς νύχτας. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τοῦ βασιλείου τῶν νεκρῶν, τοῦ

τοποθετημένου στὴν ἄκρη τοῦ βορρᾶ, παρεμβάλλεται ἡ ἀόριστη γνώση, παρεμένη ἀπ' τὴ σύγχρονη πραγματικότητα, γιὰ τοὺς Κιμμέριους σὰ λαὸ ποὺ κατοικοῦσε κι αὐτὸς στὴν ἄκρη τοῦ βορρᾶ, συνορεύοντας ἔτσι μὲ τὸ παραμυθένιο βασίλειο τῶν σκιῶν.

Οἱ Κιμμέριοι εἶναι, λοιπὸν, κατὰ τὸν ὀμηρικὸν αἰεὶδὸ ἓνας μισομυθολογικὸς λαὸς ποὺ κατοικεῖ πέραν ἀπ' τὸν ὠκεανὸ, στὸν μακρυνὸ βορρᾶ. Αὐτὸς ὁ γεωγραφικὸς ὀρισμὸς ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς μὲ τὴν ἀρχαιότερη στιγμή στὴ ζωὴ τοῦ κιμμερικοῦ λαοῦ. Ὅταν αὐτός, προτοῦ τὸν ἀπώθησον οἱ Σκύθες πρὸς τὸν Καύκασο, κατοικοῦσε πέραν ἀπ' τὴ Μαύρη Θάλασσα, γύρω ἀπὸ τὴν Κριμαία, ἢ ἀδιαπέραστη καὶ θυελλώδης Μαύρη θάλασσα τοὺς χώριζε ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀχτὴ τοῦ Πόντου, ποὺ δὲν τὴν καλογνώριζαν ἀκόμα οἱ Μιλήσιοι θαλασσοπόροι. Ὁ Ἴων ποιητῆς τῆς *Νέκυιας* μόλις εἶχε πάρει εἶδηση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ του ὡς ἑνὸς λαοῦ μυθικοῦ ποὺ κατοικοῦσε στὴ χώρα τῶν σκιῶν, ἐκεῖθε ἀπὸ μιὰ μόλις δοκιμασμένη θάλασσα.

Μὲ μιὰ τέτοια τοποθεσία συμφωνεῖ πλήρως, στὴν κοσμογραφία τοῦ ποιητῆ, ἐκεῖνη τοῦ νησιοῦ τῆς Κίρκης. Ἡ νῆσος Αἰαίη καθὼς σημείωσε ὁ Wilamowitz⁽¹²⁾ δὲν μπορεῖ νὰ χωριστεῖ ἀπὸ τὴν Αἰαίη, τὴ χώρα τῶν Αἰητῶν, ποὺ ἡ Κίρκη τοὺς εἶναι ἀδελφῆ, καὶ ποὺ ὁ Μίμνερος 11 τὴν τοποθετεῖ στὴν ἄπω ἀνατολὴ «στὴν ἄκρη τοῦ ὠκεανοῦ ὅπου σ' ἓνα χρυσὸ θάλαμο ἀναπαύονται οἱ ἀχτίδες τοῦ ἡλίου», δηλαδή, στὴν ἀνατολικὴ ἀχτὴ τοῦ Πόντου. Ὅτι τὸ θέατρο τῶν περιπλανήσεων αὐτῶν τοῦ Ὀδυσσοῦ εἶναι ἡ ἴδια σκηνογραφία τῶν ἀργοναυτικῶν κατορθωμάτων, ἢ Μαύρη θάλασσα, βγαίνει ἐξάλλου μὲ βεβαιότητα ἀκόμη κι ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τῶν βράχων *Πλαγκταί* (XII, 61) καὶ τοῦ πλοίου Ἀργῶ (XII, 70.)

Ἔτσι, ἀπὸ τὸν πραγματικὸν κόσμον τῶν περιπλανήσεων του, ὁ ἥρωας τῆς

(11) Βλέπε σημ. στὸ Μίμνερο V, 9, (10 Diehl) στὴν ἀνθολογία μου «Nuova Antologia dei frammenti della lirica greca», Torino 1932 σ. 31.

(12) Hom. Unters., 1884, σ. 185.

Ἰθάκης μπορούσε χωρίς νὰ καταστρέφεται ἡ γεωγραφικὴ συνέχεια, νὰ εἰσχωρεῖ στὸ βασίλειο τῶν νεκρῶν, κι ἀπὸ κεῖ νὰ γυρνᾷ ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς.

Οἱ Κιμμέριοι εἶναι τὸ λοιπὸν, κατὰ τὸν ὁμηρικὸν ποιητὴ, ἕνας μυθικὸς λαὸς ποὺ κατοικοῦσε στὸν ἀπώτατο βορρᾶ, καὶ μπορούμε ἑμεῖς νὰ ὀρίσουμε, πέραν ἀπ' τὴ Μαύρη θάλασσα. Σὲ ποῖα χρονολογικὴ στιγμή ἀντιστοιχεῖ αὐτὸς ὁ γεωγραφικὸς ὀρισμὸς σχετικὰ μὲ τοὺς Κιμμέριους;

Ἐδῶ ἀρχίζει ὁ ρόλος τῶν ἀνατολικῶν πηγῶν⁽¹³⁾. Ἀπ' αὐτὲς βγαίνει ὅτι ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ VIII αἰῶνα, οἱ Κιμμέριοι⁽¹⁴⁾, ἀφοῦ ἀπωθήθησαν ἀπ' τὴ σκυθικὴν εἰσβολή, ποὺ γι αὐτὴ μιᾶ ὁ Ἡρόδοτος, πρέπει νὰ ἔχον ἀρχίσει τὴν πορείαν τους πρὸς ἀνατολὰς, γιατί ὅταν βασιλεὺς ὁ Σαργῶν (722—705) βρισκόμε στὰ σφηνοειδῆ κείμενα τῆς συλλογῆς *Kojungik* τοὺς Γκιμυρροῖ (Γκομέρ τῆς Βίβλου) πρὸς νότον τοῦ Καυκάσου, νᾶναι μιὰ σοβαρὴ ἀπειλὴ γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Οὐρارتού (*Urartu*)⁽¹⁵⁾.

Ἡ παρουσία τῶν Κιμμερίων, σύμφωνα μὲ τὴν πιθανὴν ὑπόθεση τοῦ *Lehmann—Haupt*, εἶχε συντείνει ὥστε

(13) Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα βασικὸ εἶναι τὸ ἄρθρο *Kimmerier* τοῦ *Lehmann Haupt* στὴ *Realenc.* XI (1921), σ. 397—434 τῶν *Pauli—Wissowa*. Βλέπε ἐπίσης τὴ σημαντικὴ μελέτη τοῦ *L. Piotrowitz* *L' invasion des Scythes en Asie Mineure Antérieure au VIIe Siècle av. J. C.*, στὸ *Eos*, XXII (1929) σ. 473—509, ποὺ συμβάλλει ἀξιοσημείωτα στὸ διαφωτισμὸ μιᾶς σκοτεινῆς περιόδου στὴν ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

(14) Οἱ Κιμμέριοι εἶναι ἴσως μιὰ διακλάδωση τῶν Θρακῶν, ἐγκαταστημένοι πρὸς βορρᾶν τῆς Μαύρης θάλασσας ἀπὸ τὸν XVI αἰῶνα π.Χ. *V. Párvan, Dacia, Cambridge, 1928*, σ. 35.

(15) Ἀγγέλματα τοῦ πρίγκηπος διαδόχου Σανχερίμπ, ποὺ εἶχε τὴν ἀνάτατη διοίκηση στὶς βόρειες ἐπαρχίες τῆς ἀσσυριακῆς αυτοκρατορίας, στὰ σύνορα τοῦ Οὐρارتού, πρὸς τὸν πατέρα του, τὸν βασιλεῖα Σαργῶν τῶν Ἀσσυρίων (722—705) κ' ἐνὸς ἀσσυρίου στρατηγοῦ, ποὺ εἶχε ἐπίσης κάποια διοίκηση σ'

νὰ κριθεῖ ἡ διαμάχη μεταξὺ τοῦ Σαργῶν καὶ τοῦ βασιλεῖα τοῦ Οὐρارتού, Ρούζα τοῦ Ιου, ποὺ αὐτοκτόνησε στὰ 714. Ἔτσι ἡ δύναμη τοῦ βασιλείου τοῦ Οὐρارتού ἐξεμμενίστηκε γιὰ μιὰ ὀλάκαιρη γενιά. Ἀργότερα ἔχουμε ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ μιὰν ἀπειλὴ τῶν Κιμμερίων ἐναντία τῆς Ἀσσυρίας ἔταν βασιλεὺς σ' αὐτὴ ὁ Ἀσσαρχαδδῶν (681—668), γιὸς τοῦ Σανχερίμπ καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Σαργῶν. Σύμφωνα μὲ τὸ πρίσμα Α, ὁ Ἀσσαρχαδδῶν ἀναγγέλλει πὼς ἔχει νικῆσει τοὺς Κιμμερίους μὲ τὸν βασιλεῖα τῶν Τέουспа (*Teuspa*)⁽¹⁶⁾. Τὸ γεγονὸς ἐπὶ βεβαιώνεται ἀπὸ τὸ *Βαβυλωνιακὸ Χρονικὸ* ποὺ τὸ τοποθετεῖ στὸ τέταρτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσσαρχαδδῶν (677), ἡμερομηνία ποὺ φαίνεται ἀκριβῆς (*Lehmann—Haupt* στὸ *P.W.K. a.c.* στήλ. 23). Ἀφοῦ ἀπωθήθησαν ἀπὸ τὴν Ἀσσυρία, οἱ Κιμμέριοι γύρισαν ξανά πρὸς δυσμὰς. Διασχίζοντας τὴ Σινώπη καὶ τὴ Βιθυνία⁽¹⁷⁾ εἰσέβαλαν στὴ Φρυγία, στὰ 676 ἢ στὰ 675—74· αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Μίδας αὐτοκτόνησε. Ἐκτοτε στάθηκαν μιὰ μεγάλη δύναμη στὴ Μικρὰν Ἀσία, περισσότερο, ἀπὸ 30 χρόνια. Κι αὐτὴ ἡ Λυδία ἦταν ἐκτεθειμένη στὶς προσβολὰς τῶν. Ὁ Γύγης, στὴν ἀρχή, τοὺς κατατρόπωσε, κοντὰ στὰ 660, κα-

ἐκείνη τὴν περιοχὴ, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι οἱ Κιμμέριοι ἀπειλοῦσαν τὸ Οὐρارتού. Στὰ σχετικὰ κείμενα τῆς συλλογῆς *Kojungik* (K), καὶ συγκεκριμένα K 194 (=The cuneiform inscriptions of Western Asia, IV, 54), K 1080 (*Winckler, Keilinschr. Texte*, II σ. 11) καὶ K 5164 σ. 4 πρῶτος κίνησε τὴν προσοχὴ γιὰ τὴ σπουδαιότητα τους ὁ *H. Winckler, Gesch. Babylonien u. Assyrien*, 268, καὶ ἰδιαίτερα *Kimmerier, Asguzäer u. Skythen in altorientalische Forschungen*, I, 6, σ. 484 et seq.

(16) «und Teuspa den K., einen Nomaden, dessen Land ferne ist, in Gebiete von Hubusna mit der Gesamtheit seiner Truppen schlug ich ihn vernichtend», Πρίσμα Α + Γ, στήλ. II 6 et seq., Β, στήλ. III in: K. 2671 δημοσιευμένο ἀπὸ τὸν *Winckler, Zchr. f. Assyriol.*, II, σ. 229 et seq., πιν. I.

(17) *Lehmann—Haupt*, ἴδ. ἄν. § 27. Ἡ χερσόνησος τῆς Σινώπης κατοικήθηκε ἀπὸ τοὺς Κιμμερίους κατόπι ποὺ εἶχαν σκοτώσει τὸν οἰκιστὴ Μιλήσιον Ἀβρώνδαν.

τόπι πού είχε υποταχθεῖ στὸν Ἀσσυρμπαναμπάλ⁽¹⁸⁾, μὰ, μὲ τὴ σειρά του, νικηθήκε καὶ σκοτώθηκε ἀπὸ τὸν Βασιλιά τῶν Dugdammê (τὸν Λύγδαμι τοῦ Στράβωνος), κοντὰ στὰ 652, ἐνῶ αὐτὴ ἢ πρωτεύουσα Σάρδεις ἔγινε λεία τῶν βαρβάρων⁽¹⁹⁾. Στὸ ἑβδομο ἔτος τοῦ Ἄρδου (646–645) οἱ Κιμμέριοι κατελάμβαναν γι ἄλλη μιὰ φορά τὶς Σάρδεις⁽²⁰⁾. Μ' ἀργότερα νικηθήκαν, κι αὐτὸς ὁ βασιλιάς Λύγδαμις σκοτώθηκε. Στὶς τελευταῖες δεκαετηρίδες τοῦ VII αἰ. ὁ Ἀλυάττης, (616–560 κατὰ τὸν Ἡροδ., 611–551 κατὰ τὸν Ἀφρικανὸ καὶ τὸν Εὐσέβιο) ἔδιωχνε ὀριστικὰ τοὺς Κιμμερίους ἀπὸ τὴν Ἀσία⁽²¹⁾. Ὁρδὴ πού δὲν κατόρθωσε ποτὲ νὰ σχηματίσει κράτος, χάθηκε γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ κόσμου⁽²²⁾. Τ' ἀπομεινάρια τοὺς ἐγκατεστάθηκαν ἴσως στὴν Καίπαδοκία, πού τὴν ἀναφέρουν οἱ Ἀρμένιοι συγγραφεῖς Γκαρμίκ⁽²³⁾. Ἡ λεξικογραφικὴ παράδοση τοὺς ὀνομάζει *Συνδυῶν Ἔθνος* (E. M.), τοὺς συγχίζει μὲ τοὺς Σκύθες, τοὺς διαδόχους τῶν στὴν Κριμαία.

Οἱ γραμματικοί, ἀκολουθώντας τὸν Ὀμηρο, τοὺς τοποθέτησαν μακριὰ ἀνάμεσα στὶς σκιεὲς τοῦ βασιλείου τοῦ μύθου, ἐνῶ ἓνας Γάλλος ἀπόγονος τῶν ἐλλήνων μυθογράφων τοὺς τοποθετεῖ ὅπως ἔχουμε δεῖ, πρὸς δυσμὰς, κοντὰ στὸ Pozzuoli. Κι ὅμως οἱ Κιμμέριοι ὑπῆρξαν μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα τῆς Ἀσίας κατὰ τὸν VII αἰῶνα, ἢ τουλάχιστο κατὰ τὸ 676, ὅποτε, ἀφοῦ σκοτώθηκε ὁ Μίδαξ τῆς Φρυγίας, ἀπέι-

λησαν ἐχτὸς ἀπὸ τὴν γειτονικὴ Λυδία κι αὐτὲς τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες (γι αὐτὸ δά καὶ ἡ κραυγὴ τοῦ ἑλεγειοκοῦ Καλλίνου) ἴσαμε πού ὁ Ἀλυάττης, στὸ τέλος τοῦ αἰῶνα, τοὺς ἀπόθησε ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσία. Ἡ ἀνάμνηση τῶν ἐπέζησε σ' ὅλο τὸν VI αἰῶνα ὀριστικὴ καὶ δυνατὴ, στὴν Ἰωνικὴ παράδοση, συναγμένη ἀπὸ τὶς περιηγήσεις καὶ διατηρημένη στὴν ἱστοριογραφία τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου.

Συμπερασματικὰ οἱ στίχοι 14-19 τῆς «Γέκυιας»⁽²⁴⁾ ἀντανακλοῦν τὴν κατάσταση τῶν βορεινῶν ἀχτῶν τῆς Μαύρης θάλασσας πρὶν ἀπὸ τὴν μετατόπιση τῶν λαῶν πού γι αὐτοὺς οἱ Κιμμέριοι ὑποχώρησαν μπροστὰ στοὺς Σκύθες καὶ μετανάστευσαν ἐκεῖθε ἀπὸ τὸν Καύκασο, γεγονός πού συνέβηκε κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ VIII αἰῶνα π.Χ., κατὰ τὸ 720, πάντως πρὶν ἀπὸ τὸ 714. Κι ἂν ἀκόμη ὑποτεθεῖ ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀσίας εἶχαν μάθει ἀργὰ αὐτὴ τὴν μετατόπιση τῶν λαῶν, πού συνέβηκε σὲ μιὰ ἀπρόσιτη καὶ μυστηριώδη γι αὐτοὺς περιοχὴ, ὥστε οἱ στίχοι τοῦθι νὰ μὴ μποροῦν δίχως ἄλλο ν' ἀναφερθοῦν σ' ἐποχὴ πρὶν ἀπὸ τὸ 720, εἶναι γεγονός ὅτι μιὰ γνώση τῶν Κιμμερίων καὶ τῆς Μαύρης θάλασσας τόσο ἀόριστη καὶ σκοτεινὴ, πρέπει νὰ ὑποτεθεῖ σ' ἓνα Ἴωνα ποιητὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μονάχα πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποίκηση τοῦ Πόντου ἀπὸ τοὺς Μιλησίους (VII αἰῶνα) καὶ πάντως ὄχι ἀργότερα ἀπὸ τὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ VII αἰῶνα, ἴσως στὰ 676, ἀφοῦ οἱ Κιμμέριοι διέσχισαν τὴν Φρυγία παύσαν νὰ

(18) K 228 + 2675.

(19) *Cil. di Rassam* καὶ *Cil. A*, στήλ. II, 111 et seq.

(20) *Annali* στήλ. II, 121–125.

(21) Ἡροδότου I, 16 (Ἀλυάττης): «Κιμμεριοὶς τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε». Τοῦτο, ἴσως νὰ συνέβηκε πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκστρατείες τοῦ Ἀλυάττη ἐναντίον τῶν ἐλληνικῶν πόλεων.

(22) Ἀνάλογη πρὸς τὴ μετεωρικὴ ἐμφάνιση τῶν Κιμμερίων στὴν Μικρὰν Ἀσία μπορεῖ ν' ἀναφερθεῖ ἡ ἐμφάνιση τῶν Γαλατῶν στὴν Ἀσία τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων στὶς ἀρχές τοῦ III π.Χ. αἰῶνα.

(23) *Lehmann-Haupt* ἴδ. ἀν. § 42.

(24) Ἐν' ἀπομεινάρι στὴν ἱστορικὴ ἐποχὴ, τῶν τέτοιων ἀντιλήψεων φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἐπίστευαν πὼς ἡ Λευκὴ καὶ ἡ Ταυρικὴ στάθηκαν στὴν ἀρχὴ ὡς τὰ νησιά τῶν νεκρῶν Ἡ Λευκὴ, στὶς ἀρχές ὁ τόπος τῶν μακαριῶν ἔπειτα ἡ διαμονὴ τοῦ ἥρωα Ἀχιλλεῖα καὶ τὸ Φειδωνῆσι (τούρκικα *Yılan-Adá*) στὴν ἐκβολὴ τοῦ Δούναβη. Βλέπε γιὰ ὅλ' αὐτὰ *Tolsto Ivan, Ostrov Belyi i Taurika na Jevksinskomo Pomb Euxins), Pietrogrado, 1918*, πού μοῦ εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν περιλήψη τοῦ *Erich Diehl* στὸ *Cnommon*, III (1927), σ. 637.

είναι ένας μυθικός λαός και παρουσιάζονται απειλητικοί, ένοπλοι, στα πρόθυρα του ελληνικού κόσμου⁽²⁵⁾.

(25) Έάν κανείς σκεφθεί να εγείρει ύποψίες για τους στίχους ΧΙ, 14—19 ότι είναι μια νεώτερη προσθήκη στο κείμενο της Νέκυιας, παρατηρώντας: α) ότι η μνεία των Κιμμερίων λείπει στην αντίστοιχη περιγραφή της Κίρκης, που έξηγεί στον Όδυσσέα την τοπογραφία του πέραν του τάφου κόσμου (Χ, 508): β) ότι οι στίχοι τουτοι μπορούν ν' άποκοπούν χωρίς να πάθει βλάβη ή ύψη του κειμένου και χωρίς να φανεί το ελάχιστο ίχνος

του χάσματος, ένώνοντας άπ' εύθεια με το στίχο 13: «ή δ' ές πείραθ' ίκανε βαθυρρού, Όκεανοίο», τον στίχ. 20: «νήα μέν ένθ' έλθόντες έκέλσαμεν, έκ δέ τά μήλα κτλ.» σέ πλήρη άρμονία με τά λόγια της Κίρκης, άν μία τέτοια άποψη φαινόταν βάσιμη θά προέκυπτε ό,τι ή μνεία των Κιμμερίων θάπρεπε νάσαι μία πρώτη άπόπειρα να τοποθετηθούν οι περιπλανήσεις του Όδυσσέα στή Μαύρη Θάλασσα, μά θάμειναν σταθερά τά χρονολογικά συμπεράσματα που έξεθέσαμ' έμεις: θά προέκυπτε μία μεγαλύτερη άρχαιότητα αναφορικώς με τό κείμενο της Νέκυιας, την ήλικία των στίχ. 14—19.

(Μεταφρ.) Α. ΙΝΝΙΝΟΣ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΧΡ. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟ

ΡΟΥ ΑΝΤΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ D.C.HESSELING ΤΟΥ ΤΗ ΣΤΕΛΝΕΙ ΕΝΑΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΤΗΣ Ο W.E.J.KUIPER

Τόν βρήκε πιά τόν ίδιο
Τό ώραίο σας βιβλίο.
Μά τώρα ζη απόμερος
Σά γέρος, σάν καλόγερος.

Μου στέλνει άπό τη σκήτη σου
Τών πόνων τό σιρίτι σου
Γιά να σάς πώ, σέ τι θλίψη,
Οί στίχοι μ' έχουν ρίψει.

Γιά να σάς πώ τη γνώμη μου
Πούσαι, ώσάν την κόμη του,
Λευκή και καθαρότατη,
Και σάν παιδί άπλότατη,

Γιατί διαβάζοντας αυτούς
Τους Στίχους σας τους καφετερούς,
Έκλαψα, αλήθεια, σάν παιδί.
Πού κλαίει μήν ξέροντας γιατί.

Να κλαίει βουβά και σιγανά,
Του λέει, του έρμου, ή καρδιά,
Ός κλαίνε τά τραγούδια αυτά
Πού γράψατε με την καρδιά!...

...Τό βρήκε πιά τόν ίδιο
Τό ώραίο σας βιβλίο
Μά τώρα, ζη απόμερος
Σά Γέρος, σάν καλόγερος!...

W. E. J. KUIPER

ΣΗΜ. Το Τραγούδι αυτό είναι αφιερωμένο στον Κύπριο ποιητή κ. Χρ. Α. Γαλατόπουλο με την άποπάνω σημείωση άπό μέρος του Dr. Kuiper, κι άπό μέρος του Dr. D. C. Hesseling που έστειλε στον Καθηγητή του Πανεπιστημίου «Βαλερί» του Άμστερταμ Dr. Kuiper, «τά Τραγούδια της Φυλακής» και τον παρεκάλεσε άφου τά διαβάσει, να γράψει τις κρίσεις του πάνω σ' άφτά. Το τραγούδι αυτό είναι γραμμένο έλληνικά. Σ' άπάντηση, ό κ. Χρ. Γαλατόπουλος τούς έστειλε τό τραγούδι της έπόμενης σελίδας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

πού ὁ Hesseling τὴν πήρε γιὰ βράχο στὸ σοφὸ τοῦ σύγγραμμα «Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς», γιὰ στηρίξει τὸ συμπέρασμα τοῦ γιὰ τὴ φυλῆ.

Ἡ κλάψα μου ἢ παιδική, στὸν οὐρανὸ σας τὸ μαβύ, θολὰ ν' ἀχολογιέται ἀπὸ τοῦ Γέρου τὴν ψυχὴ, πού ἀργὰ τὸ μοιρολόϊ μου τὴν κύκλωσε ὡσάν κύμα, σάν κύμα γοργοτάξιδο, πού στ' Αμελαν μὲ τὸ βορηά, τὶς νύχτες, νεκαλιέται, ἀπ' τὴν δικὴ σου τὴν ψυχὴ, πού πύργωσε τὴν κλάψα τῆς μὲς τῆ λεφκὴ σου ρίμα, καινούργια εἶναι μιὰ λύτρωση, γιὰ τὸ μεγάλο πόνου μου πού στ' ἄνανθα χτυπιέται ἀκαρτερώντας μάταια στὴ στέππα ὡϊμὲ τὴν ἄκαρδη, τ' ἄθλιο νὰ σβύσει κρῖμα !..

Βουβὰ μ' ἔσῃς καὶ σιγανὰ, ἓνα παιδί στα βάθη μου, πικρὰ μοιρολογιέται, βουβὰ μ' ἔσῃς καὶ σιγανὰ, ἀπ' τῆς ψυχῆς μου τ' ἄγιο κρυφὸν ὠραῖο τῆς βῆμα !..

Στὴ Νρου-Elden-Straat, πού ἡ Λεφκὴ Κυρὰ τὶς χίμαιρες μᾶς πλέκει, τὶς σκέψεις μας σάμπως καπνὸ, κυττάζω θολοπύργωτες, ἀντάμα ν' ἀνεβαίνουν κ' ἓνα Κοντάκι ἄσωστο στὸν πόνου τὸν Ἀνθρώπινο, ἐκεῖ σμιχτές, νὰ σέρνουν !..

Τῆς Ὀλλανδίας ὁ Γέρος, σοφά, μπροστά, λαοὶ ὦ κυτῆτε στέκει !..

Λίμνες τῆς Βούρνης! τῆς Χάαρλεμ! σαλέψτε ἀχνογεῖστε μας κλάψτε μαζί μας.. ἓνα! τὸ εἶπε ὁ γέρος σας σοφά: μέσα στὸ Χρόνου, τῆς Φυλῆς τ' Ἄγια, ἐδῶ, κρυμμένα!..

ΧΡ. Α. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Πάφος, Γενάρης, 1937

ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

ΧΙΟΝΙΣΤΡΑ

Περνώντας πᾶν ἀπ' τὰ βουνὰ καὶ τὰ πλατεῖα πελάγη
Ἡ παγωμένη μου καρδιά, ρημάδι πιά σιμώνει
Στὰ χιόνια πού σὲ σκέπασαν μὲ τ' ἄσπρο τους σεντόνι
Ἄναζητώντας ζεστασιά μὲς τὰ δικά σου πάγη.

Παρνασσός, Ἀπρίλης 1935

ΛΑΝΙΑ

Ἄμπέλι μου πολὺκλαδο, γιομάτο μὲ σταφύλι
τοῦ Διονύσου Ἱερό, τοῦ Βάχχου παρεκκλήσι
Σὲ νύχτες φεγγαρόλουστες θ' ἀκούσω κάποια χεῖλη
Τῆς Ρήγαινας νὰ τραγουδοῦν τὸ ἐρωτικὸ μεθύσι ;

Κόρινθος, Ὀκτώβρης 1935

ΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Πᾶ στὸ θρονὶ τῆς Παναγιάς, εἰς τοῦ Φοινοῦ τὸ ρέμα
Χρυσάφι ἔνε ὁ ἥλιος σου σὲ δύση φλογισμένη,
Πῶς σιγολὲν τὰ χεῖλη μου μὲ τὴν ψυχὴ θλιμμένη,
«Σμίγει τὸ αἶμα τ' οὐρανοῦ μὲ τὸ δικό σου τὸ αἶμα.»

Ζάππειον, Γενάρης 1937

ΝΙΚ. ΚΛ. ΛΑΝΙΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΠΕΣΜΕΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΣ

An Frau Else Exner gewidmet

Ἄπόγουρεν ὁ Φίλιππος στή ρίζα τοῦ πλατάνου νά ξαποσταθῆ κι' ἄθελά του ἀποκοιμήθηκε.

Τ' ὄνειρο τὸν συνεπῆρε στὰ φτερά του καί μεσ' τὰ σφαιλιστά, τὰ κοιμισμένα μάτια του πρόβαλε ξανά τῆς Βενετιάς ἢ ἀρχοντιά. Γέμισαν οἱ δρόμοι κόσμο καί στής Ἀγιάς Σοφιάς ἀπ' ὄξω τὸν αὐλόγουρο συνάχτηκαν οἱ ἄρχοντες μὲ τές στολές τές χρυσοκέντητες καί τὰ σπαθιά στή μέση τους ζωσμένα. Ἄνοιξαν πάλι τὰ κλειστά παράθυρα καί γέμισαν λουλούδια κι' οἱ κισσοὶ σκαρφάλωσαν ξανά στοὺς τοίχους. Ἄνοιξαν κι' οἱ παλιές, οἱ σιδερένιες πόρτες τῶν σπιτιῶν νά φανερώσουν τὰ στολίδια, καί κρεμαστήκαν στὰ μπαλκόνια τὰ παλιά χαλιά τ' ἀνατολίτικα καί τ' Ἀη Μάρκου οἱ σημαίεις. Κι' ἐβγήκαν οἱ ἀρχόντισσες μὲ τές ἀρχοντοπούλες κι' ἐβγήκαν κι' οἱ κυρὲς ντυμένες στὰ ὀλομέταξα, ντυμένες στὸ βελούδο, μὲ τὰ μαργαριτάρια στὸ λαιμὸ καί στὰ μαλλιά πετράδια. Κι' ὅταν ἀρχίσαν νά χτυποῦν τῶν ἐκκλησιῶν ὄλες μαζί οἱ καμπάνες, ἄκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ κι' οἱ σάλπιγγες. Ἐρχόταν ὁ ἀφέντης τοῦ νησιοῦ ὁ βενετσιάνος, σ' ἄλογο καβαλλάρης χρυσοστόλιστο. Πίσω του ἕνα σωρὸ ἀφέντες ἄλλοι ἀκλουθοῦσαν. Κι' ὕστερα πάλι μ' ἄλλες σάλπιγγες μπροστά, φανῆκαν ἀπ' τοῦ δρόμου τὴν καμπὴ οἱ καβαλλάρηδες μὲ τὰ σπαθιά στητά στὰ χέρια τους πού ἀστράφτανε στὸν ἥλιο. Κατόπιν τους φάνηκε κι' ὁ στρατὸς μὲ τὰ κοντάρια τὰ ψηλά στὸν ὄμο ἀκουμπισμένα. Πίσω τους ἐρχόταν κι' ὁ ἐπίσκοπος ὁ χριστιανὸς μ' ὀλόγουρά του τοὺς παπάδες, κι' οἱ ἀρχόντοι οἱ δικοί μας ὁ Πλακωτὸς, ὁ Ποδοκάτα-

ρος, ὁ Καλλέργης, ὁ Συγκλητικὸς κι' ὁ Λάσκωρης.

Κι' ὁ Φίλιππος σκαρφωλωμένος στὴ μουριά πίσω ἀπ' τὸν τοίχο τοῦ σπιτιοῦ τους θωροῦσε καί δὲ χόρταινε. Μικρὸ παιδί ἔτσι πού ἦταν στὸ δρόμο δὲ μπορούσε νά σταθῆ γιὰ νά τοὺς δῆ. Δὲν θὰ τὸν ἄφιναν οἱ μεγάλοι. Μὰ πάνω κεῖ στὸν κλῶνο τῆς μουριάς μονάχος του ὁ Φίλιππος καθισμένος λαχταροῦσε πότε κι' αὐτὸς θὰ γενότανε μεγάλος, σὰν κείνους πού περνοῦσαν. Βέβαια ἀφέντης σὰν τοὺς βενετσιάνους, τῶξερε κι' ὁ ἴδιος, ὅσο μικρὸς κι' ἂν ἦταν, πῶς δὲ μπορούσε νά γενῆ. Μὰ ἔφταναν οἱ πόθοι του ὡς τοὺς στρατιῶτες καί τοὺς καβαλλάρηδες μὲ τὰ γυμνά σπαθιά κι' ἀκόμα ὡς τοὺς ἀρχόντους τοὺς δικούς μας. Ἀλήθεια πῶς ξέχασε μὲ μιὰς ὅλους τοὺς ἄλλους σὰν εἶδε τὸ Καλλέργη μὲ τὸ βυσσινὶ βελούδινο καπέλλο καί τ' ἄσπρο τὸ φτερό, νά περπατῆ καμαρωτὸς πίσω ἀπ' τὸ δεσπότη. Τὸ σπίτι του μακριὰ ἀπ' τὸ δικό τους δὲ βρισκόταν. Σωστὸ ἀρχοντικὸ μὲ καμαρόπορτες καί μὲ μπαλκόνια ἀπὸ πέτρα σκαλιστή. Ὡς καί τὴ νύχτα ἀπ' ὄξω ἔφεγγε φανάρι κι' ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὰ πλούτη τὰ πολλὰ καί τὰ στολίδια πού εἶχε μέσα. Πόσες φορές κι' ὁ ἴδιος δὲν ἐστάθηκεν ἀπ' ἔξω μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς, νά δῆ πού θάβγαινε περίπατο ἡ ἀρχόντισσα Ἀλεξάνδρα κι' οἱ δύο τῆς κόρες μὲ τ' ἀμάξι. Δὲν πρόφτανε καλά, καλά νά τές κυττάξῃ κι' ἀνέβαιναν γοργὰ πάνω στ' ἀμόξι κι' ἔφευγαν.

Μὰ κάποτε τές Κυριακὲς στὴν ἐκκλησιὰ μπορούσε ὅλους νά τοὺς δῆ γιὰ ὥρα πολλή. Ἐμπαινεν ὁ ἄρχοντας Καλλέργης μὲ τὴ γυναῖκα του καί στεκόντουσαν

στά στασίδια τὰ δικά τους. Στὸ πλάι τους, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἢ κόρη τους ἢ μεγάλη ἢ Ἰωάννα κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἢ Εὐανθία ἢ μικρὴ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά πού ξέφευγαν κάτω ἀπ' τὸ πράσινο σκουφάκι κι' ἔμοιαζαν ὀλοκάθορο βενέτικο χρυσάφι. Αὐτὲς μονάχα, σὰν τὲς ἄλλες δὲν ἀνέβαιναν πᾶ στὸ γυναικίτη. Πόσο τοῦ ἄρrese τοῦ Φίλιππου τὴν Εὐανθία νὰ κυττάξῃ, πού χαμηλόθωρη κι' ἀμίλητη στεκόταν. Κι' ὄντας τὰ μάτια τῆς ἀνασῆκωνε τὰ γαλανὰ καὶ τὰ μεγάλα, καρτεροῦσε πάντα κατὰ τὴ μεριά του νὰ κυττάξῃ νὰ τὸν δῇ. Ἄκόμα κι' ἡ μάνα του, λές, σὰ νὰ τῶχε καταλάβει κι' ὄντας τὸν ἔπαιρνε καμιά φορὰ στὴν ἀγκαλιά της, γιὰτ' ἦτανε μοναχογιὸς καὶ χαϊδεμένος, τοῦ ἔλεγε τραγουδιστὰ: μ' ἀρχοντογεννημένη νὰ τὸν παντρέψῃ, μὲ κρουσταλλένια κορασιά χρυσομαλλοῦσα σὰν τὴν Εὐανθοῦ. Νᾶναι ἀπ' τὴ Βενετιὰ φερμένα τὰ προικιά της.

Μὰ πιότερο τ' ὄνειρο δὲ βάσταξε. Ἄποτραβήχτηκεν ὁ ἴσκιος τοῦ πλατάνου κι' ὁ ἥλιος τοῦ ἔκαψε τὰ μάτια. Ἐύπνησε θαμπωμένος ἀπὸ φῶς. Ἐφερε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ χέρια του στὰ μάτια καὶ τ' ἄνοιξε διάπλατα νὰ ξεμουδιάσῃ. Χάθηκαν πιά οἱ καρβαλλάρηδες κι' οἱ ἀρχόντοι, σωπάσανε οἱ σάλπιγγες καὶ οἱ καμπάνες. Γύρω του μιὰ ἀπέραντη γαλήνη ἀπλωνόταν. Μπροστὰ του ἕνα σκυλί κοιμότανε κουλουριασμένο. Πιο κάτω δυὸ τρεῖς ὄρνιθες ἀνακάτευαν τὸ χῶμα. Ἐνας ζητιάνος ἀργοδιάβαινε σέρνοντας τὰ πόδια του. Στὸν κλῶνο μιᾶς ἐλιάς δεμένο τὸ γαϊδούρι του τὸν καρτεροῦσε πότε νὰ ξυπνήσῃ. Μῆτε παλάτια γύρω του καὶ μῆτε ἀρχοντικά. Μονάχα ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς ἀπόμειναν τὰ ἴδια ἀπ' ὅλα πού θωροῦσε στ' ὄνειρο. Ἐκαμε νὰ σηκωστῇ κι ἄκουσεν ἀπὸ μακριὰ τὴ φωνὴ τοῦ μουζιῆ πού ἔψελνε τὸ δειλινό. Ἦταν καιρὸς νὰ βιαστῇ νὰ φύγῃ γιὰτὶ σὲ λίγο οἱ πόρτες τῆς Λευκωσίας θὰ σφαλοῦσαν κι' αὐτὸς καθόταν τώρα ἔξω μακριὰ στὴν Παλλουριώτισσα. Λίγο ν' ἀργοῦσε ἀκόμα καὶ θάμνε κλεισμένος μέσα, μακριὰ ἀπ' τὸ σπιτί του.

Καρβαλλίκεψε τὸ ζῶο του καὶ κίνησε, μὰ σ' ὄλο τὸ δρόμο τῶνειρο ἀπ' τὸ μυαλό δὲν τοῦ ἔφευγε. Γύρειψε τὴ σκέψη του ἄλλοῦ νὰ στρέψῃ μὰ τοῦ κάκου. Τ' ὄνειρο ὄλο καὶ γυρνοῦσε πίσω.

Πάει ἡ Βενετιὰ, πᾶν οἱ ἀρχόντοι της, σκεφτότανε. Τώρα εἶναι τῆς Τουρκίας καιρὸς. Τινὰ τὲς κάνουμε τὲς γιορτές, τὰ μεγαλεῖα: μιὰ πού σὰν πλάσματα τοῦ Θεοῦ δὲ μπορούσαμε νὰ ζήσουμε. Πάντα δουλευτὲς σὲ ξένα χτήματα γιὰ ξένα χέρια. Ποτέ μας δὲ χαίρομαστε τοὺς κόπους μας. Μῆτε τὸ σιτάρι πού σπέρναμε ἦταν δικό μας μῆτε τὸ δέντρο πού σκαλιζάμε ἔκανε γιὰ μᾶς καρπὸ. Ὅλα γιὰ τοὺς ἀφέντες τοῦ νησιοῦ καὶ τοὺς ἀρχόντους. Ἄν πῆς καὶ γιὰ τὴν πίστη μας, νὰ μᾶς φραγκέψουν γύρευαν. Φτωχὲς οἱ ἐκκλησίες μας, φτωχοὶ ζητιάνοι κι' οἱ παπάδες κι' ὁ δεσπότης μας. Νὰ σηκώσουν τὸ κεφάλι δὲ μπορούσαν. Πόσο καλλίτερα εἶμαστε τώρα μὲ τοὺς Τούρκους. Ἄρπάζουμε, μ' ἀφίνουν κάτι καὶ γιὰ μᾶς. Ἐχουμε βιὸς δικό μας, ὀρίζουμε τὰ δέντρα καὶ τὴ γῆ μας. Τώρα ὁ δεσπότης μας εἶναι τρανὸς ἀφέντης. Φράγκικη ἐκκλησία νὰ λειτουργήσῃ δὲν ἀπομεινε καμιά. Τοὺς βρήκανε τὰ κρίματα πού μᾶς ἔκαναν τόσο καιρό. Ἄκόμα πῶς κατάντησαν κι' οἱ ἀρχόντοι οἱ δικοὶ μας πού μὲ τοὺς Βενετσάνους πήγαιναν καὶ γιὰ τοὺς Χριστιανούς, γιὰ τοὺς Ἑλληνες δὲν ἔδιναν πεντάρα! Πῶς γένηκεν ὁ Ποδοκάταρος! Κατεβάζει ξυλα καὶ θρουμπὶ ἀπ' τὸ βουνὸ νὰ βγάλῃ τὸ φωμί του. Κι' ὁ Καλλέργης, πού ἤθελες μεσίτες γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ τὸν δῆς, σὲ πλιθαρένιο τώρα σπιτί κάθεται ἀντὶ σ' ἀρχοντικό. Μένει καὶ τοῦτος ἔξω κεὶ στὴν Παλλουριώτισσα, ἀπόμειρα στὴν ἄκρη του χωριοῦ. Γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸ κεφάλι του χάρισε στὸν πασσᾶ τὰ ὅσα εἶχεν ἢ γυναίκα του διαμάντια καὶ χρυσαφικά. Μ' ἀπὸ τὴν καταφρόνια δὲν ἐγλύτωσε. «Πεσμένο πλάτανο» τὸν ἔβγαλαν κι' ἔτσι τὸν κράζουν ὄλοι. Στασίδι δὲν ἔχει πιά στὴν ἐκκλησιὰ δικό του κι' ἀπ' τὴ ντροπὴ του πηγαίνει κρυφὰ στοῦ ἱεροῦ σὲ μιὰ

γωνιά. Καί σάν πολειτουργοῦσεν ἡ ἐκκλησία ἀφίνει νά βγοῦν, νά προσπεράσουν ὅλοι κι ὕστερα νά φύγῃ τελευταῦος κι' ὀλομόναχος. Κι' ὅλα τοῦτα δὲν ἦταν τίποτε μπροστά στή συμφορά του τῆ μεγάλης. Δυὸ χρόνοι δὲν πέρασαν ἀκόμα ἀπὸ τότε πού ἔχασε τὴν κόρη του τῆ μεγάλης. Πέθανε ξαφνικά μὲ δυὸ μέρες ἀρρώστια. Ἀπὸ κείνο τὸν καιρὸ πιὸ μαθρο ἦταν τὸ σπίτι τους. Τὸ πῶς ἐζοῦσαν μονάχα ὁ Θεὸς τὸ ἔξερε. Τὸν καυμό τους μήτε κι αὐτός μήτε κι' ἡ κόρη κι' ἡ γυναίκα του σὲ κανένα δὲν τὸν ἐφανέρωσαν. Οἱ χωριανοὶ μονάχα λέγαν πῶς τοὺς ἀπόμειναν χρυσαφικά. Ἀπ' αὐτὰ πουλούσανε κι' ἐζοῦσαν.

Ἔτσι σάν τὰ συλλογίζοτανε αὐτὰ ὁ Φίλιππος ἐνιωθεν ἄθελά του μιὰ συμπόνια γιὰ τοὺς ξεπεσμένους καὶ πιότερο ἀπ' ὅλους γιὰ τὴ μικρὴ τὴν Εὐανθία. Μόνο μιὰ φορά τὴν εἶδε τὴν ὥρα πού ἔμπαινε στὸ σπίτι της. Σκουφωμένα σ' ὀλόμαυρο μαντήλι δὲν ξέφευγαν πιὰ τὰ ὀλόξανθα μαλλιά. Στάθηκε νὰ τὴν κυτιάξῃ μὰ κείνη μπῆκε μέσα γρήγορα καὶ σφάλησε τὴν πόρτα.

Ἔτσι ἔφτασε στὸ σπίτι του. Ἡ μάνα του τὸν καρτεροῦσε στὸ προσάυλι κλώθωντας τ' ἀδρόραχι. Μονάχα αὐτὴ τ' ἀπόμεινε στὸν κόσμο. Ὁ πατέρας του πέθανε εἶναι χρόνια τώρα. Τὴν καλησπέρισε καὶ τῆς φίλησε τὸ χέρι.

— Καλὴ δουλιὰ εἶχαμε σήμερα, μητέρα, τῆς εἶπε, πούλησα ὄλο τὸ κρασί καὶ μοῦ ζητοῦν ἀκόμα κι' ἄλλο. Ἄν πάῃ ἔτσι καλὰ ἡ χρονιά θεὸς νὰ μπορέσω ὡς τὸ καλοκαίρι ν' ἀγοράσω καὶ τὸ διπλανὸ χωράφι πού τὸ θέλω ἀπὸ καιρὸ.

Σάν τέλιωσε τὰ λόγι' αὐτὰ ἐνιωσε πῶς κάτι ἀκόμα εἶχε νὰ πῆ, κάτι νὰ ρωτήσῃ. Ὡς τὴν ἄκρη τῆς γλώσσας του ἔφτασε μὰ ἐσταμάτησε. Ἦθελε τῆς μάνας του γιὰ τ' ὄνειρο του νὰ μιλήσῃ, γιὰ τὸν Καλλέργη νὰ ρωτήσῃ, γιὰ τὴν Εὐανθία, μὰ κρατήθηκε. Κάτι τοῦ εἶπε μέσα του κρυφούς τοὺς λογισμούς του νὰ φυλάξῃ. Σὰ νὰ φοβήθηκε μὴ προδοθῆ, μὴν τάχα καὶ

κακοβάλλῃ ἡ μάνα του, πῶς τὴν Εὐανθία ἦταν πού σκεφτόταν.

Ἔτσι ἄρχισαν ἄλλες ὀμιλίες. Καὶ μὲ τῆς δουλιᾶς τὸ γνοιάσιμο ξέχασεν ὁ Φίλιππος τ' ὄνειρό του. Μὰ σάν ἀπόφαγαν τὸ δεῖπνο καὶ πῆγεν ὁ καθένας τους νὰ κοιμηθῆ, σάν ἔσβυσεν ὁ Φίλιππος τὸ λυχναρι κι' ἐσφάλησε τὰ μάτια καρτερώντας νὰ ρθῆ ὁ ὕπνος νὰ τὸν βρῆ, τ' ὄνειρο τοῦ δειλινοῦ τοῦ ξαναφανερῶθηκε στὴ σκέψη. Κάτι σὰ νὰ τὸν τραβοῦσε στὰ παλιὰ καὶ δὲ εἶχε τὴ δύναμη νὰ τ' ἀφίση. Κι' ἦρθε στιγμὴ πού συλλογίστηκε πόσο ἄχρη ἦταν ἡ ζωὴ του πού περνοῦσε. Καμιὰ χαρὰ δὲν τοῦ ἐγλύκαινε τὴ σκέψη, κανένας καυμὸς δὲν τοῦ ἐτάραζε τὴν καρδιά. Πάντα ἴδια ἔλη ἡ ζωὴ του ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Κι' ἦταν τὴν ὥρα κείνη πού πρόβαλε μπροστὰ του τῆς Εὐανθίας ἡ θύμησι. Τῆς Εὐανθίας τῆς μικρῆς μὲ τὰ χρυσὰ βενέτικα μαλλιά καὶ τῆς Εὐανθίας τῆς τωρινῆς τῆς μαυρομαντηλοῦσας. Σάν ἓνα φῶς τοῦ φάνηκε στὰ μάτια του τὰ σφαλισμένα· σάν νὰ ἦταν, λές, ἀπ' τὰ μαλλιά τῆς τὰ ξανθὰ κι' ἀπ' τὰ γαλανὰ τῆς μάτια. Σὰ νὰ φοβήθηκε τὴ σκέψη του ν' ἀφίση νὰ πετάξῃ κι' ἄλλο. Γύρεψε νὰ κοιμηθῆ μὲς τὸ κρεβάτι στριφογύριζε ἀπ' τὸ ἓνα πλευρὸ στὸ ἄλλο, μὰ ὁ ὕπνος δὲν ἐρχόταν κι' ὁ Φίλιππος ξαναδόθηκε σιγὰ, σιγὰ στοὺς στοχασμούς του πού τοῦ βάραιναν τὴν καρδιά τόσο γλυκά. Σάν κάτι τ' ἀνέγχιτο σάν ὄνειρο τοῦ φαινότανε ἡ σκέψη πῶς μιὰ μέρα θὰ μπορούσε τὴν Εὐανθία γυναίκα του νὰ πάρῃ. Ἦταν πάντα τὸ φτωχὸ ευπόλοτο παιδί κι' ἄς εἶχε τώρα καὶ μετρητὰ κι' ἐλιές, χωράφια, σπίτια. Κείνη καὶ μὲς τὸν ξεπεσμό τῆς ἔμενε ἡ ἀρχοντοπούλα. Ποῦ νὰ τὸν καταδεχτῆ! Ποιὸς νὰ βρεθῆ νὰ πάῃ στὸν πατέρα τῆς νὰ τοῦ μιλήσῃ κι' ἄς ἦταν τώρα ὁ «πεσμένος πλάτανος» πού δὲν ξαναφυτρώνει. Κάπιες στιγμὲς ὅμως τὰ ξέχανε καὶ λαχταροῦσε πότε νάγγισθ νὰ χρυσὰ τῆς τὰ μαλλιά, νὰ τὰ χαϊδέψῃ, νὰ γερνῇ ἐκείνη στὴν ἀγκάλη του, τὸ κεφάλι

της στὸν ὄμο του νάκουμπήση, νὰ τὴν κρατῆ ἀπ' τὴ μέση, νὰ τὴ φιλήσῃ πᾶ στα χεῖλη. Μὰ ξαφνικὰ ἀποτραβιόταν πάλι ἀπὸ κοντὰ του ἡ Εὐανθία. Ξαναγινόταν σάν καὶ πρῶτα ἡ ἀπιαστή, ἡ ἀνεγγιχτὴ ἀρχοντοπούλα.

Θαμποχάραζε κιόλας σάν τὸν πῆρε ὁ ὕπνος. Καλὰ, καλὰ δὲ μπόρεσε νὰ κοιμηθῆ καὶ σηκώθηκε νὰ πάῃ στὴ δουλιὰ του. Μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας ἔνιωσ' ἕνα λυτρωμὸ, σὰ νὰ ξέφευγεν ἀπ' τὴ σκλαβιά τῆς νύχτας, ξανάβρισκε τὴ δύναμή του. Γένηκε πάλι ὁ Φίλιππος πού περηφανευόταν γιὰ ὅσα εἶχε κάμει. Στὸ δρόμο ἔξω ἀπάντησε τοὺς φίλους του, τοὺς συντρόφους τῆς δουλιᾶς. Πῆγε μαζί τους καὶ ξέχασε τῆς Εὐανθίας τὰ μαλλιά καὶ τὲς λαχτάρες του. Κι' ὅταν σάν πέρασε ὥρα πολλή καὶ τὴ ξαναθυμήθηκε, δὲν ἦταν πιά ὁ ἴδιος.

Ἐμένα μὲ θέλουν τόσες, σκέφτηκε, κοπέλλες σάν τὸ κρῦο νερὸ μὲ βιός, μὲ σπίτια, μὲ λιοχώρια καὶ γῶ νὰ πάω νὰ παρακαλῶ μιὰ ξεπεσμένη πού δὲν ἔχει ἀπ' τὸν ἥλιο μοῖρα, πού εἶν' ἡ γεγνιά της καταφρονεμένη ἀπ' τοὺς χριστιανούς κι' ἀποδιωγμένη; Μὰ σάν ἤλθε τὸ βράδυ πάλι ἄλλαξε, πάλι λαχτάρησε τὴν Εὐανθία.

"Ἐτσι περνοῦσαν οἱ μέρες κι' ὁ Φίλιππος τὴν Εὐανθία νὰ ξεχάσῃ δὲν μπορούσε. Ἐβρισκε πάντα μιὰ ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ σπίτι της ἀπ' ἔξω νὰ περάσῃ γιὰ νὰ τὴ δῆ. Σάν κάποτε τύχαινε στὸ δρόμο του νὰ βρεθῆ ἔφευγε μὲ τὴν καρδιά γεμάτη ἀπὸ χαρὰ, σάν ὅμως περνοῦσαν μέρες δίχως τὴ θωριά της ν' ἀντικρύσῃ τὸν ἔπαιρνε τὸ μαράζι, μεγάλωνε ὁ καῦμός του πιὸ πολὺ καὶ γύρευεν ἕνα σύντροφο τὸ πόνου του νὰ τοῦ πῆ, νὰ τοῦ τὰ φανερώσῃ ὅλα. Μὰ δὲν τὸ ἀποφάσιζε μπάς καὶ τὸν περιγελάσουν.

Μιὰ μέρα ὅμως πιότερο δὲ βάσταξε. Σάν πῆγε νὰ δειπνήσῃ, ἡ μάνα του τοῦ λάλησε πῶς ἦταν πιά καιρὸς νὰ παντρευθῆ. Ἐγὼ ἐγέρασα, τοῦ εἶπε, δὲν ξέρουμε τί θᾶναι τὸ γραφτὸ μας,

πόσ' ἀκόμα χρόνια θὰ μοῦ δώσῃ ὁ Θεός, νὰ βρῆς καὶ σὺ μιὰ γυναῖκα πρέπει, νὰ κάμῃς τὸ σπιτικό σου. Δὲ θὰ μείνῃς ἄκληρος στὸν κόσμο.

Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ Φίλιππος κρατήθηκε μὰ σάν ἡ μάνα του τὸν βίαζε μὴ ἀπόκριση νὰ δώσῃ τῆς τὸ φανέρωσε πῶς τὴν Εὐανθία ἀγαποῦσε.

— Τὴ κόρη τοῦ ἄρχοντα; τὸν ρώτησε ἡ μάνα του δίχως νὰ συλλοῖσθῃ.

Σὰ νὰ τῆς φάνηκε πολλὴ μιὰ τέτλια τύχη γιὰ τὸ γιό της. Σιώπησε γιὰ μιὰ στιγμή κι' ὕστερα πάλι σὰ νὰ μιλοῦσε μοναχὴ τῆς τοῦ εἶπε.

— Μὴ δὲν τῆς ἀξίζεις, μὴ δὲν εἶσαι ὁ πιὸ καλὸς ἀπ' ὅλους μέσα στὸ χωριό; Κεῖνη τί εἶναι τάχατες μπροστά σου; Μιὰ ξεπεσμένη πού δὲν ἔχει μιὰ καινούργια φορεσιά νὰ βγῆ ἔξω στὸν κόσμο.

Γυρίζοντας ὕστερα στὸ γιό της τὸν ἔπιασεν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦπε σὰ νὰ τὸν παρακαλοῦσε.

— Γιατί δὲν παίρνεις, Φίλιππε, μιὰ ἄλλη; Εἶναι τόσες πού σὲ θέλουν, τόσες κοπέλλες. Νὰ πάρῃς μιὰ πού νὰ σ' ἔχη γιὰ ἀφέντη της, νὰ τὴν ὀρίζῃς, νὰ πίνῃ νερὸ καὶ νὰ λήῃ τ' ὄνομά σου. Ἡ ἀρχόντισσα γιὰ λίγο της θὰ σὲ νομίζῃ πάντα. Θὲ νᾶσαι ἕνας παρακατιανός γι' αὐτὴ κι' ἄς μὴν ἔχη κείνη οὐτ' ἕνα σπίτι τῆς προκοπῆς νὰ κάτση, μιὰ προίκα νὰ σοῦ δώσῃ.

Μὰ ὁ Φίλιππος ἔμεινε σιωπηλὸς κι' ἀπόκριση δὲν ἔδωκε καμιά. Κατέβασε τὸ κεφάλι κι' ἀνόρεχτος ἔφυγ' ἀπ' τὸ τραπέζι. Ἡ μάνα του δὲν τοῦ μίλησε πιά κείνο τὸ βράδυ. Κατάλαβε καὶ κείνη πόσο βαθιὰ ἦταν ἡ ἀγάπη του, πόσο τοῦ εἶχε λαβῶσει τὴν καρδιά. Μονάχα τὸν χαϊδεῖψε γλυκὰ στὸ κεφάλι, τὸν φίλησε στὸ μέτωπο καὶ πῆγε νὰ κοιμηθῆ. Τὴν ἄλλη ὅμως μέρα δίχως τοῦ Φιλίππου νὰ τὸ πῆ πῆγε μόνη της στὴν ἀρχόντισσα Ἀλεξάνδρα νὰ κάμῃ τὰ προξένεια. Δυὸ μέρες δὲν πέρασαν καὶ ἦρθεν ἡ ἴδια ἡ ἀρχόντισσα στὸ σπίτι της γιὰ νὰ τῆς πῆ πῶς μὲ χαρὰ τους δεχόταν ὁ ἄντρας της κι' αὐτὴ

τὸ Φίλιππο γιὰ γαμπρό τους.

Σάν τᾶκουσε ὁ Φίλιππος ἔσμιξε τὰ φρύδια του καὶ μέσα του ἔνιωσε εὐθὺς μιὰ περηφάνια ἀνάκατη μὲ μιὰν ἄγρια χαρά. Θὰ πίστευαν ὅλοι τώρα πὼς ἦταν ἄξιος γιὰ τὴν κόρη τοῦ ἄρχοντα Καλλέργη. Τώρα θὲ νὰ μποροῦσε νὰ τὸ πῆ χωρὶς νὰ φοβηθῆ μὴν τὸν περιγελάσουν. Κι' ἡ μάνα του ἀκόμα ὡς κι' αὐτὴ, θὲ νὰ τὸ καταλάβαινε πιά τὸ τί ἀξίζει ὁ γιὸς της.

Κι' ἀλήθεια βρέθηκαν πολλοὶ ποὺ θαύμασαν τὸν Φίλιππο, σάν ἄκουσαν πὼς παίρνει ἄρχοντοπούλα. Μὰ ἦταν κι' ἄλλοι ποὺ βλέπανε πιο χαμηλά καὶ ποὺ εἶπαν πὼς ὁ Φίλιππος ἔκανε μιὰ τρέλλα νὰ πάρη, μιὰ θεόφτωχη, μιὰ γενιά νὰ διαλέξη καταφρονημένη. Κανένας ἀκόμα δὲ τὸ ξέχασε πὼς τὸν Καλλέργη στὰ χρόνια τῆς Βενετίας ὅλοι τὸν ἔκραζαν προδότη. Κατέβαζε τὰ μοῦτρα του ὁ Φίλιππος σάν τὰ μάθαινε αὐτά, μὰ κρυφὰ μέσα του παρηγοριόταν καὶ τὸ ἔπαιρνε ἐπάνω του. Ξέχασε τοὺς πρώτους καὺμοὺς, τὲς ἀγρύπνιες, τὲς λαχτάρες του κι' ἔφτασε νὰ λὲ ἀκόμα πὼς ἔπαιρνε τὴν Εὐάνθια ἀπὸ συμπόνια. Ἦταν δικὴ του τώρα. Δὲν φοβόταν πιά.

Κι' ἔτσι τὴ μέρα ποὺ ἔταξαν γιὰ τ' ἄρραβωνιάσματα καὶ ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Φίλιππος μὲ τὴν Εὐάνθια θὰ μιλοῦσε, μπῆκε στὸ σπίτι τῶν Καλλέργηδων σάν τοῦρκος πᾶσσας σὲ νικημένη πόλη. Ἔφερε δῶρα καὶ κεράσματα σ' ὀκτώ μουλάρια φορτωμένα καὶ γιὰ τὴν ἄρραβωνιαστικιά του, ἔφερε παλιὸ διαμαντικὸ καὶ μεταξωτὰ ἀπ' τὴ Δαμασκὸ νὰ τὴ ξεπιάσῃ. Σάν ἀφέντης πρόσταζε κι' ἔδινε ὀρμήνιες σ' ὅλους. Καὶ σάν οἱ παπάδες ἔφυγαν κι' οἱ καλεσμένοι κι' ἔκατσαν στὸ τραπέζι οἱ συγγενεὶς κι' οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Φίλιππος καμάρωνε ποὺ ξανάφερνε τὴ χαρὰ στοὺς ἄμοιρους Καλλέργηδες. Σὲ μιὰ στιγμή δὲ βάσταξε καὶ εἶπε:

— Ἄπ' ἐδῶ κι' ἐμπρός, νὰ σᾶς λείψῃ τίποτε δὲ θέλω. Ὅτι μοῦ ζητήσετε καὶ στὴν ἄκρη τῆς Κύπρου θὰ πάω νὰ σᾶς τὸ φέρω. Μαζὶ μου ἡ Εὐάνθια θέλω νὰ γινῇ ἀρχόντισσα καὶ κυρὰ σάν πρώτα.

Ἡ Εὐάνθια καὶ ἡ μάνα της σάν τ' ἄκουσαν ἔσκυψαν τὰ κεφάλια τους κι' ὁ ἄρχοντας Καλλέργης παίζοντας μὲ τὸ ποτήρι του μισάνοιξε δυὸ, τρεῖς τὰ χεῖλια σὰ νᾶθελε νὰ μιλήσῃ. Πέρασαν λίγες στιγμὲς κι' ὕστερα γυρίζοντας στὸ Φίλιππο τοῦ εἶπε σὰ νὰ τὸ εἶχε καὺμὸ ἀπὸ πολὺν καιρὸ.

— Σ' εὐχαριστοῦμε, γιέ μου, γιὰ τὰ λόγια σου καὶ τὰ δεχόμαστε γιὰ τὸ ξέρουμε πὼς δὲν τὸ λὲς νὰ μᾶς ντροπιᾶσῃς. Τὸν καιρὸ τῆς Βενετίας ἦσαν ἀκόμα ἐσὺ μωρὸ παιδί καὶ δὲν ξέρεις τὰ ὅσα ἔκαμα καλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ χάρηκαν στὸν ξεπεσμό μου καὶ μὲ ἔξασαν. Ξέρω πὼς μὲ λένε κοροϊδευτικὰ «πεσμένο πλάτανο». Τὰ ξέρω ὅλα μὰ ὡς σήμερα τίποτε δὲν εἶπα σὲ κανένα, δὲ παραπονέθηκα ποτέ. Μὰ τώρα ποὺ γένηκες καὶ σὺ παιδί δικό μας μπορῶ νὰ σοῦ τὸ πῶ. Σὲ μὲνα ἐρχόταν ὁ κανένας ποὺ ζητοῦσε μιὰ χάρη ἀπ' τοὺς βενετσάνους. Αὐτὸ ὅμως ἦταν τὸ λιγώτερο. Εἶχαμε τότε νὰ πακίσουμε λίγο τὲς ἀλυσίδες νὰ ξεσφίξουμε ποὺ μᾶς ἔζωναν κάθε μέρα πιο πολὺ. Ἐνας Θεὸς τὸ ξέρει τὸ τί τράβηξα γιὰ νὰ μείνουν ἀνοιχτὲς οἱ ἐκκλησιὲς μας ποὺ κάθε τόσο οἱ ἐπίσκοποι οἱ φράγκοι γράφανε στὸν Πάπα νὰ κλειστοῦν. Κι' ἂν καταφέραμε νὰ μὴ μᾶς ξεκληρήσουν ὅλους ἦταν κι' αὐτὸ πολὺ. Μὰ ἔτσι εἶναι σάν κᾶνης κάτι ποὺ δὲ φαίνεται· κανένας ὕστερα δὲ τὸ θυμάται, σάν πέσῃ ὅλοι σὲ ξεχνοῦν, ὅλοι γυρεύουν ἕνα φταίστη. Ἦταν φτωχὴ, παιδί μου ἡ γενιά μας. Βασίλιο δὲν εἶχαμε δικό μας ν' ἀκουμπήσουμε. Ἐπρεπε νὰ ξεγελάσουμε τοὺς Φράγκους νὰ περάσουμε ὡς νὰ δοῦμε μιὰ καλύτερη ἡμέρα. Μὴν καὶ τώρα μὲ τοὺς Τούρκους δὲν θὰ κάνουμε τὸ ἴδιο; Δὲν τὸ κάνουμε κιόλας;

Σιώπησεν ὁ ἄρχοντας κι' ὁ Φίλιππος ποὺ ἄκουε συλλοισμένος ἀνοιξε γιὰ μιὰ στιγμή διάπλατα τὰ μάτια του κι' ὕστερα τὰ μισόκλεισε γιὰ λίγο σὰ νὰ ἤθελε τὴν ἀλήθεια ποὺ πρωτομάθαινε καλλίτερα νὰ νιώσῃ κι' ὕστερα, δίχως τίποτε νὰ πῆ ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ χέρι τοῦ γέρου πεθεροῦ του σὰ νὰ μετάνιωνε γιὰ ὅσα κακὰ γι' αὐτὸν εἶχε σκεφτεῖ.

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ

ΜΗΔΕΙΑ

ΣΤΑΣΙΜΟΝ Γ', στ. 824-865

Παίρνοντας ἀφορμὴ ὁ Χορὸς ἀπὸ τὴν ὑπόσχεση τοῦ βασιλιά τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως νὰ δώσῃ ἄσυλο στὴ Μήδεια ποῦ φεύγεται ἀπὸ τὴν Κόρινθο—καὶ ποῦ φυσικὰ ἔκρυψε τὰ φονικὰ της σχέδια ἐναντία στοὺς ἐχθροὺς της καὶ στὰ παιδιὰ της—ψάλλει τὸ ἐγκώμιο τῶν Ἀθηνῶν. Ἰσχυρίζεται πὼς ἡ ἱερὴ πόλις τῶν Ἀθηνῶν θ' ἀρνήθῃ νὰ φιλοξενήσῃ τὴ Μήδεια ἂν σκοτώσῃ τὰ παιδιὰ της καὶ γι αὐτὸ τὴ συμβουλεύει ὁ χορὸς νὰ μὴν ἀποτολήσῃ τέτοια πράξη.

Στροφὴ Α' Ἐρεχθείδες, ποῦ πάντοτε ζῆτε εὐτυχεῖς ἀπὸ χρόνια παλιά, τῶν Θεῶν τῶν μακρῶν παιδιὰ ποῦ σὲ τόπο ἱερὸ κατοικεῖτε, κί' ἡ ἀπόρθητη χώρα ἡ ἀγία ξακουστὴ σὰς χαρίζει σοφία, καὶ μὲ πνεῦμα πετᾶτε ἀβρὸ σ' ἓνα ὑπέρλαμπρο αἰθέρα, ἐκεῖ ποῦ γινε σ' ἄλλον καιρὸ ἡ ξανθὴ Ἀρμονία μητέρα τῶν ἐννέα πανάγων Μουσῶν.

Ἀντιστροφὴ Α' Ὅπου ἡ Κύπρις, σὰν ψάλλουσιν, ἀντλοῦσε στοῦ λαμποῦ Κηφισοῦ τὲς ρόες ἀλαφρόπνοες αὔρες γλυκῆς καὶ στὴ χώρα δροσῆς ἐσκορποῦσε. Καὶ στεφάνι, σὰν λέν, μυρωμένο, ἀπὸ πέταλα ρόδων πλεγμένο, στὰ μαλλιά της τὰ πλούσια βάζει, καὶ τοὺς Ἔρωτες στέλνει καὶ τάζει συνεργάτες στὸ πλάϊ τῆς σοφίας, καὶ τρανοὺς κάθε μίσε ἀρετῆς βοηθοὺς.

Στροφὴ Β' Πὼς λοιπὸν τὸ νομίζεις, μιὰ χώρα τῶν ἱερῶν ποταμῶν σὰν κί' αὐτῇ, καὶ φιλόξενη τόσον, πὼς τώρα παιδοφόνισσα ἐσὲ θά δεχτῇ; Σκέψου φόνο, ποῦ κάνεις· στοχάσου στὰ παιδιὰ ποιῆς θά δώσης σπαθιῆς· γονατίζουμεν ὅλες μπροστά σου μὴ σκοτώσης τὰ τέκνα ποτέ.

Ἀντιστροφὴ Β' Μὲ τί θάρρος αὐτὰ θά τολήσης, μὲ τί χέρι, τί νοῦν, τί καρδιά; σὰν νεκρὰ τὰ παιδιὰ σου ἀντικρύσης, πὼς θά μείνης ἀδάκρυτη πιά; Σὰν τὰ βλέπεις πεσμένα μπροστά σου νὰ ἱκετεύουνε δὲν θά τὸ ἀνθέξης, θά τῇ χάσῃ τὴν τόλμη ἢ καρδιά σου, χέρι στὸ αἷμα ποτὲ δὲν θά βρέξης.

(Μεταφρ.) ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Δ. Φ.

Ο ΠΑΡΑΞΕΝΟΣ ΕΡΩΜΕΝΟΣ

1. ΝΥΧΤΑ ΠΟΘΟΥ

Ἐγέλα μ' ἀνοιξιάτικη χαρὰ ἢ σάρκα του ὅλη
 σὰν κρῖνος καλοκαιρινός, ψηλά, σὲ μιὰ κορφή·
 —κι' ἔνωθα ρίγη ἡδονικά στὴν κάθε του ἐπαφή,
 ὡς περνᾷ φύσημα ἀπαλό, ἀεριοῦ, στὸ περιβόλι.

Ἀγέρωχο, σὰ λούλουδο ἀγροῦ στὴν ἐξοχή
 ὄρθωνε τὸ ἀτίθασσο κορμί μέσα στὸν ἥλιο·
 —αὐτὸ πού θάπρεπε ἄλλοτε, νὰ κυβερνᾷ βασίλειο,
 κι' ἔδινε ὀλέθριο σκίρτημα στὴν ἄγρια μου ψυχή.

Κι' ἐγώ, πού μόνο γνώρισα τὴν ἄγριαν ἡδονή,
 τὴν ἄκαρπη συγκίνηση στὸ στρόβιλο τοῦ ἀνέμου,
 θυμοῦμαι, —πῶς, δὲ σ' ἐπνίξα στὴ στήθη μου, καὺμέ μου
 κι' οὔτε πού πρόσεξα πολὺ τὴν ἄγνωστη φωνή,—

Ἐκλείσα ἀπὸ χτηνώδικη χαρὰν, ἄγρια, τὰ μάτια
 κι' ἔσουρα μὲς στὰ χέρια μου τὸν ὀλάνθιστο βλαστό·
 —αὐτὴ ἢ ἐξομολόγηση, σ' ἀνήκει, στὴ χρωστώ,—
 κι' ἀπ' τοὺς σπασμοὺς ἐσβύστηκαν ὄλα, στὰ δυὸ σου μάτια....

— — — —

Καὶ στὸ τρελλὸ διάστημα πού κύλησε γοργὰ
 κανεὶς δὲν ἔνωθε τὸ τί λέγαν τὰ σώματά μας
 πού σφάδαζαν καὶ στέναζαν στὴ Νύχτα, τὴ βαθειά μας,
 ὡς πού μιὰ νάρκη ἀπλώθηκε ἀπάνω μας, ἀργά....

× × ×

....τώρα μονάχος στὴν ἐρμιὰ τὴν ΤΟΣΗ, νοσταλγῶ
 νὰ ξαναδῶ ἀκόμη ΜΙΑ, φορά, τὰ μάτια σου τὰ δυὸ.

(1936: Ὀλλανδία)

2. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΡΑΣΤΟΥ

Κεῖνο τὸ καλοκαίρι θὰ τοῦ τῶλεγε
 τὸ αἴσθημα πού τὸν πλημμυροῦσε, λαῦρο
 θᾶσκυβε πάνω ἀπ' τὸν ὄμο του
 σὲ μιὰ στιγμή πού γύρω, γαῦρο

θ' ἀπλώνονταν τὸ μεσημεριανὸ ἡλιοφῶς
 μέσα στὴ ζέστη τοῦ πυκνοῦ Ἰουλίου—
 «— — — Ἀγαπητέ μου, νύχτες τώρα, ἀδιάκοπα
 μὲ τρώει τὸ μαράζι τοῦ Ἔρωτα Σου·
 δὲς, δὲν αἰσθάνεσαι καὶ σὺ γιὰ μένα τίποτα;
 δὲ χτύπησε γιὰ μὲ, ποτὲ ἢ καρδιά σου;
 Ὅταν βλεπόμαστε ἀτέλειωτα καὶ μ' ἴλιγγο
 στὰ μάτια, ἢ καρδιά σου δὲν χτυπάει;
 δὲ σοῦρχεται νὰ μ' ἀγκαλιάσεις...»
Μὰ σιωπᾶ.....

Μὲς τῆ σιωπῆ, ἢ ἀγάπη του, μιλάει....

Μένει βουβός! Ἴσως, γιατί μιλά ἢ καρδιά
 ἴσως, γιατί πνέει λαυρός ὁ ἀγέρας
 μέσα στὴ ζεστασιά τοῦ δειλινοῦ
 αὐτῆς τῆς καλοκαιριανῆς ἡμέρας...

(1933 : Σύρος)

3. ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ...

Ἄμποτε, νὰ μᾶς ἔνωσε ἢ ἀγάπη Του :

Σάρκα δική μου σ' ἐνίωσα ἕνα βράδυ,
 δειλὴ, δισταχτικὴ καὶ τόσο ἀβέβαιη
 νὰ σπαρταρᾷς στὸν πόθο καὶ στὸ χᾶδι.

(Θεῖο ταξίδι!... πῶς ἐδιάβης τόσο γρήγορα...
 Ἡ νύχτα ποὺ σὲ πῆρε ἀκόλουθό της
 μοῦ στέρησε μιὰν ἀνοιξη ἀλησμόνητη·
 — μιὰν ἀνοιξη,... ἢ νύχτα, ὡς λυτρωμό της).

Δαυῖδ, — τίς νύχτες θὰ σὲ νοσταλγῶ
 καὶ θὰ πονεῖ ἢ ψυχὴ μου στ' ὄνομά σου·
 καὶ θὰ θυμοῦμαι τὴ χλωμὴ πανσέληνο,
 τὴ σάρκα σου, τὰ χεῖλη, τὴ ματιά σου...

Καὶ τίς ἡμέρες θᾶρχομαι βουβός
 στοῦ λιμανιοῦ τὴν ἄκρη, πλάι στὰ πλοῖα
 καὶ θὰ τίς νοσταλγῶ μὲ πόνο ἀνέκφραστο
 τὴν τριήμερο, ἐπὶ τοῦ πλοίου «ΗΡΑ Μ.», ἱστορία...

(Θεσσαλονίκη : 1931)

ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΟΥ¹⁾ ΚΟΥΜΑΡΠΑΖΗ²⁾

Μιάβ βολάν τζ' έναν τζαιρόν εΐσηεν έναγ κουμαρπάζην τζαι μέραν νύχταν άλληδ δουλειάν εν εΐσηεν άλλομ πού τὰ χαρκιά. "Ητουν όμως καλός αδρωπος ά! Με παιδιν εΐσηεν με σιυλλιν.³⁾ Εΐσηεμ μιάν γεναικάμ μονιχά τζαι ψηλά χαμηλά έπερνούσαν. Ούλλη μέρα έφούσκωνεμ μέσ' τόν καβενέν του χωρκού τζ' οί χωρκανοί έλαλοϋσαν τον πρόσαβκον⁴⁾ του καβενέ, γιατί όποιαν ώραν τζ' αν έπήαινεγ κανένας έθεν να τόν εύρει τζει μέσα. "Όσα έκέρτιζεμ πού τὰ χαρκιά εξόδκιαζέν τα στούς ζένους γιατ' ήτουμ πολλά φιλόξενος τζαι τό φουμίν του ήτου στο μεΐτάνιν.⁵⁾ "Όποιος ζένος έπήαινε εν είς τό χωρκόν, έσσω του έθεν να μείνει.

Μιάν ήμέραν, σαν ήτου στόγ καβενέ τζ' ή γεναικά του έσσω μανισηή της, ττάκκα, ττάκκα ή πόρτα. Βκαίν' ή γεναικά του τζαι θωρεΐ έναγ γέρο. Άρωτὰ τον πκοιός ενί τζαι λαλει της :

— Εΐμαι ό Γριστός τζαι θέλω να μείνω κοντά σας πόψε. "Αν έσσει τόπον να πά' να φέρω τὰ πράματά μου.

— Καλόλ, λαλει του ή γεναικά. Εΐντα, ούλλος ό κόσμος έσσω μας κονεύκει⁶⁾ τζ' ίsha τό Γριστόν έναγ⁷⁾ πολογιαόσομεν ;

Πάει ό Γριστός να φέρει τὰ πράματά του, πσει τζ' ή γεναικά βουρητη⁸⁾ στον καβενέ τζαι, τό, τζσι τό λαλει τ' άντρός της.

— (Δ)έν έχουμεγ, καλέ,⁹⁾ τίποτε έσσω τζ' εΐνταμ πόν να μαειρέψω. Φέρε τίποτε να σάσομεν τραπέζι για τόν ζένο.

— Καλόλ, λαλει της. "Αμα εν' ό Γριστός, άζ με βοηθήσει να κερτίω να φέρω να φάει τζαι τζείνος, να φάμεν τζ' έμεις.

Παίξε τζαι να παίξεις, παίξε τζαι

να παίξεις, πώς ένα κερτίσει, τίποτε. "Έχαννεμ πού την άκραν. "Εμεινέν του ένασ σελίνι τζ' έπήεν τζ' έπκιασε δικυό ριαλιώ τσαρτέλλες τζαι κάτι πάνω κάτω¹⁰⁾ τζ' έπήεν έσσω. Πρόσαχαρος τζαι γελαστός έσхайρέτισεν τζ' έκατσε.

— Χάτε, λαλει της γεναικάς του, σασ¹¹⁾ τό τραπέζι να δειπνήσομεν.

"Η γεναικά του, να σκάσει πού τό μαράζιν της.

— Μιάβ βολάλ, λαλει του, πούρτεν ό Γριστός έσσω μας τζαι να μέν αξιωθούμεν να του κάμομεν έναμ παγκέττον¹²⁾ τζαι να τόν ταΐσομεν τσαρτέλλες ;

— "Ε! άς μοϋ έβοήθαν να κερτίσω, να φάει τζαι τζείνος νάκκογ καλλίτερα, λαλει της ό άντρας της.

Ττάκκα, ττάκκα ή πόρτα.

— Πκοιός ενί ;

— "Ο Γριστός.

— Έλά 'σσω, λαλοϋν του τζ' οί δικυό μ' ένα στόμα.

— "Εφερα τζαι τούς δώδεκ' άποστόλους μου.

— (Δ)έμ πειράζει. "Ας κοπιάσουν τζαι τζείνοι.

"Εμπήκασιν. "Η γεναικά έσασεν τό τραπέζιν τζ' έδειπνήσαν τζείνομ πού βρέθηκε. Με ούλλην τους την καρκιάν έπεριποιηθήκαν τούς ζένους τους τζ' έσάσαν τους τόπο τζ' έτζοιμηθήκαν. Γιού τό πορνόν, ότι τζ' έμπουκκώσαμ, πολλύ λλίον, τζείνον πού βρέθην, εΐπεν του νοικοτζόρη ό Γριστός να ζητήσει όποιαχ χάρη θέλει τζαι να του τηγ κάμει, γιατί έμεινεμ πολλά έφκαριστημένος πού λλόσου τους. "Ο νοικοτζόρης έσκέφτηκε λλίο τζαι λαλει του :

— "Η χάρη πού θέλω ενί: Να με κάμεις να κερτίζω πάντα στα χαρκιά, μ' όποιον παίξω, τζ' όσα κερτίζω να

τὰ δικιώ στούς ξένους.

— Έ(γ)ίνηκεν ἡ χάρη πού ζητᾶς, εἶπεν του ὁ Γριστός, τζ' ἔφυν.

Πού τζεῖν' τὴν ἡμέραν, με ὄπκοιον ἔπαιζεν, ἐκέρτιζεν. Ἐκαμεν ἕναμ μᾶλο σπίτι τζ' ἔβαλεμ μέσα κρεβάδικια, τζ' ὄπκοιος ξένος ἔρκετου ἐκόνευκεν κοντά του, ἐτάιζεν τον, ἐκρεβατοτζοῖμιζέν τον, χωρὶς νὰ πικιάνει δεκάραμ πού κανένα.

Ἄντᾶν ἦρτεν ὁ τζαιρός του νὰ πεθάνει, ἐκατάλαβεν τὸ θάνατόν του τζαὶ λαλεῖ τῆς γεναϊκάς του :

— Ἐ γεναϊκα! ἕνα πεθάνω. Τούν' τῆμ μάτσαν τὰ χαρκιά νὰ μοῦ τὰ βάλεις μέσ' τῆμ πούγκαμ μου.

— Ἄφοε τοῦ Θεοῦ, ἕνα παίζεις τζαὶ τζει πάνω; (Δ)ἔσ σέ κανεῖ δὰ κάτω;

— Ἐσοῦ βάρμου τα τζ'(δ)ἔσ σέ κόφτει. (Δ)ἔν ἔν γουλειᾶ (δ)ικὴ σου.

Ὅρκισέν τὴν νὰ τοῦ τὰ βάλει τζαὶ τζεινὴ ἔβαλεν του τα. Ἐπῆε σὸμ Παρά(δ)εῖσο με τὰ χαρκιά στήμ πούγκαν. Ἄχτυπᾶ τὴν πόρτα :

— Πκοιός; λαλεῖ πὸ μέσα ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

— Μιχαήλης τοῦ Γιαννῆ, πού τὸ τάδε χωρκὸλ λαλεῖ του.

— Εἶνταμ πού θέλεις;

— Νὰ μπῶ μέσα.

Παρατηρᾶ τὸ δευτέριν του ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἂν ἔμ μέσα τῶνομαν του, ἦτουν. Ἐγραφε : Μιχαήλης Γιαννῆ πού τὸ τάδε χωρκὸφ φίλος τοῦ Γριστοῦ.

— Κόπιασε, λαλεῖ του.

Ἐμπηκεν. Ὑστερα πού λλίες ἡμέρες, ἄμα ἐ(γ)ύρσιεν οὐλλα τὰ μέρη τοῦ Παρα(δ)εῖσου, τζ' εἰ(δ)εν τους οὐλλους πούτουν τζει μέσα, τζ' (δ)ἔν ἦβρεγ κανέναν νὰ παίξει χαρκιά, ἐστράφη στήμ πόρταν τζαὶ λαλεῖ τοῦ ἀποστολοῦ Πέτρου :

— Ἄννοιξέ μου!

— Γιατί;

— Ἐννα πάω ἔξω.

— (Δ)ἔγ γένεται.

— Ἄμμά ἐβαρήχηκα δὰ μέσα. Νὰ πάω τζαὶ νάκκον ἔξω τζαὶ πάλαι ἔρκομαι τῶνομάμ μου (δ)ἔν ἔγ γραμμένο μέσ' τὸ δευτέρι; Ἄμα σοῦ φατζήσω¹³⁾

τὴν πόρταν ἄννοιεις μου τζαὶ μπαίνω πάλαι εἶντα πειράζει;

— Καλά, πάαινε, εἶπεν του ὁ ἀπόστολος Πέτρος, τζ' ἄννοιξέν του.

Ἐπῆεν, ἐ(δ)ωκεγ γυρούς, γυρούς, ἔφτασεμ πόξω πού τῆγ κόλασην. Ἦτου σκοτεινὰ πισσοῦρι¹⁴⁾. Πάει κοντά, θεωρεῖ πᾶ' σὸ παναχύριν ἕναν τζαὶ κάθεται.

— Εἶνταμ πού κάμνεις, τζαμαί, βρέ κουμπάρε, λαλεῖ του, μανιχός σου. Ἐλα ἔξω νὰ συντύχομε.

— Ἐλα ἔσοῦ μέσα, λαλεῖ του, τζαὶ συντυχάννομεν τζαὶ δαμαί. Δὰ μέσα ἔγ καλλιτέρα. Νὰ δεῖς τζαὶ κόσμο, βασιλιάς, δεσποτάς, τζαὶ γουμένους.

— Ὅι,¹⁵⁾ ἐγιώνι¹⁶⁾ (δ)ἔμ μπορῶ μέσ' τὰ σκοτεινὰ. Καλλιτέρα ἔλα ἔσοῦ ἔξω. Δαμαί,¹⁷⁾ πὸ τζει ἔσῃει τζαὶ νάκκοφ φῶς νὰ κάτζομε νὰ κουβενγκιάσομε.

Ἐκρόστηκεν¹⁸⁾ του τζ' ἦρτεν. Ἦτουν ὁ δικιάλος πού ἔλεπεν τοὺς κολασμένους νὰ μέφ φύουν.

Ἐπῆαν τζειθθε μέρου¹⁹⁾ τζ' ἐκάτσαν. Ὅτι τζαὶ κουβενγκιάσαν γιὰ τοὺς κολασμένους, λαλεῖ του ὁ Μιχαήλης :

— Ἐκατάλαβα, θέλεις νὰ μέ πάρεις τζ' ἐμένα στήγ κόλαση. Εἶντα λαλεῖς; Ἐρκεσαι νὰ παίξομε χωρκιά; Ἄμ με κερτίσεις νὰ μέ πάρεις στήγ κόλαση, εἶδέ μὴ νὰ μοῦ (δ)ώκεις ἕνσγ κολασμένο νὰ (τ)ὸμ πάρω σὸμ Παρά(δ)εῖσο. Δέχεσαι;

— Δέχομαι, λαλεῖ του ὁ δικιάλος.

Ἐπαῖξαν. Ὁ Μιχαήλης ἐκέρτισέν τον, τζ' ὁ δικιάλος ἔβκαλεν ἕναγ κολασμένον ἔξω. Ὑστερα εἶπεν του :

— Εἶντα λαλεῖς. Βάλλομέν τομ πάνω;²⁰⁾ Ἄμ με κερτίσεις νὰ (τ)ὸμ πάρεις πίσω, τζαὶ νὰ μέ πάρεις τζ' ἐμένα μέσα, ἄσ σέ κερτίσω, νὰ βκάλεις ἄλλο δκυό;

— Δέχομαι, εἶπεν ὁ δικιάλος.

Πάλαι ἐκέρτισεν ὁ Μιχαήλης, τζ' ὁ δικιάλος ἔβκαλεν ἄλλο δκυό ἔξω τζ' ἐ(γ)ίνηκαν τρεῖς.

— Εἶντα λαλεῖς, εἶπεμ πάλαι ὁ Μιχαήλης. Βάλλομεν τους πάνω τζαὶ (τ)οὺς τρεῖς; Ἄμ με κερτίσεις νὰ (τ)οὺς

πκιάσεις, ἄσ σέ κερτίσω νά βκάλεις ἄλλους τρεῖς;

— Δέχομαι, λαλεῖ του ὁ δικιάολος.

Παίζουν, πάλ' ἐκέρτισεν ὁ Μιχαήλης, τζ' ὁ δικιάολος ἔβκαλεν ἄλλο τρεῖς ἔξω.

Πάλαι ξαναπαίζουν, πάλ' ἐκέρτισεν ὁ Μιχαήλης τζ' οἱ ἔξι ἐ(γ)νιήκαδ δώδεκα. Ὁ δικιάολος ἦτουν νά τσακρίσει πού τὸ κακόν του. Ὁ Μιχαήλης μὲ τὰ κκέφκια του λαλεῖ του :

— Εἶντα εἶπες; Βάλλομεν τους οὔλους πάνω;

— Ὅϊ γιέ μου! λαλεῖ του. Κανοῦσ σε τζαί τοῦτοι. Μὲ δέχομαι, μὲ παίζω πκίὸμ μιτὰ σου.

Ὁ Μιχαήλης ἔπκια(σ)εν τοὺς κολασμένους τζ' ἐτράβησεν ἴσηα στόμ Παρά(δ)εισο Ττάκκα ττάκκα τήμ πόρταν.

— Πκοιός ἔνι;

— Ἐγιώ εἶμαι.

— Ἀμμά πκοιός εἶσαι;

— Μιχαήλης τοῦ Γιαννή.

Ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἀνοιξέν του τζ' ἔμπηκεμ μέσα. Ταπισόν του ἔμπηκαν τζ' οἱ δώδεκα κολασμένοι.

— Ἐ! λαλεῖ του ὁ ἀπόστολος Πέ-

τρος. Τοῦτοι ποῦ πᾶσιν;

— Ἐφ φίλοι μου, λαλεῖ του.

— Φίλοι σου ξιφίλοι σου (δ)ἔγ γένεται νάμ μποῦν μέσα.

— Ἀμμά γιατί τζάνομου; λαλεῖ του. Ἄθθυμᾶσαι ποῦρτεν ἔσσω μου ὁ Γριστός; Ἦσουν τζ' ἔσοῦνι μιτὰ του.

— Ναί, ἀθθυμοῦμαι.

— Ἄθθυμᾶσαι στήμ πόρταν τοῦ σπιδκιοῦ μου εἶνταμ πού εἶπεν ὁ Γριστός; Εἶπεν: τοῦτοι οἱ δώδεκα ἔν' οἱ μσθητάες μου τζαί παίρνω τους πάντα μιτὰ μου. Ἐβαλά τους ἔσσω ὁξά ἔν τους ἔβαλα;

— Ἐβαλές τους.

— Ἐ! νά τους βάλεις τζ' ἔσοῦνι τούτους τωρά.

Εἶντα νά κάμει ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ἐκαήλισεν τζ' ἔμπηκαν τζ' οἱ δώδεκα κολασμένοι στόμ Παρά(δ)εισον.

N. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΣΗΜ.— Τὸ παραμῦθι αὐτὸ τὸ ἔχει ἀκούσει πρὶ χρόνια στὴ Χλώρακα τῆς Πάφου ὁ κ. Πολύδωρος Πετριδης, πού ἦταν ἐκεῖ πέρα δάσκαλος.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ

1) ν ο ὀ = ἔνδος, φράση: ἀκούεις τοῦ ν ο ὀ τζαί τ' ἄλλου.

2) κ ο υ μ α ρ π ᾶ ζ η ς (ὁ) = χαρτοπαίχτης ἀπὸ τοὺς πρώτους. Λέγεται καὶ κουμαρτζής = συνήθης χαρτοπαίχτης.

3) Μ ἐ π α ι δ ῖ μ μ ἐ σ η υ λ λ ῖ ν, συνηθισμένη φράση γιὰ τοὺς ἄτεκνους. Παράβαλε καὶ παροιμία: Παι(δ)ῖσ σου τζαί σηυλλῖσ σου κατὰ πού τὸ μάθεις ἔσσεις το.

4) Π ρ ὄ σ α β κ ο ν (τὸ) = ἀβγό πού μένει πάντα στὴ γέστη—γῆστη (= μέρος πού γεννοῦν οἱ κότες). Λένε πρόσαβκον τοῦ καβενέ κάθε ἄνθρωπο, πού μόλις ξημερώσει κι ἀνοίξει τὸ καφενεῖο, εἶναι ὁ πρῶτος πελάτης. Κι ὅταν δυὸ παίζουν χαρτιά (τὸ παιγνίδι ἐξηγτάξι), ἂν ἐκεῖνος πού κάνει τὰ χαρτιά λησμονήσει νά γυρίσει ἕνα χαρτί στο τέλος τοῦ μοιράσματος τῶν χαρτιῶν, ὁ ἄλλος τοῦ λέει: βάλε πρόσαβκο.

5) μ ε ἴ τ ᾶ ν ι, τὸ = λέξη τούρκικη πού ἐδῶ σημαίνει στο φανερό, μπροστὰ στὸν κόσμο, γνωστὸ σὲ ὅλους, φράση: ἔβκαλεμ παιδικιά στο μεϊτάνι, (καλά κι ἄξια) ἢ: ἔβκαλεμ πρᾶμα στο μεϊτάνι (= ἔκανε παραγωγή καλὴ πού δὲν ντροπιάζεται). Σημαίνει καὶ ἔκταση, χῶρο. Σημαίνει ἀκόμα καὶ χρόνο: φράση: ὡς τότε, καλέ, ἔχομεμ μεϊτάνι.

6) κ ο ν ε ὐ κ ω = σταθμεύω, ἐκόνευκα, ἐκόνεψα, νά κονέψω, κονεμένος, κονάτζιν (τὸ) = μεγαλοπρεπὲς κτίριον, ἄγριο φυτὸ, συνήθως πεῦκο, τρεμιθιά ἢ λακιά (= δρυς ἢ κληθρόφυλ-

λος) στήν σκιάν τοῦ ὁποίου ξαποσταίνουν τὸ καλοκαίρι καὶ τρῶνε δταν ἐργάζονται στὰ κτήματα τοὺς οἱ χωρικοί. Πληθ. κονάτζια (τά). Πιτσιλιά.

7) ἔ ν ν α=θέε νά, θά.

8) Β ο υ ρ η τ ἦ=τρεχάτη—βουρητὸς, βουρητή, βουρητὸ καὶ : βουρητὸς, βουρητή, βουρητὸ. Ρῆμα βουρῶ, ἐβούρου, ἐβούρησα καὶ ἐβούρηα, βούρα, βούρηστρον καὶ βοῦρος (τὸ). Φράση ποὺ λέγεται στὰ παιδιά χωρὶς νά τὴν καταλαβαίνουν: Πάαινε στοῦ θεκιοῦ σου τοῦ Κωστή τζαί 'πέ του νά σοῦ (δ)ώσει τὸ σβανά (πριόνι) τζαί τὸ βούρηστρον τζαί τολ λαχτοπάτη δηλ. νά σοῦ δώσει τὸ πράγμα ποὺ θέλω καὶ νά σέ βάλει μπροστά, νά σέ τρέξει ναρθεῖς γρήγορα. Δίστιχο : 'Αντάν τὴν εἶ(δ)α τζ' ἔγερνεν τὸν ἄη Γιώρκην κάτω, ἀπού τὸ βοῦρος τὸ πολλὸν τὸ πό(δ)ιμ μώβκαλά το.

9) κ α λ ἐ=συνηθισμένη προσφώνηση τῶν συζύγων: Ποῦ εἶσαι καλέ. Εἰρωνικῶς γιὰ ἕνα ποῦ ἔχει παράλογες ἀξιώσεις : ἄγια καλέ! δι ὠλά!

10) Π ά ν ω κ ά τ ω=περίπου, προκειμένου ὅμως περὶ ἀγορᾶς ἢ πωλήσεως πραγμάτων σημαίνει διάφορα μικροπράγματα. Φράση : ἕνα πάνω στήχ χώρα νά φέρω κάτι πάνω κάτω γιὰ τὴν γιορτὴ ἢ γιὰ τὸ σπίτι.

11) Σ ά σε, προστ. τοῦ σάζω=ετοιμάζω, διορθώνω. Φρ.: σάζ μου τὴβ βούρκαμ μου, σάζω τὲς πο(δ)ήνεζ μου, νά σέ ρέξω shérin τζαί σάζω σε (ἀπειλή), παροιμ.: νά σέ σάσουν οἱ παπάες.

12) Π α γ κ έ τ τ ο ς (δ)=πλούσιον τραπέζι, φιλοξενία. Φρ.: μακάρι νά κερτίσω τζαί νά σὰς κάμω ἕναμ παγκέττον. "Ἄν τὰ καταφέρεις νά σοῦ κάμω 'ναμ παγκέττον.

13) Φ α τ ζ ἦ σ ω : μέλ. τοῦ φακκῶ=χτυπῶ, ἐφάκκουν, ἐφάτζσησα, φατζσημένος, φάτζσημαν, (τὸ) φάκκα (ἢ) φατζσιά (ἢ). Φρ.: ἐφάκκαν ἢ καμπάνα μεσομέρι τζ' ἦμον ἔσσω. "Ἐφάτζσησεν τόσες βολές τζαί νοῦν (δ)έν ἔβαλε (ἐδοκίμασε καὶ τιμωρήθηκε πολλές φορές καὶ δὲν ἐσυνετίσθη). "Ἄδρωπος φατζσημένος=ὁ ἔχων πείραν τῆς ζωῆς. Φάτζσημαν τοῦ ποταμοῦ, τῶν κουπαδιῶν. Τούτ' ἢ φάκκα (δυστύχημα) ποῦρτεμ πάνω του τωρὰ (δ)ἐχ χωρεῖ σωτηρία. "Ἐμ μῆαλή φατζσιά (χτύπημα ζημιά ἠθικὴ ἢ ὑλική).

14) Π ι σ σ ο ὄ ρ ι (τὸ)=ψηλαφητὸν σκότος.

15) "Ο ι=ὄχι. παροιμ.: ἕναν δι ἀξίζει ἕναν ἀνώ(γι) μιὰ ἄρνηση ἀξίζει πολὺ).

16) ἐ γ ι ὠ ν ι=ἐγὼ. Συχνά καὶ: ἐγιώ, ἐ(γ)ώ. Φρ.: ἔσοῦ (ἢ ἔσοῦνι) τζ' ἐγιώ (ἢ ἐγιῶνι) (δ)έν εἴμαστην ἕνα.

17) Δ α μ α ί=δῶ πέρα, καὶ : δὰ χαμαί.

18) Ἐ κ ρ ὄ σ τ η κ ε ν, ἀόρ. τοῦ κρόννομαι=πεῖθουμαι, ὑπακούω, ἀκροάζομαι καὶ ἐκτελῶ τὰ παραγγελλόμενα. Παροιμ.: ἀπ' ὄγ κρόννεται τοῦ γονιοῦ, παρὰ γωνιάς τζοιμάται.

19) Τ ζ ε ἰ θ θ ε μ έ ρ ο υ=παρὰ πέρα.

20) Β ά λ λ ο μ έ ν τ ο μ π ά ν ω=τὸν θέτομεν ὡς στοίχημα. Φρ.: βάλλω τὴν τζεφαλήμ μου πάνω. Ἐβάλλαν τομ πάνω=τὸν παρεκίνησαν νά ἀλλάξει ἰδέαν.

Γ Λ Ω Σ Σ Ι Κ Η Μ Ο Ρ Φ Ω Σ Η

Παίρνοντας άφορμή από ένα προηγούμενο¹⁾ κριτικό σημείωμα του Γυμνασιάρχου μου κ. Κ. Σπυριδάκη για το λαμπρό έργο του κ. Ι. Κακριδή «Τό μεταφραστικό πρόβλημα» δίνω δω πέρα κάποιες μου σκέψεις και παρατηρήσεις για τη σημασία και τις δυσκολίες που μπορεί ν'άχη σ' έμας ή προσπάθεια να μορφώσουμε και γλωσσικά τά παιδιά μας²⁾ σκέψεις και παρατηρήσεις που από καιρό τις έχω κάνει και που ή κάποια μου πείρα θά μπορούσε να τις κάνη να θεωρηθούν σά μιá μικρή συμβολή σέ μιá συστηματικότερη και γενικότερη εξέταση του ζητήματος. Δέν πρόκειται βέβαια έδω ν' αναπτύξω τη σημασία της γλωσσικής διδασκαλίας για την καθόλου μόρφωση του παιδιού, αφού όλοι όσοι διδάσκουμε γλωσσικά μαθήματα ξέρουμε πώς και τό επίσημο πρόγραμμα καθορίζει «την διά της γλώσσης μόρφωσιν» σάν ένα από τους κυριώτερους σκοπούς της διδασκαλίας των μαθημάτων αυτών. Κι' όλοι μας ξέρουμε πόση δυσκολία βρίσκουμε στην επίδιώξη του σκοπού αυτού. Μόνο όποιος αντιμετώπισε την οικτρά άνικανότητα των παιδιών μας, και των μεγαλυτέρων άκόμη τάξεων, να διατυπώσουν όρθά τά πιό άπλά νοήματα, να συλλόβουν τις πιό άπλές λογικές και συναισθηματικές σχέσεις που βρίσκονται σέ μιá γλωσσικήν έκφραση, όσοι επάλαισαν τη δραματική πάλη να μεταφέρουν στή γλώσσα τους τή μορφή και τό περιεχόμενο ενός εύκολονότου χωρίου κάποιου κλασσικού συγγραφέα, που τό νοιώθουμε να ζή μέσα και πίσω από τις λέξεις, αλλά μάς ξεφεύγει επίμονα, μόνον αυτοί μπορούν να νοιώσουν όλη τη ση-

μασία μά και τη δυσκολία της γλωσσικής διδασκαλίας. Είναι άνευλάβεια και βρισιά στο πνεύμα τό άνθρώπινο τή στιγμή που γλωσσικά άπροστόμαστοι ή άνάπηροι ζητούμε όπως-όπως να μπορούμε στον πνευματικό κόσμο που έχει την έκφρασή του στην άρτια γλωσσική διατύπωση ενός κλασσικού συγγραφέα και ν' άρπάξουμε σάν ίεροσυλοι ό,τι πέσει στα χέρια μας χωρίς να μπορούμε να νοιώσουμε βαθείά την πνευματική του σημασία και την καλλιτεχνική του άξία. Η άνάγκη της γλωσσικής κατάρτισης είναι έπιτακτικότερη σ' έμας τους Κυπρίους, γιατί όπως ή ζωή μας είναι περιωρισμένη και ρηχή, έτσι κ' ή γλώσσα μας είναι πολú λίγο πνευματική και φτωχή σ' έκφραστικά μέσα, πρό πάντων σέ λέξεις που θ' ανταποκρίνονται στον πλούτο των άφηρημένων έννοιών μιáς πνευματικότερης γλώσσας και σέ ποιοτικούς προσδιορισμούς, άπαραίτητους για την καλλογική κι' ακριβολογημένη έκφραση.

Τή μόρφωση τή σχολική δέν την κάνει μονάχα ή συσσώρευση γνώσεων πραγματικών και θεωρητικών, αλλά και ή ικανότητα να μωρη ν' αντιδρά ψυχικά τό παιδί σ' όλα αυτά, να κάνη με τά στοιχεία αυτά λογής-λογής συνδυασμούς νοητικούς και να μωρη να τους έξωτερικέη στή γλώσσα του όρθά, μ' ακρίβεια και σαφήνεια και με τό δικό του τρόπο, άνάλογο με την προσωπικότητά του και χωρίς απ' αυτό να ζημιώνεται ή όρθότης και ή σαφήνεια. Κι' αυτό βέβαια δέν είναι μονάχα ζήτημα φυσικής δεξιότητος, αλλά και συστηματικής άσκησης και σκόπιμης καλλιέργειας κι' αναπτύξεως της γλωσσικής δεξιότητος του παιδιού. Γι' αυτό πρέπει σ' όλα τά σχολικά χρόνια (στά πρώτα περισσότερο

1) στα «Κυπριακά Γράμματα» έτ. Γ., 1-2 σ. 47-48.

καθολικά και τυπικά, σι' ανώτερα περισσότερο λεπτομερειακά κι' έπιστημονικά) να καταβάλλεται κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος μεγάλη φροντίδα και προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή.

Άπέραντο πεδίο για μιá γόνιμη, πολύ γόνιμη, καλλιέργεια της γλώσσας μας προσφέρει σ' έμας ή διδασκαλία των αρχαίων κλασικών, όχι άπλως γιατί ίσα μ' ένα μεγάλο βαθμό βλέπουμε σ' αυτούς την ιστορία της γλώσσας μας, αλλά πρό πάντων γιατί ή γλώσσα τους αποτελεί την πλουσιότερη και πνευματικώτερη, μά και την πιο ακριβολογημένη και κυριολεκτική έκφραση. Έκείνος που θά μπορέση να εισδύση στα βάθη της αρχαίας γλώσσας θά μπορέση να νοιώση όλη τη θριαμβική νίκη του ανθρώπινου πνεύματος, που μπόρεσε να καθορίση και τους πιο λεπτούς παλμούς της καρδιάς και να δώση σχήμα και μορφή στις πιο αίθριες πτήσεις της σκέψης. Διδακτικώτατα και συντελεστικώτατα για τó σκοπό μας θά είναι πρό πάντων ó παραλληλισμός ενός γλωσσικού φαινομένου της αρχαίας προς τó αντίστοιχο της δικής μας κ' ή προσπάθεια ν' αποδοθῆ όχι μονάχα σέ περιεχόμενο, αλλά και σέ μορφή ένα, και τó πιο άπλο άκόμη, γλωσσικό κατασκευάσμα της αρχαίας, πουναι συνθετική γλώσσα, στη δική μας πουναι άνολυτική. Ό άγώνας, που θά κάνη ó φιλότιμος μαθητής για να τά καταφέρη στην προσπάθεια αυτή, θά τον κάμη να νοιώση τη δυσκολία και την ανάγκη της γλωσσικής μόρφωσης, αλλά μαζί και την «πνευματικότητα» που έχει μέσα της ή γλώσσα. Θά δη τότε να ξανοίγονται μπροστά του πλήθος από σημαντικώτατες λεπτομέρειες, που ούτε καν τις ύποψιαζόταν πρωύτερα και που αποτελούν ύμως την ψυχή της γλώσσας. Τό να μπορέση τó παιδί να μπῆ στην ακριβολογία, άς πούμε, ως προς την έσωτερική σχέση των προτάσεων ή των όρων μιás προτάσεως μειαξύ

τους, ακρίβεια που κάποτε διαισθύνεται τó παιδί, αλλά δέν μπορεί να την συλλάβη, είναι όχι άσημαντη λεπτομέρεια και μιá βαθειά πνευματική απόλαυση. Θά δη ότι ή ακριβολογία αυτή δέν είναι πάντοτε δυνατή στη γλώσσα μας και γι' αυτό καταφεύγουμε σέ περιφραστικές έκφράσεις και σέ συμβατικές αναλύσεις που δέν είναι πάντοτε σωστές. Για παράδειγμα περιορίζομαι σέ μιá άπλουστάτη και προχειρότατη σύνταξη μ' έπιρρηματικούς μετοχικούς προσδιορισμούς: εἰ — ἐ λ θ ό ν τ ε ς οἱ νόμοι και ἐ πισ τ ά ν τ ε ς ἔ ρ ο ι ν τ ο... (Πλ. Κρίτων 50α) — άν έρχονταν οἱ νόμοι και στέκονταν άπό πάνω μας και μᾶς ρωτούσαν, που άν μεταφραστῆ συμβατικά μέ τó: «άφοῦ ἔλθουν και άφοῦ σταθοῦν, ἤθελον μᾶς έρωτήσῃ...» είναι όχι μόνον άτονο και άψυχο, αλλά άκόμη και όχι τόσον ακριβολογημένο όπως τó πρωτότυπο, έπειδή σ' έμας ή πρόταση που έρχεται μέ τó άφοῦ παρουσιάζεται σάν ν' άπέχη όπωσδήποτε αισθητά χρονικώς άπό την προσδιοριζόμενη ρηματική έννοια. Κι' ακριβώς ή έναγώνια προσπάθεια να ξεκαθάρηση τη λεπτή σχέση ή διαφορά που ύπάρχει άνάμεσα σέ δυό έκφράσεις όμοιες (θεωρητικά τουλάχιστο), δειχνει πόσο λεπτόλογη και καλλιεργημένη είναι ή αρχαία γλώσσα. Και δέ λέω τίποτε άκόμη για τήν άπειρία εκείνη των περιφρονημένων μορίων, τά ᾄ ρ α, ᾄ ρ α, περ, τ ο ι, γ ε, δ ή, μ ή ν κ.τ.λ. που δέν αποτελούν βέβαια τη γλώσσα, μά που αισθανόμαστε τόσο πολύ τó κενό τους, όταν ύποχρεωθούμε να τά παραλείψουμε.

Στην έρμηνεία των κλασικών συγγραφέων δέν πρόκειται πάντοτε να παρουσιάση έτοιμη μιá έστω και καλή μετάφραση και να βοηθήση ύστερα τó παιδί να τήν άπολαύση και συνολικά και στα καθ' έκαστα, αλλά να τó βοηθήση να δη όλη τη δυσκολία της έπιχείρησης, να συλλάβη τη βαθύτερη σημασία των λέξεων σάν αντιπροσώ-

πων ώρισμένων έννοιών, νά παρακολουθήση τήν ψυχολογική καί λογική τους εξέλιξη, νά μπη στό πνεύμα τοῦ δημιουργοῦ τους καί στήν πρόθεσή του κάθε φορά πού τίς χρησιμοποιεῖ γιά νά στυλωσῇ ἕνα ἀληθινό κι' ἀρμονικό οἰκοδόμημα, μεγάλο ἢ μικρό, πού βγαίνει μέσα ἀπό τίς χίλιες δυό μικρές ἢ μεγάλες λεπτομέρειες τῆς γλώσσας καί πού ἡ ὀρθή ἀντίληψή τους ὀδηγεῖ στό γλωσσικό αἴσθημα. Πρέπει ἀκριβῶς τὸ παιδί νά νοιώσῃ ὅλη τὴ δυσκολία τῆς προσπάθειας πρὸς διατύπωση σέ λέξεις καί συνειρμούς τῶν έννοιών καί τῶν λογῆς-λογῆς σχέσεων τους, νά καταλάβῃ ὅτι οἱ μεταφορές καί τὰ σχήματα τοῦ λόγου, παρ' ὅλη τὴ μεγαλοφυῆ των κάποτε σύλληψη, δέν εἶναι παρὰ μιὰ ψυχολογική ἀνάγκη πού δείχνει, ὅπως καί νᾶναι, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά πόσο φτωχὴ εἶναι ἡ γλώσσα τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴ διάνοησή του, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ ἀντίθετο: πόσο ἀνυψώθηκε πνευματικὰ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πού κατῶρθωσε νά συντονίσῃ περισσότερο σκέψη καί ἔκφραση ἐν συγκρίσει μὲ τὸν κοινὸν ἄνθρωπο πού ἀγωνιᾷ διαρκῶς νά ἐκφραστῇ παλεύοντας διαρκῶς νά σχηματοποιήσῃ ὄχι μονάχα τὴ γλώσσα του ἀλλὰ καί τὴ σκέψη του ἀκόμη. Ἔτσι τὸ παιδί θά νοιώσῃ βαθεῖα τὴ σημασία τῆς γλωσσικῆς κατάχτησης καί θ' ἀντικρύζῃ μὲ περισσότερο σεβασμὸ κι' εὐλάβεια τίς λέξεις, πού τόσο τίς κομεταχειριζόταν ὡς τώρα, καί τὰ «λεξείδια» πού θεωρεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιττὰ κι' ἄσκοπα: θά συνηθίσῃ νά μὴν τίς βλέπῃ πιά σάν μιὰν ἀπλή παράθεση ψηφίων, ἀλλὰ σάν ἀπέραντους πνευματικούς κόσμους τὴν κάθε μιὰ, κόσμους πού καταχτήθηκαν μ' ἀνυπολόγιστη πνευματικὴ προσπάθεια, κόσμους πού κλείνουν ζωντανούς παλμούς μέσα τους, τὴ ζωὴ ὀλάκερων γενεῶν, κόσμους πού ὁ ὀρίζοντάς τους δὲ βρίσκεται πασσαλωμένος σ' ὀρισμένην ἀχτίνα, ἀλλὰ πλαταίνει διαρκῶς ἢ καί στενεύει ἀκόμη ἀνάλογα πρὸς τίς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀν-

θρώπου καί τῆς ἐποχῆς.

Εἶναι λοιπὸν ἀξέτιμητη γιά τὸ σκοπὸ μας αὐτὸν ἡ συμβολὴ τῶν κλασσικῶν κειμένων: γιά νά ἐπιτύχῃ ὁ σκοπὸς αὐτός πρέπει τὸ κείμενο νά μελετηθῇ ἐξαντλητικά καί κατὰ κόρο, θάλαγα, ἂν μωρῇ ποτέ νά γεννηθῇ κόρος ἀπὸ τόσο πολύμορφα κείμενα ὅπως τὰ κλασσικά: κι' ἴσα-ἴσα ἐδῶ βρίσκεται ἕνα ἀπὸ τὰ θαυμαστότερα στοιχεῖα τῶν κλασσικῶν: ἡ μελέτη τους δὲ μπορεῖ ποτέ, οὔτε συνολικὰ οὔτε μερικὰ, νά εἶναι ἐξαντλητικὴ· ἀληθεύει πέρα πέρα ἐκεῖνο πού ἔγραφε τελευταῖα ὁ Γάλλος φιλόλογος G. Meaulis: ἡ ἀντίληψή μας γιά τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα εἶναι ἕνα αἰώνιο «γίγνεσθαι»¹⁾. Πολύμορφη κι' ἀνεξάντλητη στὶς διάφορες ἀπόψεις εἶναι πάντα ἡ μελέτη τῶν κλασσικῶν ὄχι μόνο ὅσον ἀφορᾷ τὸ πραγματικὸ τους περιεχόμενο, ἀλλὰ καί τὴ γλωσσικὴ τους ἔκφραση: πάντα θά βρῆς κάτι καινούργιο νά συμπληρώσῃς τὴν προηγούμενη γνώση σου· ἡ ἴδια γραμμὴ τοῦ κειμένου, μὲ τὴν ἴδια γλωσσικὴ μορφή, μπορεῖ νά χρησιμοποιεῖται πολλές φορές ἀπανωτὰ καί σ' ὅλες τίς τάξεις χωρὶς νά μωρῆς ποτέ νά πῆς ὅτι ἐσταμάτησε πιά σὲ κόποιο σημεῖο μιὰ ὀποιαδήποτε ἐξεταζόμενη ἄποψη. Νά γιατί δὲ μπορεῖ μιὰ μετάφραση, κι' ἡ καλύτερη ἀκόμη, ν' ἀντικαταστήσῃ ποτέ τὸ πρωτότυπο.

Γι' αὐτὸ ὅμως ἀκριβῶς, γιά τὸ ὅτι δηλ. εἶναι τόσο σημαντικὴ ἡ συμβολὴ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας γιά τὴ γλωσσικὴ μὀρφωση τοῦ παιδιοῦ καί γενικώτερα γιά τὴν πνευματικὴ του ἀνάπτυξη, πρέπει νά γίνεται μεθοδικὰ κι' ἐπίμονα κι' ἡ μεταχείριση τῆς γλώσσας μὲ προσοχὴ κι' εὐλάβεια χωρὶς ὅμως καί νά καταντάει ἀψυχή καί τυπικὴ· καί δυστυχῶς πρέπει νά παραδεχτοῦμε πὼς κάποτε ἀδιαφοροῦμε γι' αὐτό. Ξέρουμε ὅλοι μας τὴ συμβατικὴ ἐκεῖνη γλώσσα στήν ὀποία κά- νουν πάντα σχεδὸν τὰ παιδιὰ τίς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων κειμένων καί

1) G. Meaulis: Eshyle et la Trilogie p. 9.

πού κι' ἔμεις οἱ ἴδιοι τὶς ἀνεχόμεστε ἢ ἀπὸ συνήθεια ἢ γιὰ τὸ δὲν ἔχουμε τὸ χρειαζόμενο καιρὸ καὶ τὴν ὑπομονὴ νὰ ἐπιμένουμε σὲ κάτι καλύτερο. Ἔτσι ἀφήνουμε νὰ περνοῦν καθημερινὰ στὴ γλῶσσα τῶν παιδιῶν τύποι καὶ τρόποι φραστικοὶ κάθει ἄλλο παρὰ ἑλληνικοί, πού καὶ γλωσσικὴ σύγχυση φέρνουν στὸ παιδί καὶ τὴν πνευματικὴ μὀρφωσὴ του παρεμποδίζουν· οἱ ἀκυριολεξίες, οἱ ἀδόκιμοι τύποι, οἱ στρεβλὲς συντάξεις, ἢ γύμνια κι' ἢ ἀνακρίβεια στὴν ἔκφραση, οἱ πλαδαροὶ πλαταιασμοί, λίγες ἀπὸ τὶς θλιβερὲς συνέπειες τῆς ἀδιαφορίας μας αὐτῆς καὶ περισσότερο τῆς βλαβερῆς ἐπίδρασης τοῦ περιβάλλοντος, πού τὴ συνάντοῦμε καὶ στὶς ἀνώτερες ἀκόμη τάξεις, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν μεγάλη σημασία γιὰ τοὺς πρακτικοὺς ἀνθρώπους πού θεωροῦν τὴ γλῶσσα σὰν ἓνα ἀπλὸ μέσο συναλλαγῆς, ἀλλὰ γιὰ ἓνα πνευματικὰ καλλιεργημένον ἀνθρώπο, ὅπως ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἓνας ἀπόφοιτος τοῦ κλασσικοῦ Γυμνασίου, πρέπει νὰ θεωροῦνται ἐλλείψεις σοβαρώτατες.

Ἡ προσπάθειά μας λοιπὸν νὰ βοηθήσουμε τὸ παιδί νὰ ἐκφράζεται σωστὰ στὴ γλῶσσα του δὲν εἶναι ἀσήμαντη λεπτομερεια τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας. Ἡ κατεῦθυνση αὐτὴ μᾶς παρέχει σήμερα τὴ μεγαλύτερη ἴσως δυσκολία, τὴ στιγμή πού ἔχουμε νὰ διορθώσουμε ἓνα σωρὸ λανθασμένα γλωσσικὰ φαινόμενα πού μπαίνουν στὴ γλῶσσα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν κακὴ χρῆση τῆς γλώσσας ἀπὸ τοὺς γύρω, ἀπὸ τὸ λαϊκὸ μυθιστόρημα, τὸ προχειρογραμμένο καὶ κακομεταφρασμένο διήγημα, τὸ λαϊκὸ περιοδικὸ καὶ τὴν ἐφημερίδα, φαινόμενα πού δὲν ὀφείλονται βέβαια στὴ φυσικὴ ἐξέλιξη τῆς γλώσσας, ἀλλὰ μονάχα στὴν κακομεταχείρισή της ἀπὸ ἀδέξια κι' ἐπιπόλαια χέρια. Γιατὶ ἂς μὴ ξεχνοῦμε πὼς τὶς περισσότερες φορὲς στὸ λαϊκὸ βιβλίον, στὸ φτηνὸ περιοδικὸ καὶ στὴν ἐφημερίδα γράφουν ἀνθρώποι πού δὲν ἔχουν ἀρκετὴ γλωσ-

σικὴ κατάρτιση ἢ δὲν ἔχουν τὸν ἀπαιτούμενο καιρὸ νὰ προσέξουν στὴ γλῶσσα· τὸ κακὸ γίνεται χειρότερο ὅταν ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ καὶ τὸ περιοδικὸ γεμίζουν μὲ μεταφράσεις ἀπὸ ξένες γλώσσες κατωμένες πρόχειρα ἀπὸ ἀνθρώπους χωρὶς ἀρτιο γλωσσικὸ αἶσθημα οὔτε τῆς δικῆς τους οὔτε τῆς ξένης γλώσσας. Ἀσφαλῶς θὰ ἐπροσέξετε πόση προσπάθεια χρειάζεται κάποτε γιὰ νὰ χωνέψη κανεὶς τὴν ἰδιόρρυθμη φρασεολογία τῶν τηλεγραφημάτων στὶς ἐφημερίδες, πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ πρόχειρη ἀπόδοση στὴ γλῶσσα μας τύπων καὶ ἐκφράσεων πού μπορεῖ νὰ συνηθίζονται στὴ ξένη γλῶσσα, καταντοῦν ὅμως παραδοξολογίες, τοῦλάχιστο, ἀνυπόφορες στὴ δικὴ μας, σὰν, νὰ ποῦμε, αὐτὰ τὰ παραδείγματά πού ἔχω τώρα πρόχειρα: «καὶ ἄλλαι ἐπιφανεῖς *ὀνιότητες* συνηθον...» (θέλει, ἴσως, νὰ πῆ προσωπικότητες)· τὸ ἓνα κράτος *διπλωματεῖ* (ἴσως ἀντί: *δοσπολοκεῖ* ἢ κάτι τέτοιο) κατὰ τοῦ ἑτέρου» ὅσο γιὰ τὶς ἀλλόκοτες συντάξεις, δὲ θὰ μ' ἔφταναν ὅλες οἱ σελίδες τοῦ περιοδικοῦ.

Θὰ μοῦ πῆτε: καὶ τί πειράζει; δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη μιὰ ἐπαφὴ ἀνάμεσα στὶς διάφορες γλώσσες; Θὰ ἤμουν πολὺ ἀφελῆς ἂν ἤθελα ν' ἀρνηθῶ τὴν ἀμοιβαία ἐπίδραση τῶν διαφόρων γλωσσῶν μεταξύ τους σὲ μιὰν ἐποχὴ τόσο στενῆς καὶ πολὺπλευρης ἐπαφῆς τῶν λαῶν μεταξύ τους καὶ πρὸ πάντων πνευματικῆς. Ἄλλο ὅμως εἶναι ἡ φυσιολογικὴ μεταβολὴ πού παθαίνει ἡ γλῶσσα ἀπὸ φυσικὴ προσαρμογὴ πρὸς τὶς καινούργιες συνθήκες, κι' ἄλλο ἡ διαστροφή ἐξ αἰτίας τῆς δικῆς μας ἀδεξιότητος. Κάθε γλῶσσα ἔχει δικὴ της ὕψη καὶ δικὸ της τρόπο προσαρμογῆς ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδιαίτερη ψυχουστάση τοῦ λαοῦ πού τὴν μιλεῖ. Κι' ἀνεχόμεστε ἓνα ἐγκληματικὸ βιασμό τῆς γλώσσας μας, ὅταν ἀφήνουμε νὰ περνοῦν σ' αὐτὴ στοιχεῖα καὶ τρόποι ἐκφράσεως ὀλότελα ξένοι πρὸς τὴν ψυχὴ μας, τὴ διανόσή μας καὶ τὴν ἱστορία τῆς ἐξέλιξης τῆς γλώσσας μας. Ὅταν οἱ λέ-

ξεις δὲν ἀνταποκρίνονται ὅσο πρέπει
στὶς ἐννοιες ποὺ ἀντιπροσωπεύουν,
ὅταν οἱ μεταφορὲς γίνονται ἐξεζη-
τημένες, οἱ συντάξεις ἀκατανόητες κι'
ὀλόκληρη ἡ ἔκφραση συνθηματική,

τότε ἡ γλῶσσα παύει νὰ εἶναι ἐλεύθερη
ἔκφραση τῶν πνευματικῶν δεδομένων
τοῦ ἀνθρώπου καὶ καταντᾷ ὄργανο
ἐλάχιστα συντελεστικό γιὰ τὴ βαθύ-
τερη πνευματικὴ του ἐξέλιξη.

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΗΡΘΕΣ ΣΑ ΝΕΡΑΪΔΑ...

Η. Ν.

Ἦρθες σὰ Νεράϊδα τοῦ ἀφροῦ κ' ἐστάθης
Στὸν καθρέφτη ἀντίκρου τῆς ἀγνῆς ψυχῆς μου
Κ' ἤπιε ὄση ἀγάπη ποὺ σκορποῦσες γύρω
"Ὅλο ρίγη κ' ἔκσταση στὸ γλαυκὸν αἰθέρα.

Καὶ τ' ἀστέρια π' ἀναψαν πῆραν ὅπ' τὸ φῶς σου
Ποῦ σκορποῦσες ἀπλετο γύρω μου κ' ἐντὸς μου.
Κ' εἶχες μέσ' τὰ μάτια σου ὑπερκόσμια λάμψη
Ποῦ ξυπνοῦσε μέσα μου μύριους ἄλλους κόσμους...

Πῆρε τότε ἡ Φύση τὴ μορφή τ' ὄνειρου
Κ' ἦρθαν μέσ' τὸ αἶμα μου τὰ πουλιά τ' Ἀπρίλη.

Πῆρε τότε ὁ Κόσμος τὸ κρυφὸ σκοπὸ του
Ποῦ βαθειά μου ἐξύπνα θεριεμένη ἀγάπη.

Κ' ἡ ψυχὴ μ' ἀγκάλιασε τὴν ψυχὴ τ' Ἀπείρου
Ταῖρι μέσ' τὴν ἀνοιξη ἔχοντας Ἑσένα.

ΜΕΛΛΟΘΑΝΑΤΗ ΨΥΧΗ

Κι ὅταν πιά θάσαι κουρασμένη
Ψυχὴ παραδαρμένη ἀπ' τὸν πόνο,
Τῆς νειότης σου τὰ κρίνα μὴ θρηνήσεις
Π' ἀνάμεσα στὸ χρόνο θᾶχουν λυώσει.

Τίποτε πιά δὲ θὰ σοῦ μείνει
Ψυχὴ ἀπ' τῶν ὀνείρων σου τὴν πλάνη.
Νομάτισε τίς χίμαιρες καὶ γύρε
Στοῦ ἄχαρου ἔραστῆ σου τὴν ἀγκάλη.

Στὴν ὕστατη σου νύχτα τί προσμένεις
Ψυχὴ ἀμαρτωλὴ τυραννισμένη;
Τὸν ἥσκιο σου προσμένουν ἅγιοι ἡσκιοί
Σὲ χῶρες μυστικὲς μακαρισμένες.

ΘΑΝΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

“Ένα ζήτημα, που συντάραξε πραγματικά το νεοελληνικό μορφωμένο κοινό, ζήτημα βασικό, που όμως έμεινε μιά στείρα—τούλάχιστο—ΐσαμε την ώρα, και πάει τώρα χρόνος απ’ την εμφάνισή του—φιλολογία είναι το ζήτημα «πνευματικής αναγέννησης της επαρχίας.»

Τό ιστορικό του ζητήματος αυτού είναι τό παρακάτω: τό καλοκαίρι του περασμένου χρόνου ό κ. Ζώρας, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης, συνεννοημένος με τόν κ. Χάρη, διευθυντή της «Ν. Έστίας», δημοσίεψε στο προαναφερόμενο περιοδικό άρθρο του, που σ’ αυτό εξέταζε τά πνευματικά προβλήματα της επαρχίας και πρότεινε ώρισμένες λύσεις προς πνευματική αναγέννησή της και δημιουργία πνευματικής ζωής σ’ αυτή. Τό πρόβλημα αυτό καθαυτό είναι απ’ τά ουσιώδη νεοελληνικά κ’ ήταν απαραίτητη ή ταχεία επίλυσή του. Πριν καιρό κι άλλοι τό σκέφτηκαν, αλλά ή σκέψη τους έμεινε απλή σκέψη, χωρίς καν να διευκρίνει τού μεγαλύτερου ποσοστού των μορφωμένων την προσοχή και την καλή διάθεση συμβολής προς επίλυσή του. Τό άρθρο άκολούθησε άργότερα μιά έκκληση προς τούς επαρχιώτες διανοουμένους: να δηλώσουν τις τελευταίες πνευματικές κινήσεις της επαρχίας τους, με σκοπό την υποβοήθηση των ενδιαφερομένων για τό ζήτημα. “Έτσι, στή «Ν Έστία» ΐσαμε σήμερα δημοσιεύονται ένα σωρό τέτιες άνταποκρίσεις από γνωστούς κι άγνωστους επαρχιώτες. “Ένα άρθρο του κ. Ν. Παπα στην «Καθημερινή» μετάθεσε τό ζήτημα της πνευματικής αναγέννησης στην άνευρύση και διορισμό πνευματικού ήγέτη, που θα προΐστατο της αναγέννησης αυτής. Κ’ ύστερα στην ΐδια έφημερίδα ένα σωρό συζητήσεις γύρω απ’ τη μετάθεση του ζητήματος. Και τελευταία με την επανέκδοση των «Νεοελλ. Γραμμάτων», σε ιδιαίτερα παραχωρημένη σελίδα συνεχίζονται συζητήσεις κι άπλές άνταποκρίσεις για την πνευματική αναγέννηση και την πνευματική κίνηση της επαρχίας ως και γύρω απ’ τη μετάθεση του ζητήματος. Βέβαια τί λίγο τί πολύ κι όλα τ’ άλλα περιοδικά κ’ οι έφημερίδες πρωτεύουσας και επαρχίας γράφανε και συζητήσανε γι’ αυτό («Πνευματική Ζωή» κτλ...)

Μ’ αυτό τό θόρυβο τώρα που φτάσαμε; ‘Απλούστατα στο θόρυβο. “Όλες οι συζητήσεις, μετάθεσις, προτεινόμενα μέτρα αποτέλεσαν μιά στείρα φιλολογία, χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα, χωρίς καν την έναρξη προς επίτευξη θετικού αποτελέσματος. Τό μόνο εύχάριστο σ’ όλον αυτό τόν θόρυβο

ήταν ή διέγερση της προσοχής των πρωτευουσών διανοουμένων και της φιλοτιμίας των τέτιων της επαρχίας.

Οί λόγοι τώρα, που ό θόρυβος έμεινε θόρυβος είναι: α) γιατί ή άρχική πρόθεση παρεξηγήθηκε, γεννώντας έτσι τις συνηθισμένες στους Έλληνες αντιδράσεις, και μεταβλήθηκε σ’ έξαντλητικές συζητήσεις, πολλές φορές μαχητικές, που άπομύζησαν όλη την όρεξη των θελητών. Κι ό λόγος σ’ αυτό είναι κι ό ουσιωδέστερος, που περιόρισε τό θόρυβο σε άπλό θόρυβο. Οί συζητήσεις, οι μεταθέσεις και τά λοιπά γεννήσαν προσωπικές παρεξήσεις και διάσπαση των δυνάμεων των διανοουμένων έτσι, που να μη δρούν ένιαία, αλλά κομματιαστά, πρέμα άνώφελο. β) γιατί οι συζητητές δέν πρόσεξαν μη γεννήσουν την άντιπάθεια και τό μίσος ανάμεσα πρωτεύουσας κ’ επαρχίας, πράμα που γινε πιά. Τ’ ότι ή έχθρα κ’ ή άντιπάθεια αυτή στάθηκε σά φραγμός ανάμεσα σε πρωτεύουσα κ’ επαρχία φαίνεται κι από πολλές άνταποκρίσεις της επαρχίας ή κι από ώρισμένες γελοιογραφίες περιοδικών, που απ’ τη μιά διαπιστώνουν την καθιέρωση της έχθρας κι απ’ την άλλη την επιτείνουν δίχως λόγο. “Έτσι τώρα κάθε δράση της πρωτεύουσας θα βρísκει την αντίδραση της επαρχίας, που άν δέν την έκμηδενίζει, τούλάχιστο όμως θα την έξασθενήσει άρκετά. Και γ) γιατί τά προτεινόμενα από όλους μέτρα ήταν βέβαια καλής θέλησης και πίστης, αλλά άνεπαρκή προς έξυπηρέτηση του σκοπού. Δέν χτυπούσαν τη ρίζα του κακού. Κ’ ήταν αυτά μαζεμένα απ’ τά πιο φανταχτά, που δε λέω, πώς είναι άνώφελα, αλλά προς τό παρόν θ’ άποτραβούσαν την προσοχή και τά κυριώτερα θα έξυπρετούντο άτονώτερα. Καλύτερα μ’ άλλα λόγια να περιμένουν την άρχή της αναγέννησης κ’ ύστερα να θέτουν αυτά τά φανταχτά, όπως χαραχτήρισα, στην έφαρμογή· π.χ. πρότειναν τις διαλέξεις, τούς συλλόγους, τό θέατρο κλπ. πράματα, που προϋποθέτουν κάποια σημαντική ανάπτυξη του κοινού.

Τρία πράματα, που δε λέω, πώς δέν προσέχτηκαν, αλλά παραγκωνίστηκαν και μπήκαν σ’ άρκετά χαμηλότερη βαθμίδα ήταν: α) ή καλύτερευση σε ποιότητα της έφημερίδας, άν κι’ αυτό θα διορθωνόταν μονάχο του με την προχώρηση της αναγέννησης, μιά που ή έφημερίδα άκολουθεί τό μέσον όρο πνευματικής ανάπτυξης του τόπου, που εκδίδεται. β) ή καλύτερη ήθική και γλωσσική μόρφωση του διδαχτικού προσωπικού, γιατί απ’ τό δάσκαλο έξαρτάται ή δημιουργία χαραχτήρα στο παιδί. Βέβαια δέν παραγνωρίζουμε τον κυριαρχικό ρόλο των προδιαθέσεων. ‘Ατόν κυριαρχικό ρόλο τών προδιαθέσεων πρέπει ν’ άντιτιθέσουμε ένα σχολικό περιβάλλον πιο ύγιές κ’ ήθικό. Και γ) τό παιδί στο σχολείο. ‘Από έδω θάρχισει ή αναγέννηση κ’ έδω είναι ή ρίζα του κακού. ‘Ο μαθητής άύριο

θ' αποτελέσει τὸν πολίτη καὶ θὰ κρατῆξει στὶς πλάτες τοῦ χίλια δυὸ καθήκοντα καὶ δικαιώματα. Αὐτὸς εἶναι ἡ μέλλουσα ψυχὴ τῆς ἐπαρχίας. Αὐτὸν πρέπει ν' ἀρχίσουμε νὰ μορφώνουμε, ἔτσι, πού νὰ τοῦ γενήσουμε στὴν ψυχὴ του τὶς πνευματικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν πνευματικὴ περιέργεια καὶ τὸν πόθο τῆς ἐκπλήρωσης τῶν πνευματικῶν ἀπαιτήσεων. Καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο σὲ λίγα χρόνια θάχουμε πνευματικὸ κοινὸ ἔτοιμο νὰ δεχτεῖ τὴν κυρίως ἀναγέννηση, αὐτὴ πού ζητᾶμε σήμερα πού θὰ κατορθωθεῖ με τὴ διάλεξη, τὸ θέατρο τοὺς φιλολογικοὺς συλλόγους κλπ.

Ἄλλὰ πρὶν ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ παύσουν οἱ ἄγονες κ' ἐξαντλητικὲς συζητήσεις καὶ νὰ δοθοῦν ὅλοι ἀπερίσπαστα στὴν ἐπίτευξη θετικοῦ ἀποτελέσματος χωρὶς ν' ἀκολουθοῦν τὴν αἰώνια ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ νεοῦ ἑλληνα: νὰ λέει πολλὰ καὶ νὰ κάνει ἐλάχιστα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς βόρειους λαοὺς, πού λένε λίγα καὶ κάνουν πῶς πολλὰ.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Σ η μ. «ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ»—Στὴ συζήτηση γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς ἐπαρχίας δὲν ἀνακατευτήκαμε σὰν ὁμαδικὴ ἐκδήλωση, ὄχι γιατί τὴν ἀγνοήσαμε ἢ παραγνωρίσαμε τὴ σημασίαν της, μὰ γιατί νομίζουμε πὼς, ὅταν μπορεῖ κανένας, πρέπει νὰ προτιμᾷ νὰ ἐργάζεται παρά νὰ μιλά. Ἡ ἐργασία πού κάνει τὸ περιοδικὸ μας τρία χρόνια τώρα εἶναι ἡ μικρὴ ἀλλὰ οὐσιαστικὴ συμβολὴ μας στὴν κίνηση τούτη.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Μελὴ Νικολαΐδη: «Ἄσμα Ἄσμάτων κ' ἄλλα Διηγήματα». Γραφεῖο Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἀθήνα 1937. 80 σ. 111 δρχ. 25.

Ἡ ἑλληνικὴ πεζογραφία τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀναπτύχθηκε ἀρκετὰ, γιατί πολλοὶ νέοι στρέψανε σ' αὐτὴ τὴν προσοχὴ τους ἐπίμονα, ἀφιερώνοντας ὅλες τους τὶς πλούσιες δυνάμεις στὴν καλλιέργειαν της. Ἔτσι στάθηκε δυνατό νὰ δοῦμε μιά προοδευτικὴ ἐξελιγμένη θὰ, πού δίνει κάθ' ἐπίδο πὼς τὸ μέλλο τῆς θὰ εἶναι καλύτερο καὶ πῶς σημαντικό. Τὸ διήγημα, τὸ μυθιστόρημα, τὸ δράμα, τὸ δοκίμιο, ἡ μελέτη, ἡ βιογραφία καλλιεργοῦνται πλατιά καὶ γόνιμα, ἔτσι πού καὶ τὰ ζητήματα πού ἀπασχολοῦν ὅλο τὸ διανοούμενο κόσμον νὰ συζητιέται με τὴ σοβαρότητα πού τοὺς ταιριάζει, κὶ ὁ ἑλληνικὸς λόγος νὰ δουλεύεται, νὰ λαξεύεται, νὰ δοκιμάζεται σὲ πολὺμορφα ἔργα καὶ νὰ πλουτίζεται σ' ἐκ-

φραστικότητα. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι μιά ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες, τὶς πῶς ὑπολογίζουμε καταχτήσεις τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὰ χρόνια μας.

Παράγοντας ἀξιόλογος στὴν κίνηση τούτη εἶναι κὶ ὁ Κύπριος κ. Μελῆς Νικολαΐδης, πού με τὸ σεμνὸ, ἀλλὰ τόσο οὐσιαστικὸ ἔργο του ἀποτελεῖ χρήσιμη συμβολὴ στὰ νεοελληνικά γράμματα. Στὴν Κύπρον εἶναι γνωστὸς κὶ ἀπὸ τὴ φωτεινὴ δημοσιογραφικὴ του σταδιοδρομία με τὴν «Ἠχώ τῆς Κύπρου» καὶ με τὸ βιβλίον του «Χρονογράφματα», μὰ πλατύτερα ἐμφανίστηκε στὴν Ἑλλάδα πρῶτα με τὸ ρομάντζο του «Τὸ κλεισμένο σπίτι» (1928), ὕστερα με μιά σειρά διηγημάτων «Δυὸ ἄσπρα γυμνά χέρια κὶ ἄλλα διηγήματα» (1929), καὶ με τὴ νουβέλα «Ὁ ἄνθρωπος πού ἐπούλησε τὴ γυναῖκα του» (1931). Μέσα στὰ ἔργα του αὐτά,—στὰ δυὸ πρῶτα προπάντων, πού, ἀπὸ τὴν καθαρὰ τεχνικὴ ἀπόψη, εἶναι καὶ καλύτερα,—δονεῖται ζωηρὰ μιά σκέψη μεστωμένη κ' ἕνας βαθὺς ἀνθρώπινος ρεαλισμὸς, μιά πνοὴ εὐγένειας, κάτι ἀπὸ τὴ λογισμένη διδαχτικότητα τῶν μνημειακῶν ἔργων συνοδευμένη ἀπὸ ρητορικότητα γλαφυρὴ καὶ καλοδουλεμένη φράση. Μιά λεπτὴ αἴσθησι τοῦ ὠραίου, ἡ χάρις καὶ τὸ μέτρο τοῦ κλασσικοῦ, τοῦ ἀρτιου κ' ἡ ἐκδηλῆ διάθεσι ν' ἀνυψωθεῖ ὁ ἄνθρωπος, δίνουν στὰ ἔργα αὐτά κάτι ἀπὸ τὴν ἀξία ἐνὸς κομματοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μέσα στὸ φόντον τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ. Ἔχουν ψυχὴν οἱ ἦρώες του, νιώθουν τὴ θέσι τους καὶ κινοῦνται ἑλαφτέρα, ἄνετα καὶ σωστά. Χαίρεσαι τὴ λεβεντιά τῆς ἀντίληψις του καὶ τὴ λεπτότητα τῆς τέχνης του, πού ξαίρει τὶ ζητᾶει μόνον πού δὲ δείχνει χτυπητὰ τὰ μέσα πού μεταχειρίζεται νὰ φτάσει ὡς ἐκεῖ.

Στὸ φεινὸν χρόνον ὁ κ. Μ. Ν. ἔβγαλε μιά νέα σειρά διηγημάτων τὸ «Ἄσμα Ἄσμάτων κὶ ἄλλα διηγήματα», ὅπου βρίσκουμε τὰ γνωστά μας χαρισματὰ του, ἀλλὰ περισσότερον ἐξελιγμένα, πῶς ὁμορφα παρουσιασμένα, πλαστικώτερα. Με τὸ λιτὸ ὕφος του, τὸ προσεχτικὰ δουλεμένο καὶ φυσικὸ, με τὴ δρασερὴ καὶ ὅλο ὑγεία ψυχικὴ διάθεσὴ του, ἔρχονται πῶς κοντὰ σὲ μᾶς τὰ τόσο ἀνθρώπινα θέματά του, μιλοῦνε πῶς βαθιὰ καὶ στὴ δικὴ μας ψυχὴ, φανερώνοντάς μας πῶς ἀπλὸ κὶ ὠραῖο εἶναι τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ πῶς τὸ ἀλλάζουν οἱ στενοκαρδοὶ κοινωνικοὶ περιορισμοί.

Τὰ περισσότερον ἀπὸ τὰ νέα διηγηματὰ του ἔχουν μοτίβον τοὺς κεντρικὸν τὸν ἔρωτα, πού τὰ πυρώνει μ' ὅλες του τὶς μορφές, καὶ τὰ διαπερνᾷ πῶς ἀπαλόως καὶ τρυφερῶς, πῶς ἀνεχπλήρωτος καὶ χιμαιρικὸς, πῶς τραχὺς καὶ δημιουργικὸς. Σ' ὅλες του τὶς νότες, ἀπὸ τὴν πῶς χαμηλὴ ὡς τὴν ψηλότερη, ἀκούγεται ἐδῶ ποικιλώτατο τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι. Με τὴ βαθιὰ πείρα τοῦ κατασταλαγμένου παρατηρητῆ καὶ τὴ γερὴ γνώσι τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζει τὴν πρωταρχικὴ αὐτὴ γιὰ

τόν κόσμο αίτια σέ μιά σειρά ζωηρές εικό-
νες, πλαστικές και παραστατικές, εικόνες
ὄμως ἰδωμένες μέσ' ἀπό τό πρίσμα τῆς ψυχι-
κῆς ἀνάλυσης.

Κ' ἴσα ἴσα στό σημεῖο αὐτό εἶναι ἡ πρόο-
δο πού ἔδειξε στό νέο του ἔργο ὁ κ. Μ.Ν.
Τοὺς ἥρωές του τοὺς βλέπει ὄχι μόνο σάν
ἀνθρώπων μέ δράση ἐξωτερική, μά προπάν-
των σάν ψυχές, πού τίς κινεῖ μιά ἀλόγιστη
ἄγνωστη δύναμη ἴσως καί δροῦν τυχαῖα
καί μειραῖα, ἀλλά, μέ τό ἰσχυρό φῶς πού ὁ
συγγραφέας ρίχνει ἀπάνω τους, ξεκαθαρί-
ζονται οἱ πράξεις τους, δικαιολογίεται ἡ στά-
ση τους, ἀναλύεται ἡ ψυχοσύνθεσή τους καί
φαίνεται νά ἔχει ἐσωτερική συνοχή καί προ-
σωπικότητα ἰδιαίτερη. Οἱ χαραχτήρες φω-
τίζονται ζωηρά καί μέ δραματική ἐνέργεια
κάποτε ξεχωρίζουν, ἀντιπροσωπεύοντας ἔτοι
τά διάφορα νήματα στό κάδι τῆς ζωῆς, πού
ὅσο κι ἂν πλέκονται καί παρουσιάζονται
ὁμαδικά γιά ν' ἀποτελέσουν τό πολύχρωμο
πανί τῆς, ὄμως ἡ γραμμίτσα τοῦ καθενός
φαντάζει μέ τῆ διαφορετική τῆς ἀτομικότητα.
Στῆ λεπτομερειακή—ὄχι ὄμως σχολαστική
καί κουραστική—αὐτή ἀνάλυση προχωρεῖ
σταθερά κι ἀποφασιστικά, ἀλλά χωρίς ν' ἀ-
ποσκληραίνει τῆ δουλιὰ του μέ τὴν ἀλύγιστη
νομοτέλεια ἐνός προκαθορισμένου σχεδίου,
μιάς φόρμουλας, μιάς ἀρχῆς μέ ἀπόλυτη
καί βλαβερῆ γιά τὴν ἐλευθερία τῆς τέχνης
συνέπεια, καί χωρίς ποτέ νά χάνει τὴν ἀγάπη
του στόν ἄνθρωπο, ὅποιος καί νά εἶναι ὁ
ἀνθρώπινος τύπος πού περιγράφει. Ἡ λεπτό-
τητα, ἀχνή, εἰρωνεῖα του δὲ φτάνει ποτέ στό
χαιρέκακο μυκτηρισμό καί στόν καταστροφί-
κο σαρκασμό, γιατί ἀνθίζει ἄκακη στῆ διή-
γησή του, χαριτωμένη καί στοργική, μόνο καί
μόνο γιά νά δείξει ἀκόμα πιό ἔχτυπο τὸν
πραγματικῶ ἀνθρώπινο χαραχτήρα τοῦ ἔργου
του. Ἡ ψυχολογική πραγματικότητα τῶν ἡ-
ρώων του ἐξελισσεται κανονικά, ἐμφανίζεται
ἡ ζωὴ τους στὰ στοιχειακά τῆς γνωρίσματα
καί στίς μεταπτώσεις τῆς σέ μιά εἰκόνα ἀλη-
θοφάνειας πιστικῆ, ἔτσι πού νά μὴ μπορεῖ
νά διαμφισβητηθεῖ ἡ εἰλικρίνεια στίς ἐνέρ-
γειές τους— μ' ὅλη τῆ συμβατικότητα καί
τῆ ρηχότητα τῆς τρέχουσας πραγματικότη-
τας, κάποτε μάλιστα γι αὐτή. Τὸ φόντο τῆς
ζωῆς τους, ἡ ἀτμόσφαιρα πού μέσα τῆς κυ-
κλοφοροῦν, χαράζεται λεπταίσθητα, ἤρεμα
κι ἀπλά, μὰ κι ἀρκετῶ παραστατικά γιά νά
τοὺς τοποθετήσῃ ἡ φαντασία καί νά τοὺς
συλλάβῃ σάν ὄντοτες ὄργανικά δεμένες μέ
τό περιβάλλο τους.

Τὸ νέο ἔργο τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη ἔχει
εὐγένεια, ὁμορφιά καί ψυχερὰδα· εἶναι βαθιά
κι ἀληθινὰ ἀνθρώπινο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Σύλβιου Μιράντη: Χωρίς ἐπίσημες
πομπές, Βαρῶσια, 1936. 80 σ. 48.

Ἐνα βιβλιάρκι ἀρκετῶ συμπαθητικό εἶναι
τὸ πρῶτο πεζογράφημα τοῦ κ. Σύλβιου Μι-
ράντη «Χωρίς ἐπίσημες πομπές». Ἀποτελεῖ
μῖαν ἐνδιαφέρουσα προσπάθεια νέου, πού
φαίνεται καθαρὰ πῶς οὔτε τῆ ζωὴ καλὰ τῆ
γνώρισε ἀκόμα οὔτε καί τὴν τέχνη, μὰ ὡστόσο
ὁ ψυχικός του κόσμος, πού ὀλοένα σχηματί-
ζεται βαθύτερος, ζητάει μέ κάποιο τρόπο
νά ἐκδηλωθεῖ. Ἡ λεπτή του κάποτε παρατή-
ρηση, μὰ, τίς περισσότερες φορές, ἀσυμπλή-
ρωτη καί ἐώπηση, ἡ γλώσσα του μέ κάμ-
ποσα λάθη κ' ἡ ἔκφρασή του πού δὲν ἔχει
τῆ στοργυλλάδα τοῦ κατασύνεχου λόγου, ἡ
αἰσθηματικότητά του καί μιά δόση πεσιμι-
σμοῦ, ἡ κάπως ἐπαναστατικὴ κάποτε διάθε-
ση του πού ξεχύνεται σέ μιά δειλὴν εἰρωνεία,
εἶναι γνωρίσματα τῆς ἡλικίας τοῦ κ. Μ. Γι
αὐτὸ ὑπάρχει κάθε ἐλπίδα πῶς κρατώντας
δ,τι καλὸ ἔχει, θὰ ξεπεράσει, μέ τὸν καιρὸ
καί μέ τὴν ἀδιάκοπη ἐργασία, τίς δυσκολίες
καί θὰ μᾶς δώσει κάτι ἄρτιο,

Κ. Π.

Ἀντίοχου Κυπρολέοντος: Ἡ προῖκα
τῆς Μαρίας, Ἀθήνα 1937. Ἔκ-
δοση Γραφείου Πνευματικῶν Ὑπη-
ρεσιῶν 80 σ. 180.

Τὸ πρῶτο βιβλίον τοῦ Ἀντίοχου Κυπρ-
λέοντα (φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Πεδου-
λιώτη λογοτέχνη Ἀντρέα Α. Γεωργιάδη) μᾶς
δίνει ἕνα ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον. Ὅχι μονάχα
γιατί ὁ συγγραφέας του εἶναι ἕνας ἐξηντε-
μένος Κύπριος ἀπὸ χρόνια τώρα μόνιμα ἐγ-
καταστημένος στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καί γιατί
φεύγοντας πήρε μαζί του καί διαφύλαξε ἀτό-
φιες μέσα του τίς ἐντυπώσεις πού παιδὶ ἀπο-
κόμισε ἀπ' τῆ ζωὴ τῆς πατρίδας του γιά νά
τοῦ χρησιμεύσουν σάν ἀστεῖρευτη πηγὴ στὴν
πνευματικὴ δημιουργία του, ἀδιάφορο ἂν τὸ
ἐκφραστικό του μέσο εἶναι τὸ θέατρο ἢ τὸ
διήγημα. Γιατί ὁ κ. Κυπρολέων ντεμπούταρε
κι εἶχε καλές ἐπιτυχίες καί στό θέατρο. Ἐνα
μόνοπραχτὸ του «Μιά νύχτα στό Χάνι»
βραβεύτηκε κατὰ τὸ 1928, ἂν δὲ γελιέμαι, ἀπὸ
τὴν Ἑταιρεία Θεατρικῶν Συγγραφέων καί
παραστάθηκε ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ Θεάτρου Ἀγ.
Κωσταντίνου. Ἦτανε μὴ πολὺ λεπτὴ κυπρια-
κὴ ἠθογραφία, ἐξαιρετικὰ ὑποβλητικὴ κι'
αὐτὸ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νά γράψω
τότες λίγα καλὰ λόγια γιά τὸν Κυπρολέοντα
στὴν «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη» τῆς Ἀλεξάντριας.
Ἡ «Προῖκα τῆς Μαρίας» μαζί μέ τὸ
«Φευγιό», πού εἶναι τὸ δεῦτερο διήγημα τοῦ
τόμου αὐτοῦ, εἶναι κι' αὐτὰ ἐμπνευσμένα ἀπ'

τή ζωή του Κυπριακού χωριού. Ο πλατύς κάμπος με τη στενή ζωή του, τις μικρότητες και τους ένθουσιασμούς του, τις χάρες και τις λύπες του, μας δίνεται με φυσικότητα και πλούσιο χρώμα.

Δέν είναι βέβαια τὰ διηγήματα αὐτὰ χωρὶς ψεγάδια. Μπορῶ μάλιστα νὰ πῶ πῶς ἡ ἀδυναμία τοῦ συγγραφέα στὴν κατεργασία τοῦ πλούσιου ὕλικού του, ποῦ γίνονται ἀκόμα πιὸ φορτικὴ μὲ τὴν ἀκατανόητη κι' ἀδικαιο-λόγητη συσσώρευση περιττῶν εἰκόνων καὶ σκηνῶν, ὅπως κι' ἡ ἔλλειψη ὕφους κι' ἡ φτώχεια τῆς γλώσσας ποῦ φτάνει ὄχι λίγες φορές τὰ ὅρια κοινῆς δημοσιογραφίας (σελίδες 84, 85, 108—127), ζημιώνουν, ἂν δὲν καταστρέφουν, κάθε ἄλλη ἐντύπωση ποῦ μᾶς ἀφήνουν τὰ ἄλλα προτερήματα τοῦ βιβλίου. Ὡστόσο πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε ἀμέσως στὸ συγγραφέα μιὰ εὐκολία στὴν ψυχολογικὴ διαγραφὴ τῶν χαρακτηριστῶν, ποῦ μᾶς δίνονται ἔτσι ὀλοκληρωμένοι καὶ μᾶς κρατᾶνε ἀδιάπτωτα τὸ ἐνδιαφέρον στὸ παίγνιδι τῶν ἐσωτερικῶν τους μεταπτώσεων. Ἡ Μαριάννα εἶναι φυσικὰ ἀντιπροσωπευτικὸ πλῆσμα τῆς δυστυχίας τοῦ κοριτοῦ τοῦ Κυπρίου χωριού, ποῦ ἡ εὐτυχία του εἶναι τόσο εὐθραυστὴ κι' ἀπόλυτα ἐξαρτημένη ἀπὸ συντελεστὲς κάθε ἄλλο παρὰ ἀνθρώπινους, ὅπως ὁ Φευγὸς εἶναι ἡ μοιρολατρικὴ καὶ σχεδὸν ἀρρωστημένη προσκόλλησή τοῦ ἀγρότη στὴν πατροπαράδοτη γῆ ποῦ τὸν θρέφει καὶ ποῦ πληρώνει πλούσια τὸν κόπο του.

Ὁ κ. Κυπρόλεων διηγᾶται ἄνετα καὶ με φυσικότητα. Πολλὲς φορές καὶ με ἀφέλεια. Μὰ τὰ ψεγάδια τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσας βαραίνουν πολὺ. Γι' αὐτὸ κι' ἔχει συμφέρον νὰ τὰ κοιτάξει αὐτὰ πρῶτα. Γιατὶ εἶναι σύγυρο ὅτι ἔχει καλὸ ταλέντο καὶ πῶς μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει καλύτερα πράγματα. Ἀλλοίω-τικά δὲ θὰ τοῦ κρύψω πῶς θὰ προτιμοῦσα νὰ μείνει γιὰ πάντα στὸ Θέατρο. Ἐκεῖ ἡ ἐπιτυχία εἶναι πάντοτε αἰγούρη.

ΜΗΤΣΟΣ ΜΑΡΑΓΚΟΣ

Πέτρος Μάγνη: Λαδάνιες κι' Ἐρεϊκία (1935—36 Girga), Ἀλεξάνδρεια, 1935, σ. 29.

Τὸ καινούργιο ποιητικὸ βιβλίο τοῦ κ. Μάγνη ἔχει γίνει ἀφορμὴ νὰ διαβάσω καὶ πάλι δυὸ ἀπὸ τὶς τρεῖς προηγούμενες συλλογές του, «Τὰ Τραγοῦδια τῆς Σέμης καὶ Ἄλλα» καὶ τ' «Ἀρχιλόχεια» ποῦ εἶχαν βγεῖ, μὲ τὴ σειρά τους, στὰ 1926 καὶ στὰ 1933. Κι' ἀκόμα νὰ ξανακοιτάξω τὸ βιβλίο κριτικῶν ποῦ εἶδε τὸ φῶς στὰ 1918 καὶ ποῦ σ' αὐτὸ ἔγραψαν γιὰ τὸ τότε σινὸ τοῦ ἔργου ὁ Βρισιμιτζάκης, ὁ

Μαλάνος, ὁ Σαντορινιός, ὁ Ἀλήτης*. Τὸ κριτικὸ σημεῖωμα τοῦ πρώτου, μόλο ποῦ μαντεύω πῶς στάθηκε εἰδικὰ ἢ αἰτία νὰ γραφεῖ τὸ πρῶτο ποίημα στὰ «Ἀρχιλόχεια», τὴν ἐκδοση αὐτὴ ἀπὸ μικρὲς ἐφημερίδες, πολὺ ξεβαθὲς ὅμως, ποῦ *par excellence* ὀνομάστηκαν ἔτσι, ξεκαθαρίζει καὶ τονίζει κατὰ πῶς πρέπει τὴ θέση ποῦ παίρνει ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ἔργο του στ' Ἀλεξανδρινὰ γράμματα καθὼς καὶ στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία. Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀνασκόπηση ποῦ κάνουμε εἶναι πολὺ ἀναγκαῖα, ἂν βέβαια γνωρίζεται κανένας νὰ συνδέσει τὸ τελευταῖο αὐτὸ βῆμα μὲ τὰ προηγούμενα καὶ νὰ καθορίσει τὸ σημάδι ἀπ' ὅπου ξεκίνησε, πρῶτα πρῶτα, ὁ ποιητὴς γιὰ νὰ φτάσει ἐκεῖ ποῦ ἔφτασε σήμερα κ' ἔτσι νὰ χαράξει καθαρὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς πορείας του. Ἀλήθεια στὸ καινούργιο αὐτὸ βιβλίο ἀκούεται ἀκόμα ἀπόμακρος καὶ βραχνός ὁ ἀντίλαλος τῶν ποιημάτων τῶν προηγούμενων συλλογῶν. Στὰ «Τραγοῦδια τῆς Σέμης» ὁ κ. Μάγνης, ἐχτός ἀπὸ τὰ λυρικά ἐρωτικὰ κομμάτια ἐκεῖ μέσα, ποῦ προπάντων θύμιζαν, σὰν πρωτοδιαβάστηκαν, καίθυμιζον καὶ τώρα τὴν ἐπίδραση ἐπισημνῆς πλευρᾶς τῆς παλαμικῆς τέχνης, ἔμπασε ἐπίσης τὶς ἀνεξάρτητες σειρές «Κόκκινες Σελίδες», «Τοῦ Πολέμου», «Σκόρπια Φύλλα». Στὴν πρώτη ἀπὸ τοῦτες περιγράφει ἀπάνω-ἀπάνω μερικὲς φάσεις τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος μὲ μιὰ δειλὴ καὶ παθητικὴ εἰρωνία ποῦ προδίνει πιὸ πολὺ μὴν μικρῆς καὶ κρητημένης πνοῆς, χριστιανικὰ ἀνθρωπιστικὴ, ἀηδία καὶ περιφρόνηση πιὸ πολὺ παρὰ τὴ φλόγα τῆς ὀργῆς. Χωρὶς τὴν ἀδιάπτωτη ἔξαρση τῆς ἐμπνευσης, μιμούμενος ἀπὸ μιὰ ἀποψη τὴν καθαφικὴν τεχνοτροπία, δημιουργεῖ τὴν τέχνη σὲ στίχους, ὄχι σ' ὀλοκληρωμένα τραγοῦδια ποῦ πεσοποροῦν μὴ μπορώντας ν' ἀνοίξουν φτεροὺς πρὸς τὰ ὑπέργεια στρώματα. Τῆς ἴδιας τέχνης τραγοῦδια, μὰ κάπως καλύτερα καὶ πιὸ τεχνικὰ περιποιημένα, εἶναι ἐκεῖνα, «Τοῦ Πολέμου», τ' ἀντιπολεμικὰ, νὰ ποῦμε τραγοῦδια γραμμένα μὲ μιὰ παρόμοια διάθεση καὶ μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα. Ἐκτοτε ὁ ποιητὴς δὲν ἔχει γράψει τίποτε ποῦ ν' ἀνασυνδέει οὐσιαστικὰ τὸν πνευματικὸν ἑαυτὸ του μὲ τοῦτα τὰ μέρη σ' ἐκείνη τὴ συλλογὴ του. Ἀδυνατῶ νὰ πιστέψω πῶς αὐτὸ ἦταν τὸ *genre* τοῦ ποιητῆ, ὅπως πάλι δὲ θθέλα νὰ ἐπιτρέψω στὸν ἑαυτὸ μου νὰ φτάσει στὸ συμπέρασμα πῶς συνεπαρμένος ὀλοτέλα ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὸ μεταπολεμικὸ συρμὸ ἐξάμωσε νὰ γράψει κι' αὐτὸς ἀντιπολεμικὰ καὶ κοινωνικὰ, μετριοπαθῆ πάντα, ποιήματα μὲ κύριο σκοπὸ νὰ ξαφνίσει νεωτερίζοντας. Κάτι βέβαια εἶχε ψυχικὰ μυριστεῖ, ὅπως καὶ τὸ πολὺ πῆθος, κοιτώντας τὰ ναυαγημένα ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος τῶν με-

* Πέτρος Μάγνης, Ὀμόλογοι: Γιώργος Βρισιμιτζάκης, Τίμος Μαλάνος, Νίκος Σαντορινιός, Πέτρος Ἀλήτης, ἐκδοση «Ἀπάντων», Ἀλεξάνδρεια, 1918.

ταπολεμικῶν χρόνων, κ' ἔτσι ἀποπειράθηκε συγκριτικά μὲ τις ζωηρῆς διεθνεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ καιροῦ, νὰ προχωρήσει σὲ μιὰ ἀναγνώριση τοῦ ἐχθροῦ χρησιμοποιῶντας τὸ τηλεσκόπιο τῆς «ἐκ τοῦ μοκρόθεν» εἰρωνίας. Τὴν εἰρωνία αὐτή, πού, μόλις τῆς τὴν ἀναιμικότητα, φαίνεται ἕνα ἰδιόχρητο δῶρο τοῦ ποιητῆ, τὴν καλλιέργει μ' ὅση μπορεῖ δύναμη στὸ δεύτερο βιβλίον του μὲ τὸ φιλόδοξο τίτλο «Ἀρχιλόχεια».

Ἐν' ἄλλο στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ κ. Μάγνη, πού στέκει ἐκδηλο στῆ σειρᾶ «Σκόρπια Φύλλα» εἶναι ἡ φυσιολατρεία. Τὸ ποίημα τοῦ «Ὁ Φυσιολάτρης» ἀνακεφαλαιώνει ἐτοῦτο τὸ στοιχεῖο πού περιπλανᾶται ἐδῶ κ' ἐκεῖ σ' ἄλλα ποιήματα ἐκεῖ μέσα. Κ' εἶναι τὸ ἴδιο πού συναντοῦμε καὶ σὲ τούτη τῆ συλλογῆ του μαζί μὲ τῆ δειλὴ εἰρωνία πρὸ πάντων στὰ «Τετράστιχα» II καὶ III (σ. 13). Ἐδῶ τώρα ὁ ποιητῆς πλησιάζοντας πιά τὴν ἔχτη δεκαετηρίδα τῆς ζωῆς του (γεννήθηκε στὴ Ζαγορά τοῦ Πηλίου στὰ 1880) ἔχει ἀποδυθεῖ τῆ φιλοσοφικῆ του πανοπλίας καὶ ποθεῖ νὰ χαρεῖ ὅ,τι λίγο—πολύ μένει ἀπὸ τούτη τὴν πρόσκαιρη ζωῆ. Τὸ βράδυ νάσου καὶ χτυπᾶ στὴν πόρτα του καὶ τραγουδεῖ μικροὺς περιπαθεῖς σκοποὺς προτοῦ νυχτώσει καὶ τὸν τυλίξει τὸ σκοτάδι :

Προσωρινὸ τὸ πέρασμα μας
κι ὁ κόσμος ἕνα πανηγύρι·
χαρὰ σ' ἐκείνον πού γνωρίζει
πιδέξια τὸν χορὸν νὰ σύρη.

Γυρνᾶ στὰ περασμένα, τραγᾷ τὴν ἀνάμνηση, ἔναχαζαίρεται τὰ ὠραία τοπεία στῆ γενετήρα του, τοὺς πρώτους ἔρωτες καὶ τοὺς πρώτους καίμους. Ἀναγνωρίζει τῆ ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, συμφιλώνεται μὲ τῆ Μοῖρα καὶ τελειώνει μὲ τοῦτο τὸν ἐπίλογο :

Σὲ λίγο καὶ θὰ κοιμηθοῦμε.
Σ' ἀπανεμιά, γιὰ σὲ μέιντανι.
μὰ εἶναι ἀδιάφορος ὁ τόπος!
γλυκὸ τὸν πόνο ὁ ὕπνος κάνει.

Ὁ σιγοψυθούριστος τόνος τοῦ βιβλίου γενικά, τόνος γλυκὰ θωπευτικός, τόνος κλασσικά ἀπλῶς, πού ἔρχεται σὰν ἕνα νανούρισμα, προσηλώνεται τῆ μελλοντικῆ γαλήνῃ τοῦ ὕπνου. Γι αὐτὸ καὶ λικνίζεται μ' ἄνετη ἡδονὴ μὲσα του ἡ ψυχῆ.

Μ' αὐτὸ τὸ βιβλίον τὸ ἔργο τοῦ κ. Μάγνη γίνεται συμποθητικώτατο κ' ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία κερδίζει στὴ λυρικῆ περιοχῆ τῆς ἀκόμῃ ἕνα ὠραῖο γλυπτό γιὰ νὰ στολίσει τὴν πρόσοψη τοῦ λαμπροῦ οἰκοδομήματος τῆς.

Ῥοδέστη Δάσκου : «Ἀγριόχηνες», Ἀλεξάνδρεια.

Ἡ χρονικὴ ἀπόσταση, πού χωρίζει αὐτὴ

ἀπὸ τὴν πρώτη συλλογῆ τοῦ ποιητῆ, δὲν εἶναι καθόλου μεγάλη. Τὸ ἴδιο ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ—σχετικά μὲ τὴν ποιοτικὴ ἀπόσταση μεταξύ τῶν δυὸ συλλογῶν. Ξαναδιαβάζοντας κανέναν χωριστὰ κὶ ἀνεξάρτητα τὸ «Φίλμ τῆς Ζωῆς», θὰ παρατηρήσει τὸ συνωτισμὸ καὶ τὸ φόρτο πού ἐπικραεῖ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποσό καὶ τὸ ποιοτῆς τῆς συλλογῆς ἐκείνης. Καὶ παραμερίζοντας τῆ συμπυκνωμένη μονοτονία, πού ἔχει τὴν πηγὴ τῆς πῶ πολύ, ἴσως, σ' ἀνάλλαγο κ' ἐπαναληπτικὸ κροτάλισμα τοῦ λαπαθιώτικου δεκαεξασύλλαβο, νὰ ποῦμε, μὲ τῆ διπλῆ ὀξύτονη ρίμα στὴν ὄγδοη συλλαβῆ (ἔτσι εἶναι τεχνικά στιχουργημένα τὰ πῶ πολλὰ τραγούδια), δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ξεφύγει νὰ κοιτάζει ἢ ν' ἀμελήσει νὰ προσέει τὴν τραχειὰ ἐπιφάνεια τῶν λέξεων πού χρησιμοποιοῦνται καὶ τὸ δύσκολο, ἀπρόθυμο πλέξιμο, τῆς ἐνώσεις τους, στῆ στιχουργημένη φράση, στὴν περίοδο, στὰ τετράστιχα μὲ τὰ βίαια, τὰ πηδῆτὰ διασκελισμάτα. Πληθώρα λέξεων πού μόλις χτῆς ἀκόμῃ εἰσόρθησαν φτάνοντας ἀπὸ μακρὰ, προιόντα ἐνὸς ἀνώτερου πολιτισμοῦ, γιὰ νὰ σφηνωθοῦν καὶ νὰ ριζοβολήσουν στὸ δικὸ μας κτώτερο, νηπιακὸ συγκριτικά, πολιτισμὸ καὶ στὸ δικὸ μας ἰδιαίτερο κλίμα, φάρθηκαν στὴν πῶ ἄδολη, στὴν πῶ φυσικὴ κι ὠμὴ τους κατάσταση. Γι αὐτὸ, πρὶν ἀκόμα προσαρμοστοῦν ἢ συναγελαστοῦν μὲ τῆ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη συγγενικὴ ἢ ἀνάλογη μορφή ἢ ομάδα στῆ γλώσσα μας, πρὶν ἀκόμα κατεργαστοῦν ἢ μεταπλαστοῦν ἀπὸ τῆς ὑποσυνειδητῆς δυνάμεις τοῦ ἐκφραστικοῦ μας λόγου, ἔχουν χρησιμοποιεῖ μεταγραμματισμένες, ἀμάλαγες ἀσχημάτιστες ἀπὸ τὸν ποιητῆ πού τῆς ψηλαφούσε σχεδὸν ἀυθόρμητες νὰ βομβίζουν, στῆ σκέψη του μέσα, φτισμένες ἀπὸ χῶρες ἢ βγαλμένες ἀπὸ καταστάσεις πού αὐτὸς, καθὼς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, εἶδε εἴτε ἔζησε στῆ σφαῖρα τῆς πείρας ἢ τῆς νοητῆς του ἐποπτείας σ' ὀρισμένες ὅμως περιοχῆς τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας. Ἡ μεταφορὰ τους στὴν περιοχῆ τῆς ποίησης καὶ τῆς τέχνης ἦταν, φαίνεται, γι αὐτὸν καὶ εἶναι ἀκόμα γιὰ πολλοὺς, γι ἄχι μικρῆ, δυσκολία, γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ δαμαστέει καὶ νὰ λυγίσει καὶ νὰ προσαρμοσεῖ ἡ φυσικὴ καὶ ἐξενικὴ τους τραχύτητα. Δὲν εἶναι, λοιπὸν, παράξενο γιὰτὶ τὸ πριόνισμα καὶ ροκάνισμα ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἶναι κάποτε περισσότερο καὶ κάποτε λιγώτερο ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε ἢ ἦταν ἀναγκαῖο. Ἐτσι ἀλλάζουν θέση συνεχῶς, ὄχι γιὰτὶ παρῶσιν ἀξέτα ἀνάγκη ν' ἀνεβεί ἢ νὰ χαμηλώσει ὁ τόνος τοῦ συναισθηματος, τῆς σκέψης, μὰ γιὰτὶ πηγαίνουν ἀναζητώντας ἀνήσυχια τῆ σωστή τους προσαρμογῆ, τὴν πρεπούμενη τοποθέτηση τους. Τὸ πείραμα αὐτὸ, ὡστόσο, ἔχει ἀρχίσει μὲ κύριο σκοπὸ νὰ πάρουν μιὰ στοθεροποιημένη μορφή ὀρισμένα σύγχρονα αἰσθήματα καὶ σκέψεις καὶ προπάντων σύγχρονες ἐντυπώσεις. Ἐντυπώσεις αἰ-

σθησιακές, άδραγμένες κι από τις πέντε αισθήσεις,

[στ' άγαθά
της Γης, θ' άπλώσουμε τις πέντε μας αισθήσεις
(Άγριόχηνες)].

τὸ ἄθροισμα, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ἀπόσταγμα, τῆς σημασίας τῆς ζωῆς, τῶν ἀνθρώπων σχέσεων, τῶν πραγμάτων, εἶναι ὅτι μᾶς παρουσιάζει μ' ἄφθονία, σὲ ψηλές στίβες, ὁ κ. Λάσκος. Ὁ λόγος: σ' ἕνα κόσμο μ' ἀμφίβολες πολιτικές, κοινωνικές, αἰσθητικές ἀξίες προτιμᾷ νὰ συγκεντρῶνει τὴν προσοχή στὶς ἐπιφάνειες προχωρώντας τόσο μονάχα πέρα πέρα ὅσο τοῦ ἐπιτρέπει ἡ αἰσθησιακὴ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων. Ἐπομένως κατεβαίνει γυρεύοντας τὸ ρυθμὸ τῆς ποιητικῆς ἔκφρασης ἀνάμεσα στὴν ψηλαφητὴ ζωὴ, στὴν καθημερινὴ κουβέντα τοῦ πλήθους πού τὴν ἀνυψώνει βέβαια κατὰ πῶς πρέπει μὲ τὰ τεχνάσματα καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ἡ περιγραφικὴ εἰκόνα, ἡ βαθύχρωμη καὶ πολυφωτισμένη, βαθυχάραχτη κι ἀναγλυφικὴ, τραχειά, χτυπητὴ, ξαφνιστικὴ, τέλος ἐπιβλητικὴ, τόνωθγει ἀσφαλτα στὸ ρεαλισμὸ πού συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα ρομαντικὸ αἰσθητισμὸ κ' ἐκεῖ βυθίζεται σ' ἕνα πληρέστατο καὶ βαθύτατο ἡδονισμὸ. Πραγματικὰ ὁ ποιητὴς στὴν πρώτη του συλλογὴ ἔχει συμπεριλάβει μιά ἀρκετὰ μεγάλῃ σειρά ἀπὸ φιλήδονα, ὑποκειμενικὰ κι ἀντικειμενικὰ, τραγῳδία. Γενικὰ, ἡ στάση του μπροστὰ στὴν τέχνη ἔχει τὴ ρίζα τῆς στίς «Νοσταλγίες» τοῦ Οὐράνη, ἑνὸς σημαντικοῦ σταθμοῦ στὴν ἐξέλιξη τῆς νεοελληνικῆς ποίησης, πού ἡ ἐπίδραση τῆς δὲν ἔχει ἀκόμα ἐχτηρηθεῖ ὅπως πρέπει.

Κι ὅμως στὴν καινούργια ἔργασια του ὁ κ. Λάσκος, πού ὑπάρχει λόγος νᾶναι λιγότερ, μᾶς χαρίζει κάτι τὸ διαφορετικὸ. Κ' ἐνδιαφέρει πῶς πολὺ ἡ ἔργασια του γιὰ τὴν ἔκφραση τῆς παρά γιὰ τὶς ἰδέες πού ἐκφράζονται, γιὰ τὸν τρόπο καὶ τὰ μέσα πού μ' αὐτὸν φανερώνει τὸ ἐγὼ του παρὰ γι' αὐτὸ, καθαυτὸ τὸ ἐγὼ: βρισκόμαστε κατάντικρῶ σὲ μιὰ νέα τροπὴ τῆς τέχνης του, σ' ἕνα μίγμα ρεαλιστικῶν καὶ συμβολιστικῶν στοιχείων, ἀρκετὰ ἀκόμα ξέβαστων κ' ἐπιφανειακῶν, πού δὲν ἀνέρχονται ἀπὸ τὰ πῶς σκοπεῖν καὶ τὰ πῶς ἰδιαίτερα ἢ ἰδιωτικὰ διαμερίσματα τῆς ψυχῆς. Εἶναι ὁ νέος μαλακὸς τόνος πού χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ τσακίσει τὴ ζωηρότητα τῶν χτυπητῶν χρωμάτων στὴν τέχνη τοῦ προηγούμενου του βιβλίου. Ἀποφεύγεται τῶρα ἡ ἀκατέργαστη λέξη καὶ φράση, κι ἀντὶ ἑνὸς καθιερωμένου μέτρου καὶ ρυθμοῦ ἐνοιοῦται σ' ἕνα ἰδιαίτερα ἑλληνικὸ λεύτερο στίχο, ὅπως ἔχει πολιτογραφηθεῖ ἀπὸ τοὺς παλιούς ὅταν ζήτησαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν τετριμμένη ἰσομετρίη πρὸ πάντων στιχοιουργία. Γι' αὐτὸ πειραματίζεται. Μὰ τὸ κάνει ὄχι ἀπὸ τὴ μανία τοῦ νὰ νωτερίσει. Ἀπεναντίας νοιώθει νὰ ξεσπᾷ ὁ ἑαυτός του σὲ μιὰ κρίση πού ζητᾷ ν' ἀπο-

κρυσταλλωθεῖ σὲ μ' ἀνάλογη μορφή. Ἔτσι πλατύνει ἡ περιοχὴ τῆς ἔκφρασης καὶ πλουταίνουν οἱ πηγές τῆς ποίησης καὶ προδιαγράφεται, ὅπως εἶχε γίνει καὶ μὲ τὴν προαναφερμένη συλλογὴ τοῦ Οὐράνη, ἡ μελλοντικὴ πορεία ἑνὸς μεγάλου καὶ σημαντικοῦ τμήματος τῆς νεοελληνικῆς ποίησης. Μιά τέτοια ποίηση, ὅπως παρουσιάζεται σήμερα κι ὅπως θὰ ξετυλιχθεῖ στὸ μέλλο, ἀρμυρίζει στὰ σίγουρα μὲ τὸ ναυτικὸ χάρτη μπροστὰ τῆς πάντα, μακριὰ ἀπὸ τοὺς σκόπελους τῆς ἰδιωτικῆς οἰκιοποίησης τῆς τέχνης αὐτοκαταδικασμένης στὸ στενότατο κι ἀσφυκτικὸ κελλὶ τοῦ ἀσκητισμοῦ. Ἡ ποίηση, σ' ἄλλα, κ' εἶναι αὐτὸ ἴσως τὸ πῶς βασικὸ καὶ πολῦτιμο της συστατικὸ, εἶναι ἡ δύναμη πού κατέχουν ὀρισμένοι ἄνθρωποι νὰ ἐξωτερικεύουν καὶ νὰ μεταβάλλουν διορθώνοντας μ' ἕνα ὀρισμένο τρόπο τὸ ἀναρθρο στοιχεῖο στὴν ψυχὴ τῶν πολλῶν σ' ἕνα ἄρθρο λόγος μεγαλώνοντας ἔτσι τοὺς κύκλους τῆς περιοχῆς τῆς γλώσσας καὶ τῶν ἐνοιῶν. Αὐτὸ εἶναι ἀκριβῶς ὅτι προσπαθεῖ νὰ κατορθώσει ὁ νέος ποιητὴς μὲ τὴ νέα στροφὴ του, μὲ τὴν ἀνάμιξη τῶν συμβολιστικῶν καὶ ρεαλιστικῶν στοιχείων στὴν τέχνη του. Ἄν δὲν τὸ ἔχει ἐπιτύχει ὡς τὰ τώρα αὐτὸ ὀφείλεται σ' ὅ,τι δὲν ἔχει βρεῖ καὶ δὲν ἔχει ὀρίσει τὴν πρεπούμενη ἀναλογία στὸ μίγμα, γιὰτὶ δὲν ἔχει πάρει τὸ σωστὸ ποσοστὸ ἀπὸ τὸ πῶς ἀγνὸ κι ἄδολο ἑαυτοῦ. Δὲν ἔχει ὑποταχθεῖ ἀκόμα, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ τοὺς ἀφομοιώσει, ὅλους ἐκείνους τοὺς παράγοντες τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς, ὅλες ἐκείνες τὶς ἐπιδράσεις τῆς καθημερινῆς του πείρας. Καὶ θυμοῦμαι τὰ λόγια τοῦ Ἀμερικανοῦ Hart Crane: «But to fool one's self that definitions are being reached by merely referring frequently to skyscrapers, radio antennae steam whistles, and other surface phenomena of our time is merely to paint a photograph. I think that what is interesting and significant will emerge only under the conditions of our submission to, and examination and assimilation of the organic effectiveness of these and other fundamental factors of our experience. It can certainly not be an organic expression otherwise». Πατεῖ ὅμως στέρνο ἔδαφος, παίρνει τὰ μονοπάτια πού θὰ τὸν βγάλουν σίγουρα στὸ δρόμο, στὴ λεωφόρο τῆς πραγματικῆς τέχνης...

ANT. INTIANOS

L. Laurand: Pour mieux comprendre l'antiquité classique. p.p. 215 Ed. Picard. Paris 1936.

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Picard τοῦ Παρισιοῦ ἔχει ἐκδώσει τελευταία σὲ τόμο μιά σειρά ἀπὸ διάφορες μελέτες φιλολογικῆς τοῦ γνωστότατου Γάλλου φιλόλογου κ. Laurand, γνω-

στοῦ σ' ὅσους ὀπωσδήποτε ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν κλασσικὴ φιλολογία πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ σύντομα, ἀλλὰ τόσο περιεκτικὰ καὶ ἀρτια τεύχη τοῦ *Manuel des études grecques et latines* κ' ὁ καινούριος αὐτὸς τόμος δὲν εἶναι παρά ἓνα συμπλήρωμα στὶς μελέτες ἐκεῖνες. Δὲν πρόκειται δηλ. γιὰ ἔργο μ' ἐνιαῖο περιεχόμενο πού νὰ ἐξετάξῃ ἓνα ὀποιοδήποτε φιλολογικὸ θέμα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ σύντομες περισσότερο ἢ ὀλιγώτερο φιλολογικὲς μελέτες σχετικὲς μ' ὄλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς φιλολογικῆς ἐπιστῆμης ἀπὸ τὴν κριτικὴ τῶν κειμένων, γραμματικὴ καὶ σύνταξη μέχρι τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς καὶ τῆς ἱστορικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ὅπως τὰ μαθαίνουμε ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ πού οἱ περισσότερες εἶδαν τὸ φῶς σκόρπιες καὶ σὲ διάφορους καιροὺς σὲ διάφορες φιλολογικὲς ἢ ἄλλες ἐπιστημονικὲς ἐπιθεωρήσεις καὶ περιοδικὰ.

Ἄπ' αὐτὸ καταλαβαίνει κανεὶς ἀμέσως πὼς ἡ κάθε μελέτη δὲν εἶναι ἐξονυχιστικὴ ἔρευνα τοῦ ζητήματος εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται, οὔτε βέβαια κ' ἦταν δυνατό νὰ γίνῃ αὐτὸ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο. Ὁ συγγραφέας γράφει γιὰτὶ ἔχει νὰ πῇ κάτι, νὰ σημειώσῃ μιὰ παρατήρηση ἢ νὰ κἀνῃ μιὰ σκέψη βγαλμένη μέσα ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὅπως λέει ὁ ἴδιος στὸν πρόλογό του, περιορίστηκε μονάχα «νὰ θίξῃ ὀρισμένα ζητήματα γιὰ τὰ ὁποῖα νόμισε πὼς ἀξίζει νὰ ἐκφράσῃ κάποιες ἰδέες ἢ νὰ σημειώσῃ κάποια γεγονότα». Περὶτὸ ὅμως νὰ ποῦμε πὼς οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς εἶναι πολυτιμότερες, ἀφοῦ ὀφείλονται σ' ἓνα φιλόλογο μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐμβρίθεια, μὲ τὴν πείρα καὶ τὴν πολυμερῆ καὶ βαθειὰ γνώσῃ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ὅπως ὁ κ. Laurand. Οἱ ἀφθονοὶ βιβλιογραφικὲς ὑποσημειώσεις κ' οἱ σχετικὲς παραπομπὲς ἐπιτρέπουν στὸν ἀναγνώστη νὰ ζητήσῃ ὅποτε θέλει κάθε συμπληρωματικὴ πληροφορία.

Σ' ὄλες αὐτὲς τὶς μελέτες βλέπουμε τὸν ἀπροκατάληπτον ἔρευνητὴ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, πού δὲν ἀφήνῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ χιτῆ καὶ νὰ χαλᾷ αὐθαίρετα, βασιζόμενος πολλές φορές πάνω σὲ μιὰ παρεξήγηση, ἀλλὰ πού προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ ἀκριβέστερα καὶ σαφέστερα ἐκεῖνο πού μᾶς δίνει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας ἐξεταζόμενος λογικὰ, ψυχραίμα' ἀρκετὲς «γκάφες», χονδροειδέτατες κάποτε, πού παθαίνουν μερικοὶ τολμηροὶ ἐπιστήμονες, μᾶς διδάσκουν πόσο προσεχτικὸς πρέπει νάναῖ ὁ μελετητὴς τῆς ἀρχαιότητος καὶ πόσο δὲν πρέπει νὰ βιαζόμαστε νὰ ποῦμε «τὴν τελευταίαν λέξιν» γιὰ ἓνα ζήτημα.

Μερικὲς ἀπὸ τὶς μελέτες αὐτὲς εἶναι μᾶλλον χαρακτηρισμοὶ γενικοὶ ἢ ὑποδείξεις μεθοδικῆς συνηθῶς, πάντα ὁμως οὐσιώδεις καὶ ἀκριβεῖς (ὅπως π.χ. τὸ κεφαλαῖο γιὰ τὴν ἀρ-

χία καὶ τὴν νεώτερη ἑλληνικὴ γλῶσσα σελ. 94 κεξ.). Ἀποκαλυπτικώτατα πρὸ πάντων εἶναι ὅσα λέγονται γιὰ τὸν ρυθμὸ τοῦ ἀρχαίου λόγου, πολὺ ὑποβοηθητικὰ γιὰ τὴν καλλογικὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων κειμένων. Ἀξιοπρόσεκτες ἀκόμη εἶναι καὶ ἀρκετὲς γραμματικὲς καὶ συντακτικὲς παρατηρήσεις πάνω στὶς ἀρχαῖες γλῶσσες, χωρὶς νὰ παραγνωρίζουμε τὴν ἀξία καὶ τῶν ἄλλων παρατηρήσεων πού γίνονται σ' ἄλλα θέματα παρμένα ἀπὸ ὄλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας. Γενικὰ ὅτι γράφεται στὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι καὶ σοφὸ καὶ σαφές.

Θ. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

M. Valsa: La date du «Sacrifice d'Abraham». Extrait de L'Acropole, revue du monde hellénique (Janvier—Mars 1935). Monaco 1937, 8ο, pp. 15.

Ὁ κ. Μ. Βάλσας, γνωστὸς δραματογράφος καὶ μελετητὴς τοῦ θεάτρου, τοῦ κρητικοῦ θεάτρου ἰδιαίτερα—δὲς τὴ μελέτη του *Le théâtre crétois au XVIIe siècle*, Paris 1931—δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἀσχολεῖται μὲ τὸ ξεχωριστὸ κρητικὸ ποιητικὸ «μουσθῆριο» τῆ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», πού καὶ σήμερ' ἀκόμα ἀποτελεῖ ἐν' ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἔργα τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου καὶ ἀνεβάζεται συχνὰ τόσο ἀπὸ πρόχειρους θίασους ὅσο καὶ ἀπὸ ἐπίσημους ὀργανισμούς, ὅπως ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο Ἀθηνῶν. Στὰ 1924 ὁ κ. Β. ἔβγαλε γαλλικὴ μετάφραση τῆς «Θυσίας» μὲ πρόλογο τοῦ κ. Philéas Lebesque. Στὴν καινούργια του μελέτη, πού πρωτοδημοσιεύτηκε στὴ γαλλικὴ ἐπιθεώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου «L'Acropole» καὶ βγήκε καὶ σ' ἰδιαίτερο φυλλάδιο, συζητεῖ τὸ ζήτημα τῆς χρονολογίας τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ».

Μένει ἄγνωστος καὶ ὁ συγγραφέας τῆς καὶ ὁ καιρὸς τῆς συγγραφῆς. τῆς Ὁ πρῶτος τῆς νεώτερος ἐκδότης ὁ E. Legrand (1880) ἀναφέρει πρῶτῃ τῆς ἐντυπῆς ἐκδόσει τῆ βενετικῆ τοῦ 1535, ἄλλῃ τοῦ 1555, ἄλλῃ τοῦ 1668 (κι ἄλλες ὑστερότερα) ὥστε νὰ φαίνεται σίγουρον πὼς ἡ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ» γράφτηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ XVI αἰῶνα, κατὰ ἢ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1535. Κι ὅλοι οἱ μελετητὲς τοῦ κρητικοῦ θεάτρου, κι ὅσοι ἀπὸ τότε γράψανε εἰδικὰ γιὰ τὸ θέμ' αὐτό, ὁ Ψυχάρης, ὁ Pernot, ὁ Krumbacher, ὁ Λάμπρος, ὁ Hesseling, ἢ Ὁ Σοφία Ἄντωνιάδη καὶ ὁ Μ. Βάλσας παραδέχονται τὴ γνώμη τοῦ Legrand. Ἐνδοιασμούς, ἢ καλύτερα, διαφορετικὴ γνώμη ἐκφάσανε ὁ Ξανθοῦδης καὶ ὁ I. Μουρογορδάτος, πιστεύοντας πὼς οἱ ἐκδόσεις τοῦ 1535 καὶ 1555 εἶναι ἀ-

νύ παρχτες μιά κι ό **Legrand** δέν τις άνοφέρει στήν «Ελληνική Βιβλιογραφία» του, και τό έργο για λόγους μετρικούς και γλωσσικούς θά γραφτήκανε ένω αλώνα ύστερα, μάλιστα τό 1635, όπως συμπεραίνουσι από ένα χειρόγραφο τής «Θυσίας» στη Μαρκανή βιβλιοθήκη, όπου στο τέλος του έργου υπάρχει ή μνεία πώς «Στό τός χιλίους έξακοσίους τριανταπέντε έγίνη». Άλλά ό κ. Βάλας νομίζει εδώ πώς τό «έγίνη» σημαίνει γίνηκε τό χειρόγραφο, δηλ. «άντιγράφηκε». Επίσης πιστεύει πώς ή γλώσσα και ή μετρική του ποιήματος είναι κατά παράνομή ένδειξη για την παλαιότερη κατασκευή του πειθου πώς δε μοιάζει με τό κρητικά δραματικά έργα του XVII αιώνα, μέ είναι προγενέστερα. Μεταφράζω τά δικά του λόγια: «Άντιθέτα μέ τά δράματα και τίς κωμωδίες του κρητικού δραμαλόγιου του XVII αιώνα, τό μυστήριο αυτό δε χρησιμοποιεί κανένα χορό στό τέλος κάθε πράξης, ούτε έντερμέντια ανάμεσα στις πράξεις. Επίσης δέν είναι διατεμένο σε πράξεις ούτε σε σκηνές, ένω χωρίς έξαιρεση τ' άλλα δράματα, και μάλιστα οι τραγωδίες, παρουσιάζουν τό κλασσικό κόψιμο σε πέντε πράξεις και διαρροδνται σε σκηνές. Επίσης δέν έχει κανένα πρόλογο. Η «Θυσία του Άβραάμ», πολύ πιο σύντομη (1.154 στίχοι) από τ' άλλα δράματα που μας σώθηκαν, έχει μορφή αίστηρότερη και πιο μαζεμένη, άν μπορούμε να ποιήσω, και άρχαιότερη, τή μορφή ενός ποιήματος διαλογικού με μερικές σπάνιες σκημικές ένδειξεις. Όλο αυτό δείχνει μια εξέλιξη πολύ πιο πρωτογονή απ' εκείνη του μέσου του XVII αιώνα».

Ό κ. Βάλας άποδειώνει άκόμα όχι σταθερή τή γνώμη του μακριά τής Ξανθοειδή πώς, άφού υπάρχει χειρόγραφο τής «Θυσίας του Άβραάμ» στά 1635, δέν είναι δυνατό να τυπώθηκε πρωτότερα, γιατί τάχα δέν έξηγείται και δε δικαιολογείται ή ανάγκη ν' αντιγραφεί ένω τυπωμένο από καιρό έργο. Και προσθέτει πώς, όπως παρατήρησε ό κ. Μέγας, τό χειρόγραφο του 1635 είναι γραμμένο από δυο χέρια κ' έχει πολλά κενά, ώστε βάσιμα να πιστεύει κανένας πώς δε βγήκε από τό χέρι του ποιητή τής «Θυσίας».

Και τή γνώμη του κ. Μαυρογορδάτου, πώς ή «Θυσία του Άβραάμ» είχε για πρότυπό της τόν «Ισαάκ» του **Groffo** που δημοσιεύτηκε στό 1568, δέν τή δέχεται ό κ. Βάλας, γιατί οι όμοιότητες που υπάρχουν δέν άποδειχουν πώς ή έκδοση του 1535 είναι άνυπαρκτη, αλλά πώς κι ό άγνωστος δραματογράφος τής «Θυσίας» κι ό **Groffo** άντλήσανε Ισως από μια έκλαϊκεμένη κοινή παράδοση για τόν Άβραάμ, και προχωρεί άκόμα ό κ. Β. ύποθέτοντας πώς είναι δυνατό ό Ιταλός να μιμήθηκε τή «Θυσία», που και άνώτερη είναι από κάθε άποψη από τόν «Ισαάκ» του.

Η μελέτη του κ. Βάλας είναι άρκετά πειστική κι άποτελεί άξιόλογη συμβολή στην Ιστορία του μοναδικού κρητικού «μυστηρίου».

Πάνου Σαμαρά: «Στρόβιλος». Γραφείο Πνευματικών Υπηρεσιών, Άθήνα, 1936, 8ο σ. 122, δρχ. 25.

Ό κ. Σκαρίμπας έβγαλε κιόλας μαθητές και στην πρόζα του και στην ποίησή του. Κι αυτό δέν είναι καλό σημάδι—όχι για τό δασκαλο, αλλά για τούς μαθητές, τούς μιμητές του. Γιατί ό κ. Σκαρίμπας όλο και πειραματίζεται—μέ καλό πάντα αποτέλεσμα,—βρίσκεται σ' έν άδιάκοπο «γίνεσθαι», δέν έφτασε, φαντάζομαι, στον τυπο που κι ό Ιώσιος ποθεί, όλο εξελίσσεται, άνοίγει νέες προοπτικές στη μορφή και στο περιεχόμενο. Τό φευγαλέο κι άκαθάρτο σχήμα τής κίνησης του λόγου του ποιος μπορεί να τό βάλει σε καλούπι και να τό παρουσιάσει για δικό του, άφού ό εισηγητής του δέν έπαψε άκόμα να τό πλάθει και να του δίνει νέες μορφές; Οι πρόωροι μιμητές δε θά μπορούσαν ποτέ να έχουν τήν ειλικρίνεια, τή αυθορμησία του πρότυπου, κ' ή μίμηση θά τούς βαραίνει άφήνοντας τους σε δεύτερο και τρίτο επίπεδο. Δε θά ύπάρχει στο σχεδόν «άνότυπο»—να πούμε—ή φυσική αίτια που δημιουργήσε κ' έδωσε στο πρώτο τήν αυθορμησία τής ζωής του, δε θ' άντανισκιά μιάν εξέλιξη οργανική, μέ θά είναι τό άποσπασματικό φωτογράφημα διάφορων στιγμιότυπων από μια ξένη άπιαστη κίνηση. Γι αυτό θαρρώ, πώς τό να μιμηθούν μερικοί άμελέτητα τό ύφος ενός ανθρώπου—όσο μεγάλος κι άν είναι—που δέν κατασταλαξε άκόμα στην όριστική μορφή του, χωρίς μάλιστα να χωνέψουν έσωτερικά τήν ξένη αυτή επίδραση και να τήν κάνουν να κυκλοφορεί μέσα τους μέ τό προσωπικό τους δυνατό χρώμα, είναι μια πρόωρη και για αυτό επικίνδυνη έπιχείρηση.

Ό κ. Πάνος Σαμαράς στο «Στρόβιλο» του (δέν είδα τά δυο προηγούμενα βιβλία του «Χαρακώματα μιας ζωής» και «Στόν άγωνα στο δρόμο») παρουσιάζει μια δυσαναλογία κι άνομοιομορφία ύφους κ' έσωτερικής πνοής χαρακτηριστική. Αρχίζει με καταφάνεστατη τήν επίδραση του Σκαρίμπα, άλλα προχωρώντας χρησιμοποιεί τό όμαλό και καθιερωμένο λογοτεχνικό ύφος—κι άς φαίνεται για αυτό σε δικαιολογία ή άλλαγή τής ζωής του ήρωα του προς τήν ήρεμία. Τό έργο του τό χωρίζει σε τρία μέρη. Στο πρώτο, μέσα σ' ένα σκαρίμπικο πνεύμα, διηγείται κομματιαστά, λαχανιάζοντας, έξυπνα κάποτε, τό πέσιμο και τό καταράκωλημα ενός νέου, που στο δεύτερο μέρος γαλήνια καθλώνεται φυσικός πάνω σ' ένα βουνό μέ τά όνειρα και τούς πόθους του συντριμία. Στο τρίτο, μελοδραματικά και με φτηνή φιλοσοφία άλληλογραφεί μέ τήν

ἀμαρτωλή γυναίκα που αγάπησε και ποθεί να τη συναντήσει, ως είναι κ' οι δύο τους σ' τράβαλα.

Υπάρχει βέβαια μέσα στο «Στρόβιλο» μιὰ ζωή πολύ ενδιαφέρουσα, ίσως όχι πρωτότυπη, αλλά δυνατή κι αξιαία να παρουσιαστεί από ένα γερό κοντόλι. Υπάρχει μιὰ ψυχή που πάσχει και παθαίνεται, που προσπαθεί να δημιουργήσει ένα βιοτικό τρόπο, ν' ανοίξει ένα δρόμο, αλλά πνίγεται από πλήθος ἀσημαντότητες, χάνεται μέσα στὸ ἐπιπόλαιο κίταγμα. Διαφεύγει ἀπὸ τὸ συγγραφέα ἡ ἀληθινή προσωπικότητά τοῦ ἥρωα του, δὲν ξεχωρίζει τὴ μορφή του ἀνάγλυφη, δὲ δικαιολογεί μὲ πράματα τὸ σ τ ρ ὀ β ἴ λ ο, που μέσα του θέλει νὰ τοποθετήσει τὸ Γιούλη. Δὲ δημιουργεῖ καταστάσεις, δὲ χρησιμοποιεῖ κἀν τὴ φαντασία του γιὰ νὰ τὶς πλάσει μὲ κάποια προέχταση καὶ νὰ μᾶς τὶς ὑποβάλλει. Τυπικὸ παράδειγμα εἶναι ἡ ἀψυχολόγητη, ὡς τὸ τέλος, ἀδιαφορία σχεδὸν τοῦ Γιούλη, ὅταν μαθαίνει ἀπὸ τὴν κυρὰ Καλλιόπη, ἀκούσια τῆς, πὼς αὐτὴ εἶν' ἡ μάνα του.

Ὡστόσο ὁ κ. Σαμαράς, κι ἄς τὸν πιέζει καταθλιπτικὴ ἡ ἐπίδραση τοῦ Σκαρίμπα, ἔχει δροσιά στὴ διήγησή του καὶ μερικὲς εἰκόνας του εἶν' ἐξαιρετικὲς καὶ τὸ ἀτομικὸ του ὄλικο πλοῦσιο. Γ' ἀξιολογὰ του αὐτὰ κι ἄλλα προσόντα θὰ τοῦ δώσουν μιὰ καλὴ θέσι ἀνάμεσα στοὺς νέους πεζογράφους μας, ἂν φροντίζει νὰ κοιτάζει βαθύτερα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου του κι ἂν γίνει περισσότερο προσωπικός.

Γιῶργου Βουγιουκλάκη : 'Ο Ξένος, Μυθιστόρημα, Ἀθήνα 1936, 80 σ. 208, δρχ. 40.

Μέσα στις 208 πυκνοτυπωμένες σελίδες τοῦ «Ξένου» τοῦ ὁ κ. Γ. Βουγιουκλάκης μᾶς δίνει ἔχτυπη τὴν εἰκόνα ἑνὸς ψυχικὰ ἀρωστημένου τύπου, ποῦ δὲν κατορθώνει οὔτε μὲ τὸ περιβάλλον του νὰ συνεννοηθεῖ καὶ νὰ ζήσει ὁμαλὰ τὴ ζωὴ του οὔτε κἀν μὲ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Εἶν' ἕνας φοβερὰ παρανοημένος ἄνθρωπος, ποῦ τὸν παραξήγησαν κ' οἱ πιὸ σχετικοὶ του, ἀλλὰ ποῦ κι ὁ ἴδιος δὲν εἰτώσε τὸ πραγματικὸ του ἐγὼ καὶ δὲν τὸ ὑπόταξε. Κινεῖται πάντα βαρεμένος ἀπὸ τὴν ἀφόρητη ὑπερδιέγερση τῶν νεύρων του, μέσα σὲ μιὰ φουρτωμένη ἀτμόσφαιρα λεπτομερειακῆς ἐσωτερικῆς ἀνάλυσης, ποῦ τὸν ἐξαντλεῖ καὶ τότε στραγγίζει κυριολεκτικὰ. Ὁ ἥρωας τοῦ «Ξένου» εἶναι πολὺ τραγικός τύπος, ἀγκαλὰ στὴ θλιβερὴ του κατάντια τὸν ἔριξε κυρίως ἡ ἔλλειψη του ἀποφασιστικότητος, οἱ σπασμωδικὲς του ἐνέργειες, καὶ πολὺ λιγώτερο ἡ ὑποκρισία κ' ἡ συμβατικότητα τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ποῦ εἶν' ἀλήθεια πὼς πολὺ τὸν τυραννεῖ.

Ὅλα τὰ πρόσωπα στὸ μυθιστόρημ' αὐτὸ

εἶν' ἀρωστημένοι τύποι, μὲ τὸ σεξουαλικὸ μάλιστα ἐνστικτο ὑπέμετρα ἀξημένο, ἢ διαστρεβλωμένο κι ἀχαλινωγῆτο, ἔτσι ποῦ ὅλος τοὺς ὁ ρόλος νὰ περιορίζεται σχεδὸν μονάχα στὴ, μὲ κάποια μορφή, ἐρωτικὴ θράση. Ὁ κ. Βουγιουκλάκης φαίνεται πολὺ ἐπιρροασμένος ἀπὸ τὴ φροῦντιστικὴ θεωρία στὸ ζήτημα τοῦτο. Φαίνεται πὼς τὴ δέχεται καὶ τὴ χρησιμοποιεῖ γιὰ ὁδηγὸ στὴν ἀνείλιξη τῆς ἐξιοτήρησης τῶν διάφορων περιστατικῶν ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἥρώων του, καὶ τὴν πιστεύει ἐκδηλὰ σὰ μιὰν ἀρχὴ βασικῆς ἐρμηνείας τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἢ ἄλλων ἐκδηλώσεών του. Τὸ οἰδιποδικὸ σύμπλεγμα, ἡ ἐναρξη τοῦ ἐρωτισμοῦ ἀπὸ τὴ βρεφικὴν ἡλικία, τὰ ὄνειρα κι ἀρκετὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ποῦ ὁ Φρόυντ τὰ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ ἐξηγήσει καὶ νὰ διαπιστώσει τὴ θεωρία του, παρουσιάζονται καὶ στὸν «Ξένον» ἔντονα, ἐξόφθαλμα — καὶ γι αὐτὸ κουράζει κάποτε μὲ τὴ σφάστατα προδιαγραμμένη του διάθεση τὸ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀποψη ὠραίο αὐτὸ βιβλίον. Γιατὶ ὅσο κι ἂν ὁ ψυχικός βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολὺπλοκος, μὲ ἀναρίθμητες τοικιλίες καὶ χρωματισοῖς, ὅμως γίνεται ἀρκετὰ μονότονος ἅμα, σ' ἕνα λογοτεχνικὸ ἔργον, τοῦ δοθεῖ μιὰ γενετικὴ ἐξήγηση, ποῦ νὰ χαρακτηρίσει τελικὰ καὶ τὴν παραμικρότερη του λεπτομέρεια. Τὸ ἔλκυστικὸ μυστήριον τοῦ νέου, ἡ χάρη τοῦ ἀπροσδόκητου χάνεται κάτω ἀπὸ τὸν ὀδοστρωτῆρα τῆς ἐπιστήμης, ποῦ, λίγο πολὺ, προκαθορίζει τὰ ψυχικὰ γεγονότα ποῦ θ' ἀκολουθήσουν αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ δεδομένο. Ὅχι πὼς πρέπει ὁ ἀποκλειστικὸς φροῦντισμός ἢ ἄλλη ἐπιστημονικὴ θεωρία ἀπὸ τὴ σύγχρονη λογοτεχνία, μὰ ἡ κατάχρησή του, ἢ ὑπερβολικὴ καὶ χτυπητὴ χρησιμοποίησή του ἀποκλειστικά, γίνεται μὲ ζημιὰ τῆς τέχνης. Γιατὶ ὅπως ἔργο τέχνης χωρὶς σκοπὸ δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ, ἔτσι κ' ἔργο, ποῦ παρουσιάζει ἔντονα μόνο τὴν κεντρικὴ του ἰδέα καὶ διαλαλεῖ φωνακλάδικα τὶς ἀφορμές, τὰ κίνητρα καὶ τὸ πρόγραμμά του, μένει στὸ περιθώριον τῆς ἀληθινῆς τέχνης.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΞΗΣ

ΓΙΑ ΤΑ «ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ»,

Ὁ Δρ Ἀνδρέας Χόρβαθ, ὁ γνωστός καθηγητὴς καὶ Ἑλληνιστὴς στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βουδαπέστης, ποῦ ἔχει συνδέσει τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἱστορία τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων (ἀναφέρουμε τὴν τελευταία μελέτη του γιὰ τὸ Σολωμό, ποῦ γι αὐτὴ θὰ γράψουμε στὸ ἐπόμενο τεῦχος) καὶ ποῦ βρίσκεται τῶρα στὴν Ἑλλάδα γιὰ ἱστορικὲς μελέτες σχετικὲς μὲ τὸ Νεώτερον Ἑλληνισμὸ, εἰδείε ἀπ' ἀρχῆς τὸ μεγάλο του ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πιετικὴ Σულλοῦ, τοῦ κ. Γαλατοπούλου «Γὰ Τραγοῦδια τῆς Φυλακῆς», τὴν ὁποία ὅπως κι ἄλλοι Ἑλληνιστὲς τὴν ξεχώρισε ἀπ' τὴν νεώτερη Νεοελληνικὴ παραγωγή. Ἀπὸ τὸν περασμένο Δεκέβρη, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ «Χρόνον» τῆς

Λεμεσό, σέ γράμμα του ό κ. Χάρβαθ χαρακτηρίσει τά «Τραγούδια τής Φυλακής» σάν «ένα έργο πολύτιμο μέσα στην παραγωγή τής νεοελληνικής λογοτεχνίας».

Τώρα, σέ νεώτερο γράμμα του σταλμένο στην Κύπρο ήμερο, 10 Μαρτίου 1937, γράφει τή εξής κριτική του σημείωμα, πού τό εστειλε έπίτηδες γιά τό όμοιοθεθεί έδώ και πού είναι άπαντητικό σέ κάποιο Έλληνικό κριτικό σημείωμα γιά τό έργο αυτό, σχετικά μέ τήν τεχνική άριότητα του και τή γλωσσική του άξια ή άπουσία. Παραθέτουμε έδώ τό σημείωμα του Ούγγρου σόφου, Έλληника όπως τό έγραψε :

«Μέσα στις άπειρες και μεγάλες μελέτες και άσχολίες μου, πού τις είχα κατόπι άπ' τό Βυζαντινολογικό Συνέδριο στη Ρώμη, και τή διαμονή μου γιά μελέτες στις διάφορες πόλεις τής Ιταλίας, κατόρθωσα επί τέλους νά διαβάσω τό πολύτιμο έργο του κ. Γαλατοπούλου «Τά Τραγούδια τής Φυλακής», παρ' όλο πού έδω πολύ λίγες ευκαιρίες μου διδονται γιά κριτική Νεοελληνικών Έργων...

«Τά Τραγούδια τής Φυλακής» άποκαλύπτουν ένα εξαιρετικό ποιητικό ταλέντο, προικισμένο μέ σπάνια γλωσσολογική δύναμη. Κρύβουν μιά πολύ μεγάλη έκφραστική ποιικιλία, σέ μιά γλώσσα χρωματιστή και μελωδική. «Τά Τραγούδια τής Φυλακής» τά χαρακτηρίζει ένα πολύ λεπτό αίσθημα του ρυθμού και μιά φαντασία πλουσιωτάτη, πού λούζεται στις εικόνες του Μύθου και του Κόσμου. «Τά Τραγούδια τής Φυλακής» έκφράζουν βαθειά ανθρώπινα συναισθήματα υπό τή μορφή τής άδολης ποίησης. Λυπούμαι άληθινά πού δέ μπορώ νά γράψω, τώρα, έκτενέστερα γιά τό έργο αυτό, γιατί σέ δυό μέρες αναγκάζομαι νά φύγω γιά ταξίδι μελέτης στην Έλλάδα, όπου θά μείνω αυτή τή φορά ίσα μέ τό καλοκαίρι γιά νά καταγίνω μέ Ιστορικές μελέτες γιά τό νεώτερο Έλληνισμό».

A. HORVATH

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

«Ένα άρκετά μεγάλο μέρος στην Έτησία έκθεση Ζωγραφικής, πού όμολογουμένως συν-εκέντρωσε φέτος περισσότερα έργα από κάθε άλλη χρονιά, αντίπροσέπευε καλλιτέχνες πού ήτανε ίσαμε τώρα όλοκληρωτικά άγνωστοι σέ μās. Τό Κυπριακό τοπίο, μέ τήν καθάρια άτμόσφαιρα και τόν ξεχωριστό διάφανο τόνο πού προσάβαινει κάτω άπ' τόν άνοιχτά γαλάζιο ούρανό μας, είναι κείνο πού φαίνεται νά συγκινή πιότερο τόσο τόν Κύπριο όσο και τόν ξένο καλλιτέχνη.

Μολονότι ή έκθεση αυτή, πού άρχισε σιγά σιγά νά γίνεται συνήθεια, είναι μιά άπ' τις πιό άξιέπαινες προσπάθειες του καλλιτεχνικού μας κόσμου, όμως γιά ένα πού θέλει νά

μελετήσει τά έκθέματα λεπτομερικά γιά νά έμβαθύνη περισσότερο στην τεχνολογία του κάθε καλλιτέχνη, δέν είναι και τόσο εύκολο. Καί έξηγοϋμαι: τέτοιες έκθέσεις συγκεντρώνουν άναπόφευκτα άνομοιογενή στοιχεία πού διακρίνουν τόν ειρμό τής τεχνικής, κ' έπομένως, ό έπισκέπτης μεταπηδά άπ' τό ένα έργο στο άλλο πριν άκόμη κατατοπισθί καλά-καλά στο προηγούμενο του και έτσι βρίσκεται άπροπαρασκευάστος σέ κάθε νέο έργο πού βλέπει. Γιά νά ζήσουμε ένα έργο τέχνης και νά νοιώσουμε τόν έσώτερο παλμό πού αυτός ό ίδιος ό ζωγράφος έξωτερικεύει μέ όρισμένες γραμμές, σκιές κ.τ.λ., πρέπει νά πάροουμε μιά αντίθετη πορεία πού θά μας όδηγή στη γένεση του έργου, δηλαδή άπ' τή φτιαχτή εικόνα νά φτάσωμε στη φαντασία και τή συγκίνηση, μέ άλλα λόγια στην ούσία: αλλά αυτό δέν γίνεται παρ' όλο πού σάν έχωμε μπροστά μας μιά σειρά Έργων φτιαγμένων από ένα χέρι και βγαλμένων από μιά πηγή.

Ό αριθμός, λοιπόν, των Έργων, πού έξετέθησαν στη φετινή έκθεση είναι τόσο μεγάλος— πάνω από διακόσια—πού δέν μās έπιτρέπει ν' άσχοληθοϋμε στο καθ' ένα χωριστά γι' αυτό και θά περιοριστοϋμε στα πιό άξιοσημείωτα. Άπ' τούς γνωστούς μας καλλιτέχνες διακρίνομε τόν κ. Κισσονέργη: πάντα δημιουργικός και έκλεκτικός στα έργα του. Φέτος μέσ παρουσίασε ένα άρκετά μεγάλο αριθμό άκουσρέλλων μέ πολύ λεπτό δουλέμα. Φαίνεται πώς περισσότερο τόν συγκινεί ή λεπτομέρεια, παρ' όλον ότι σέ πολλά ταμπλό προσεπάθησε νά περιορισθί στα πιό έξέχοντα σημεία. «Τό Μαγκανοπήγαδο», λίγο σκοτεινό στα χρώματα και βαρύ τό τουόλεμα, είναι κι' όλ' αυτά άρκετά χαρακτηριστικά. Έπίσης «Κοντά στη Λευκοσιάτικη Άγορά», «Η έπιστροφή στο χωριό», είναι κομμάτια Κυπριακής ζωής παρμένα μέ πολύ γούστο κι' έπιμέλεια.

Τά έργα τής κ. Raouf, πού άρχισαν πιό νά παίρνουν κι' αυτά ξεχωριστή θέση στην καλλιτεχνική μας «άρéνα» μέ τήν άυστεροβουλή άπλότητα και τολμηρή τους τέχνη, δέν μποροϋν νά μείνουν άπαράτηρητα. Διακρίνομε τό «Τζαμί και Βούση στη Λευκοσία», «Έξοχικός δρόμος», «Δύσεις». Σ' όλα όμως τά έργα τής Κας Raouf φαίνεται ξεκάθαρα ή μεγάλη άσθαντικότητα των χρωμάτων τής Κυπριακής άτμόσφαιρας.

Η ενίς Λουκία Νικολαΐδου, μέ τό Ιδιότροπο και πάντα έπιβλητικό στυλ πού συνειθίζει νά δουλεύη τά έργα της, μεταδίδει ένα κλειώτικο αίσθημα στον έπισκέπτη, ένα γαλήνεμα, μιά ψυχική δροσιά. Δέν ύστέρησε ούτε και φέτος νά μās παρουσιάση έργα σχεδόν άρτια στην ούσία και στο νοημα. Άξιοσημείωτο είναι ένα μικρό ταμπλό μέ τόν τίτλο «Σύνθεσις». Έπίσης τό «Στό Μπαλκόνι» και ή «Αυτόπροσωπογραφία» είναι έργα πού έχουν πολλή ψυχολογία.

Ἡ κ. Congreve μᾶς παρουσίασε «Τὸ λιμᾶνι τῆς Κερύνιας», «Τὸ Τρόδος» κ.λ. ὅλα μελετημένα καὶ καμωμένα με γοῦστο.

Ἀπ' τοὺς ξένους ἀξιοσημείωτα ἔργα μᾶς παρουσίασαν ἡ *Meta Wagner* με θέματα ὄχι Κυπριακὰ καὶ τὰ περισσότερα συνθέσεις ἐμπνευσμένες ἀπὸ διάφορους θρύλους, ὅπως «Σκηνὴς Νεράϊδων» «Σκηνὴς Ἀγορᾶς». «Ὁ Τελευταῖος Δεῖπνος» κ.λ. Ἐπίσης οἱ πίνακες τοῦ κ. Π. Σερακίδου ἀποκαλύπτουν ἕνα ζωγραφὸ ἀρκετὰ ὑπολογισμοῦ. Στὸ «Μοντέρνο Σεῖχη», «Σεῖχης καὶ γιός» καὶ στὸ «Ἐσωτερικὸ Τζαμιὸύ στὴ Δαμσκό» φαίνεται πολὺ καλὰ ὁ δυνατὸς χρῶστηρας τοῦ κ' ἢ καλλιτεχνικὴ του διάθεση.

Θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε ἀναλυτικὰ καὶ πολλὰς ἄλλες προσπάθειες ποὺ ἀξίζουνε πραγματικὰ ἕνα σημεῖωμα, ἂν μᾶς ἐπέτρεπε ὁ χρόνος. Παρακάτω εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν λοιπῶν ποὺ παρουσίασαν εἴτε με τὸν ἕνα εἴτε με τὸν ἄλλο τρόπο διάφορα ἀξιοθέατα καλλιτεχνήματα: *Viscount Valswater, Newman, B. Beazley, Λούϊς Πετρίδης, Captain Cran, Ἄννα Πετρίδου, Lady Chenevix Trench, Abbot, Ethelbest White, Levon, F. S. Danks, Dr. Straftman-Thomas, Avedissian, Mangoian, M. Sabri, Mrs. Peachy, Δις Πιερράκη, Δις Ὀλγα Ἰωαννίδου, Anne Brandon-Jones καὶ Lady Blois.*

Με γενικὲς γραμμὲς, ἡ φειτηνὴ Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεση ἐξεπλήρωσε πάλι τὸ σκοπὸ της ὅπως καὶ ἄλλες χρονιὲς καὶ μᾶς ἔδωσε συνάμα τὴν εὐκαιρίαν νὰ χαροῦμε καὶ νὰ γνωρίσωμε προσπάθειες πολλῶν νέων ζωγράφων ποὺ συνολικὰ συντελέσανε τόσο στὴν ἐπιτυχία τῆς ὅσο καὶ στὴν ἐνθάρρυνση τῶν Κυπρίων ποὺ νοιώθουν πραγματικὰ ξεχωριστὴ ἀγάπη στὴν τέχνη.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΔΑΝΙΗΛ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ἡ ΓΡΙΓΚΗΠΙΣΣΑ ΤΟΥΡΑΝΤΩ, Ἡ ΥΠΕΡΩΚΕΑΝΕΙΟ ΤΕΝΑΣΙΤΥ, ΚΑΙ Ἡ ΠΡΟΘΙ ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΙΣ ΛΕΥΚΕΣ, ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Τελευταῖα τὸ «Βασιλικὸ Θέατρο» σὲ λιγὸν χρόνον παραστάσεις ἀνέβασε δύο μικρὰ ἔργα ἀρκετὰ συμπαθητικὰ: τὸ πρῶτο, ποὺ ἔχει γραμματολογικὴ ἀξία καὶ καμμιὰ ἄλλη ἀξίωση θεατρικὴ ἢ «Πριγκήπισσα Τουραντῶν» τοῦ Γκότσι καὶ τὸ δεύτερο, ἕνα ἔργακι σύγχρονου γάλλου δραματογράφου, τὸ «Υπερωκεάνειο Τενάσιτυ» τοῦ Βιλντράκ.

Ὁ Γκότσι, πρόσωπο γραμματολογικὰ μόνον ἐνδιαφέρον, ἦταν ἡ μόνη ἐντονὴ ἀντίδραση κατὰ τῆς παρακμῆς τῆς *Comedia dell' arte* καὶ τοῦ κύρια πολεμητῆ τῆς τοῦ Γκολτόνι. Βενετσιάνους ὅπως ἦταν ἔδωσε στὰ παραμυθένια τοῦ ἔργου τὴν ὀνειρώδη ἀτμόσφαιρα καὶ ζωὴ καὶ τὰ κίνησε μέσα στοὺς θρύλλους τῆς πα-

τρίδας τοῦ καὶ τῆς Ἄνω Ἀνατολῆς, ποὺ μετὸ μυστήριό της ὑποβοηθοῦσε τὴν παραγωγὴ τῶν βέλτων ἔργων. Ὁ πλούσιος λυρισμὸς, ἡ βαθιὰ φιλοσοφικὴ σκέψη κ' οἱ τύποι οἱ παραμυθένιοι, ποὺ προεχτεινόμενοι θὰ μπορούν νὰ συναντηθοῦν στὴ ζωὴ, λείπουν ἀπὸ τὰ ἔργα του. Κι αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα εἶναι βασικὰ γιὰ τὸ πετυχημένο παραμυθόδραμα Ἡ ὑπόθεση τῆς «Πριγκ. Τουραντῶ» εἶναι ἕνα κινεζικὸ παραμῦθι, χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον.

Ὁ Βιλντράκ εἶναι ἕνας σύγχρονος δραματικὸς συγγραφέας, γιομῶτος ἀπλότητα καὶ ποίηση. Τὸ ἔργο του συγκινεῖ γιὰ τὴν εὐκρινεῖα καὶ τὸ λυρισμὸ του. Μέσα σ' αὐτὸ θὰ δεῖς σ' ὅλο της τὸ πλάτος τὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς, τῶν γεγονότων καὶ τῶν πραγμάτων της. Τὸ βάθος ὅμως, μετὰ τὰ μεγάλα δράματά του δὲν θὰ τὰ συναντήσεις. Τέτιο εἶναι τὸ «Υπερωκεάνειο Τενάσιτυ» ἕνα ἀπλό ποιήμα, γιομῶτο ὁροσία, μελαγχολία κ' ἐπιφανειακὸ δρᾶμα, μετὰ τύπους καλοκάγους κ' εὐκρινεῖς, ποὺ βρῖσκεῖς καθημερινὰ στὴ ζωὴ τῶν λιμανιῶν. Ἡ ὑπόθεση περιστρέφεται γύρω ἀπὸ δύο νέους, ποὺ μεταναστεύουν στὸν Καναδά γιὰ ν' ἀλλάξουν τὴν τύχη τους. Ἀπὸ μιὰ καθυστέρηση, γιὰ ἐπιδιόρθωση τοῦ πλοῦ παραμένουν σ' ἕνα ξενοδοχεῖο τῆς Χάρβρης. Ἐκεῖ ἐρωτεύονται κ' οἱ δύο τὴν καμαριέρα κ' ὁ Μπαστιέν, πλὴ τολμηρὸς κ' ἔξυπνος ἀπ' τὸν φίλο του, τὴν ξεπλανεὺκα καὶ φεύγει μαζί της ἐνῶ τὸ βατόρι σφουρίζει γιὰ ἀναχώρηση. Κι ὁ Σιγκάρ λυπημένος, κρατώντας τὸ βαλιτσάκι του, κινεῖ πρὸς τὸ βατόρι ποὺ θὰ τὸν φέρει στὸ χρυσάφι καὶ στὴ λησμονιά.

Οἱ ἐρμηνευτὲς καὶ στὰ δύο παίξανε ἐννοημένους ρόλους. Στὸ σκηνογραφίαις ὑποφερτὲς στὸ δεύτερο ἔργο. Στὸ πρῶτο, ἀντιθετὰ πρὸς τὴν παραμυθένια ἀτμόσφαιρα, δόθηκαν ἀπλές, χοντροκαμμένες καὶ, πολλὰς φορές, ἀρκετὰ ρεαλιστικὲς. Ἀλλὰ κ' οἱ δύο αὐτὲς παραστάσεις ἦταν ἀπλές παραστάσεις χωρὶς ἀξιώσεις.

**

Παράσταση ὅμως πετυχημένη σ' ὅλα της, ἢ μόνη ἀπ' τίς φειτηνὲς, εἶναι ὁ «Πόθοι κάτω ἀπὸ τίς λευκὲς» τοῦ Ο' Νήλ. Τὸ ἔργο αὐτὸ παιχτήκε ἀπ' τοὺς ἴδιους ἠθοποιούς—ἐξαιρέση ὁ Γληνός, ποὺ ἀντικαθιστᾷ τὸν Μινωτῆ—στὰ «Διονύσια», πρὶν χρόνια. Ξαναιωμένον ἐφέτος μετὰ σκηνικὰ καὶ νέα διδασκαλία ἀπόδωσε ὀλότελα τῆς δραματικῆς πνοῆς τοῦ συγγραφέα.

Ὁ Ο' Νήλ εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀμερικάνος δραματογράφος κ' ἕνας ἀπ' τοὺς ὑπολογισμοὺς σημερινούς. Πρὶ λίγῳ ἢ Ἀκαδημία τῆς Σουηδίας τὸν τίμησε μετὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ. Γιὸς Ἰρλανδοῦ ἠθοποιοῦ, κ' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀκόμα ἠθοποιός, μελέτησε ὅλη τὴν θεατρικὴν τέχνην, ἀκολουθώντας καὶ σχετικὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα. Ἀλλὰ κ' ὅλη τὴ

σκληρότητα και δραματικότητα της ζωής σ' όλες της τις φάσεις την είδε και την έζησε στα μεγάλα λιμάνια και καράβια, π' αναγκάστηκε να δουλέψει από οικονομική δυσχέρεια. "Ετσι η θάλασσα κ' οι άνθρωποι της, με όλη τους την τραχύτητα και τα πρωτόγονα αισθήματα έμπνεύσανε το έργο του και το γιομίσανε σ' άρκετά μέρη από ένα ύγιη ρωμαντισμό, που ταιριάζει τόσο σ' αυτούς τους ανθρώπους, τους ζυμωμένους μέσα στη θάλασσα.

Μά απ' όλα του τ' έργα, πιο πρωτογονικό και πιο γιομάτο από άλλοηλοχτυπούμενα συναισθήματα, είναι το "Πόθοι κάτω απ' τις λεύκες..". Ο πρωταγωνισμός, η αγάπη του ξεσκαλωμένου, η ανταρσία κουνιέται πλέρια σ' αυτό το έργο πιο πολύ από κάθε άλλο. Η υπόθεση του έργου είναι παρμένη απ' τη ζωή των οποίων των τελευταίων δεκαετηρίδων του περασμένου αιώνα: "Ένας έβραϊός τραχός και σκληρός σαν τον Θεό—έτσι φαντάζεται τον Θεό του—ανάστησε ένα χερσότοπο σ' ένα φάρμα καρπερή. Στη φάρμα του παιδία και δουλευτές του τ' άγρια του. Τά δυο πρώτα απ' την πρώτη του γυναίκα, μιά μέρα φύγαγε για τήν Καλιφόρνια, κνηγώντας το χρυσάφι. Ο τρίτος, παιδί απ' τη δεύτερη του γυναίκα, ένας τύπος παθιάρης κι ανταρτικός, που βρίσκεται σ' εδωκενή διχόνοια με τον πατέρα του. Μιά μέρα ο γέρος γυρίζει στο χτήμα του με την τρίτη γυναίκα του, μιά κοπέλλα ίσαμε 35 χρονών. Οι δυο νέοι αγαπιούνται—γίος και γυναίκα του γέρο Έβραίου.—Ο γίος όμως διαρκώς ανθίσταται ντόνοντας το αίσθημά του μ' ένα φαινομενικά φλογερό μίσος. Μιά μέρα όμως το πάθος τους ζαλιζει κ' έτσι άπάνω σ'όλο ένα νύκτα τους σμίγουν. Άργότερα γεννιέται ένα αγόρι. Ο γέρο Έβραϊός το θεωρεί δικό του και θέλει νά τ' αφήσει τή φάρμα. Στους νέους γεννιέται ένας καβγάς κι' ο χωρισμός θάταν αναπόφευχτος, αν δέν έξαφανιζόταν το νεογέννητο. Έτσι η "Άπι μιά βραδυά το πνίγει. Μετά η άστυνομία κλπ.

Στο βάθος το έργο είναι ένα δράμα απ' τα σπάνια και σύγχρονα μιά έκδηλη ανηθικότητα. Δέν ξαίρω όμως αν πρέπει νά κλείνει ή ζυγαριά πρὸς το μέρος της ηθικότητας ή πρὸς το μέρος της άπὸ τήν ηθική ανεξάρτητης καλλιτεχνίας. Πάντως τά άλλοηλοχτυπούμενα συναισθήματα μαζί με το πραγματικό παίξιμο των ηθοποιών μας κράτησαν σ'ε διαρκή προσοχή, γιομάτη μεταπτώσεις, χαρίζοντάς μας έτσι μιά απ' τις πιο σπάνιες πνευματικές άπολαύσεις.

'ΟΠΩΣ ΑΓΑΠΑΤΕ,, ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

"Υστερα απ' τήν «Ελισάβετ» το Ζοσέ το «Θέατρο Κοτοπούλη» ανέβασε το «Όπως Αγαπάτε»—μετάφρ. Σκουλούδη—του Σαίξπηρ, γραμμένο άπάνω στο μέστωμα της ποιη-

τικής του ιδιοφυίας κι' άπάνω στην ώριμότητα της ηλικίας του.

Δίκαια στα ρεπερτόρια των σοβαρών ελληνικών θεάτρων τά έργα του Σαίξπηρ κρατάνε το πιο μεγάλο μέρος. Η πρωτοτυπία των έργων του, οι εξαντλημένοι σ'ε ζωγραφισμό τόποι του, αλάνοι τόποι, που άπαντιούνται καθημερινά στη ζωή, ή κλασική λιτότητα κι' ο άφθονος και γνήσιος λυρισμός του δίνουν στο θεατή λίγες ώρες εύχαρίστησης σύγχρονα με ωφέλεια σ'ε πλουτισμό παρατήρησης της ζωής και ήθοπλασίας.

Ο Σαίξπηρ σ'ε μιά εποχή εύτυχίας, στην πόλη της γέννησής του, το ποιητικό Στράτφορντ άπάνω στον Άβον, έγραψε το "Όπως Αγαπάτε,, (As you like it) που ή υπόθεσή του είναι παρμένη απ' τή "Ροζαλίτσα,, του Longe.

Η υπόθεση, βέβαια στην έχτύλιξη έχει άρκετές άφυσικότητες, υπερβολές κλπ. οι όποιες όμως δέν πειράζουν τή γενικότητα. Άπειναντίας, επιτείνουν τή χάρη, τή δρασερότητα και τ' άφθονα ερήματα. Η δράση άρκετά γοργή, χωρίς μακροσκελείς μονόλογους μεγαλώνει με το κεφατό και γοργό παίξιμο των έρμηνευτών, που πολύ συμβάλανε στην έπιτυχία της παράστασης. Ο σκηνοθέτης—ο κ. Γιαννούλης Σαραντιδής—κατανόησε τή βαθιά ούσια του έργου, έτσι που διδάσκοντάς το νά έπιτύχει μιά τέλεια άπόδοσή και νά πειθαρχήσει πρὸς τήν κεντρική ιδέα το πλείστο μέρος των ηθοποιών. Τά σκηνικά άρκετά πετυχεμένα και δοσμένα σύμφωνα με τήν άτμόσφαιρα του έργου.

Το "Θέατρο Κοτοπούλη,, ανταποκρίθηκε όλότελα στις έλπίδες μας και βαινεί πιά πρὸς δημιουργία θεατρικής παράδοσης.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Τ Υ Π Ο Σ

—Στην "Έλευθερία,, κατά τις 19 Μάρτη ο κ. Κ. Καστρινός κρίνει τά βιβλία "Στοχασμοί κι ανάρωτήματα,, του Τ. Μελά και "Βήματα στην Άμμο,, του Α. Γιαννιδη. Έδω επίσης δημοσιεύονται ταχτικά σημειώματα και πρόζες του κ. Λ. Κρυστάλλη. Έπίσης μετάφραση άρθρου της κ. Α. Ε. Millard "Η Κύπρος κατά τήν άνοιξιν., διήγημα της δ. Καρμελιάνας "Τό μυστικό μιάς καλογοραίας,, 14 και 21, μελέτη του κ. Ε. Ψαθά "Ο άνθρωπος και τά ένστιχτά του (21, 28 Μάρτη, 4 και 11 Άπρίλη), διήγημα του κ. Π. Μπίστη "Ένα δράμα,, 28, έντυπώσεις της δ. Άδελταδου Ε. Ίωαννίδη "Στη Χαλεύκα,, 31 και ταχτικά κινηματογραφικά σημειώματα του κ. Δευκ. Ίακωβίδη.

—Στην "Έλευθερία,, κατά τόν Άπρίλη δημοσιεύονται: "Τά έτήσια και έβδομαδιαία σχέδια εργασίας εις τά δημοτικά σχο

λεία,, τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ 8 καὶ 20, γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα "Σχέδια ἐργασίας,, τοῦ κ. Ἀντ. Ἀγκαστινιώτη 11, "Αἱ γυναῖκες ποῦ ἔχουν περάσει τὰ 40,, τῆς κ. Ε. Pessingham 13, τοῦ κ. Μ. Περδίου "παιδικὲς τραγωδίες,, 15, διήγημα τοῦ Ι. Εὐδοκίμου. "Ἐρχομαί αἴριο,, 18 καὶ 25, σημείωμα τοῦ Χ. γιὰ τὸ Ροῦδη 18, τοῦ κ. Μ. Περδίου "Οἱ Κλεάνθιδες,, τοῦ κ. Π. Μπίστη μετὰ τὴν εὐκαιρία τῆς μεγάλης βδομάδας "Ἡ ἀπολογία μιᾶς ἀμαρτωλῆς,, 27, "Ἡ ἀστείρευτη διψα γιὰ τὸ χρέμα,, 28, «Ἡ θανατικὴ καταδίκη» 29, «Πῶς τέλειωσε τὸ θεῖο δράμα» καὶ τοῦ κ. Ε. Πιτσιλλίδη «Ἡ σοὺς—Κυρναῖος» 30.

—Στὴν "Ἐλευθερία,, ἐπίσης ὁ κ. Κ. Καστρινὸς γράφει κατὰ τὸ Μάρτη "Κινηματογράφος καὶ Θεάτρο,, 21, "Ὁ Σολωμός καὶ ὁ Ὕμνος,, 25, "Γιὰ τὸν Κωστή Παλαμῶ,, 28, καὶ κατὰ τὸν Ἀπρίλη "Δυὸ ἔργα πολιτισμοῦ,, 4, "Δράση κι ὄχι μεμφίμοιες,, 11, "Ἡ θέσις τῆς γυναίκας,, 18, καὶ "Πρὸς τοὺς νέους,, 25. —Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ταχτικὴ "Παιδικὴ Γωνιά,, κάθε Κυριακῇ.

—Στὸν "Κυπριακὸ Τύπο,, κατὰ τὸ Μάρτη γράφουν: ὁ κ. Λ. Τιμιλλῆς γιὰ τὰ "Βήματα στὴν Ἄμμο,, τοῦ κ. Λ. Γιαννίδη, 9, "Διὰ τοὺς ἀπὸ καθέδρας σοφοὺς τῶν Κυπρ. Γραμμάτων,, 20, ὁ κ. Λ. Γιαννίδης "Μιά ἀπορία,, 30, καὶ γιὰ τὸ ἴδιο βιβλίον ὁ κ. Π. Ταλιαδάρος "Ἐνα βιβλίον στίχων,, 31. Ἐδῶ ἐπίσης ὁ κ. Χ. Γιαπανᾶς δημοσίεψε μιὰ μελέτη "Ἄγιος Ἰλαρίων, τὸ κάστρο τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἐρωτα,, 30 Μάρτη καὶ 1, 2, 4 Ἀπρ.

—Κατὰ τὸν Ἀπρίλη στὸν "Κυπριακὸ Τύπο,, γράφει ὁ κ. Κ. Γερολέμου "Κριτικὸς κυκεῶν,, 9, ὁ κ. Λ. Γιαννίδης "Δυὸ βιβλιοθῆκες,, 11. Ἡ ἴδια ἐφημερίδα ἀπὸ τῆς 20 Ἀπριλῆ ἀφιερώνει κάθε Γρίτη δλόκληρη "Φιλολογικὴ Σελίδα,, ποῦ τὴ διευθύνει ὁ κ. Λ. Γιαννίδης, μετὰ ὅλη ἀξιοπρόσεχτη κ' ἐνδιαφέρουσα. Στῆς 20 καὶ 27 Ἀπρ. συνεργάζονται μετὰ ποιήματα ὁ κ. Κ. Γερολέμου, Α. Στυλιανοῦ, Γ. Φλιάσιος, Λ. Γιαννίδης, πρόζες ὁ κ. Δ. Κουρτέλλας. Ἐδῶ ἐπίσης ὁ κ. Λ. Γιαννίδης κρίνει τὰ ποιήματα "Οὐλαλοῦμ,, τοῦ Σκαρίμπα 20, "Ἄσμα ἀσμάτων κι ἄλλα διηγήματα,, τοῦ Μελλῆ Νικολαΐδη καὶ τῆς "Διαλέξεις περὶ τῶν κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων καὶ πεζογράφων,, 27, ὁ κ. Χ. Γιαπανᾶς τὴν κυπριακὴ ἔκθεσι τέχνης 20, κι ὁ κ. Α. Χατζιωσήφ γράφει γιὰ τὰ "Πνευματικὰ χρυσορυχεῖα,, Στῆς 29 Ἀπρ. ὁ κ. Γ. Λέρνης γράφει γιὰ τὰ "Κυπριακὰ διηγήματα» τοῦ κ. Γ. Στ. Οικονομίδη, ποῦ κυκλοφοροῦν σὲ λίγο.

—Στὴν ἀγγλικὴ καθημερινὴ ἐφημερίδα τῆς Λευκοσίας "Embros,, ποῦ τὴ διευθύνει ὁ κ. G. B. Pusey, δημοσιεύονται κατὰ τὸ Μάρτη: σημείωμα γιὰ τῆς διαλέξεις τοῦ συλλόγου "Κινύρα,, Πάφου γιὰ τοὺς Κύπριους πεζογράφους, 19, ἄρθρο τοῦ κ. M. Papazian γιὰ τὸν Robert Burns, 19, ποιήματα τοῦ κ. N. S. Boudamialiside "To Milton,, 24, "To Shakespeare,,

9 Ἀπρ. καὶ "To the miners of the Great Britain,, 13 Ἀπρ. Ἐπίσης ἐδῶ κατὰ τὸν Ἀπρίλη ἄρθρο τοῦ κ. M. Papazian γιὰ τὸν P. B. Shelley 3 καὶ 4.

—Στὴν "Ἀλ ἡ θ ε ἰ α,, 26 Μαρτ. ὁ κ. Ὁρθρος Ἀττικὸς γράφει γιὰ τὰ "Βήματα στὴν Ἄμμο,, τοῦ κ. Λ. Γιαννίδη. Ἐδῶ ἐπίσης ὁ κ. Κ. Νικολαΐδης γράφει γιὰ τοὺς "Πρώτους βασιλεῖς τῆς Κύπρου,, 2 Ἀπρ. "Ἡ βασιλεία ἐν Κύπρῳ,, 9, ὁ κ. Ξενοφῶν Φαρμακίδης τὸ "Προφήταια—Ἱστορία,, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ θεῖο δράμα 23. «Μιά ὁμολογία Ρωμαίου εἰδωλολάτρου», παλαιαὶ ἀναμνήσεις τοῦ Παλαίμαχου καὶ ποίημα τοῦ κ. Ο. Ἀττικοῦ «Σταυρώθης ὁ Ἰδέα» 30 Ἀπρίλη.

—Στὴ "Φωνὴ τῆς Κύπρου,, συνεχίζεται ἡ μελέτη τοῦ καθηγητῆ κ. Ν. Γιούργκα "Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Κύπρῳ,, κατὰ μετάφραση τοῦ κ. Ἀχ. Αἰμιλιανίδη. Στῆς 17 Ἀπρ. δημοσιεύτηκε κι ὁ ἐιδικὸς γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση πρόλογος τοῦ Ρουμάνου καθηγητῆ.

—Στὴν ἐφημερίδα "Πάφος,, σὲ μιὰ σειρά μαθήματα γιὰ τὰ παιδιά δίνεται σύντομα ἡ "διοικήσις καὶ ἱστορία τῶν ἀξιολογωτέρων Μονῶν τῆς Κύπρου,, "Ὡς τώρα δημοσιεύτηκαν ἡ Μονὴ τοῦ Κύκκου 1, ἡ Μονὴ Μαχαίρα 8, ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου 15, ἡ Μονὴ Ἀποστόλου Ἀνδρέου καὶ Χρυσορρογιατισσῆς 22 καὶ ἡ Μονὴ Τροσοδοτισσῆς 30 τοῦ Ἀπριλῆ. Ἐδῶ ἐπίσης περιγράφεται (22) τὸ φιλολογικὸ μνημόσυνο τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη στὸν "Κινύρα,, Πάφου (18 Ἀπρ.) ἅπου μίλησε ὁ κ. Σ. Ἀντωνιάδης καὶ ἀναδημοσιεύεται (30) ἀπὸ τὸν "Ταχυδρόμο,, σημείωμα γιὰ τῆς διαλέξεις "Κινύρα,,.

—Στὸ "Χρόνος,, ὁ κριτικὸς τοῦ γράφει γιὰ τὸ "Ἄσμα Ἀσμάτων,, τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη καὶ γιὰ τὴν "Προίκα τῆς Μαρίας,, τοῦ κ. Α. Κυπρολέοντος, 15 Ἀπρ.

—Ἐξακολουθεῖ ἐνδιαφέρουσα πάντοτε ἡ φιλολογικὴ γωνιά τοῦ "Παρατηρητῆ,, κάθε Κυριακῇ μετὰ συνεργασία τῶν Τ. Παπαδοπούλου, Α. Μένικου, Π. Μεράνου, Φ. Βατίδου, Α. Παντῆ, Τ. Μελλά, Μ. Ἀντωνιάδη, Γ. Λουλοῦδα, Στ. Ἄνεμου, Α. Φειδία, Ο. Πελλερῆν, Μ. Πειγιώτη κ.ά.

—Στὴν "Καθημερινῇ,, ὁ κ. Αἰμ. Χουρμουζῆς γράφει γιὰ τὴν "Προίκα τῆς Μαρίας,, τοῦ κ. Α. Κυπρολέοντος 29 Μάρ. καὶ γιὰ τὴν τέταρτὴ ἐκδοσὴ τῶν "Σφυριγμάτων τοῦ Ἀλήτη,, τοῦ κ. Τ. Ἀνθία 12 Ἀπρ. Ἐδῶ λέγει πῶς «ὁ κ. Τεῦκρος Ἀνθίας μπορεῖ νὰ διεκδικήσει τὴν ἀρχηγία μιᾶς μετακαρυωτικῆς σχολῆς ποῦ μετέτρεψε τὸ ρομαντικὸ πεσοισμὸ τοῦ ποιητῆ τῶν "Ἐλεγείων καὶ Σατιρῶν,, σὲ μιὰ ρεαλιστικὴ τῆς περισοότερες φορὲς καὶ στατικὴ ἀποδοχὴ τῆς ζωῆς μετὰ ἀναπόφευκτες ἀντιδράσεις, ὅταν μάλιστα μετὰ τὸ αἶσθημα ἀποφασίσει νὰ λειτουργήσει ἡ ἀναλόουσα καὶ συμπερασματικὴ λογική,, Στὴν

«Καθημερινή», επίσης ταχτική κ' ενδιαφέρουσα συνεργασία τῶν κ. Ν. Παππά, Γ. Χατζίνη, Α. Δρίβα, Π. Λεκατσά κ.ά. Ἀναφέρουμε ἰδιαίτερα τὴν ποιητικὴ μετάφραση τοῦ "Φόουστ", τοῦ Γκαίτε ποὺ τὴν κάνει ὁ ποιητὴς Ν. Καζαντζάκης 8 Μάρτη κ.ε. καὶ τὴ μελέτῃ τοῦ κ. Κ. Ἐλευθερουδάκη γιὰ τὸν Ποῦσκιν 12 Ἀπρ. κ.ε.

—Στὸν "Ταχυδρόμο", Ἀλεξάνδρειας γράφει 16 Ἀπρ. ὁ κ. Καβούρ γιὰ τὰ "Ἐπιφανόμενα", τοῦ κ. Βρισιμιτζάκη.

—Τὸ δεύτερο τεῦχος τῆς «Μαθητικῆς Φωνῆς», ποὺ εἶναι τὸ δελτίο τῆς μαθητικῆς κοινότητος τῆς Α.Ε.Σ. Βαρσώνων, εἶναι πλουσιώτερο καὶ καλύτερο σὲ ποικίλη ὕλη, ποὺ τὴ γράφουν ἀποκλειστικά οἱ μαθητὲς τῆς σχολῆς αὐτῆς. Διηγῆματα, μελετοὺλες, σημειώματα, ἱστοριοῦλες, λαογραφικὸ ὕλικό, ὅλα ἐνδιαφέροντα καὶ ἀξιόλογα. Εἶναι μιὰ πολιτισμένη προσπάθεια. Κι ἀφοῦ μιλοῦμε γιὰ μαθητικὴ δουλιὰ, ἀναφέρουμε καὶ τὶς χειρόγραφες ἐφημερίδες "Σχολικὴ Ζωή", τῶν μαθητῶν τῆς τρίτης τάξης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου καὶ "Τὸ Πρῶτο Βήμα", τῆς ἔκτης τάξης, ποὺ εὐκόλα μποροῦν νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ σοβαρότερα μαθητικὰ δελτία καὶ πιὸ ὑπολόγιμα.

—Ἀπὸ τὰ "Παναγιύπτια", ἀναφέρουμε τὴ μελέτῃ τῆς δ. Ἐλισσάβητ Ψαρᾶ "Ἀραβὲς ποιηταὶ καὶ ποιήτριαι.. Ἀπ' ἐδῶ μαθαίνουμε πὼς οἱ κ. Γλ. Ἀλιθέρος καὶ Τ. Μαλάνος ἀπὸ τὸ Μάη θὰ βγάλουν τὰ μηνιαῖα "Ἀλεξανδρινὰ τεύχη", κριτικῆς καὶ ἐλέγχου.

—Στὸ περιοδικὸ Illustrated London News τῶν 6 Φλ. 1937 σ. 212—215 ὁ κ. A. Stéel, fellow of Christ's College Cambridge δημοσιεύει ἕνα ἄρθρο τοῦ "Little—Known Painted Churches of Cyprus etc".

—Στὴν "Πνευματικὴ Ζωή", ἀρ. 6 καὶ 7 διαλεχτὴ συνεργασία τῶν κ. Μ. Νικολαΐδη, Γ. Χατζίνη, Σοφίας Μ. Παπαδάκη, Γ. Κοτζιούλα, Δ. Ζώτου, Γ. Σίδηρη, Π. Σπανδωνίδη, Κλεαρῆτης Δίπλα Μαλάμου, Γ. Τσουκαλά, Γ. Μυλωνογιάννη κ.ά. Ἀναφέρουμε ἰδιαίτερα στὸν ἀρ. 7 τὴν κριτικὴ τοῦ κ. Γ. Χατζίνη γιὰ τὸ «Ἄσμα ἁσμάτων κι ἄλλα διηγῆματα» τοῦ κ. Μελέη Νικολαΐδη καὶ τὴν κριτικὴ τοῦ τελευταίου γιὰ τὸν «Προίκα τῆς Μαρίαςνας» τοῦ Α. Κυπρολέοντος.

—Πήραμε τὴ «Νέα Πνοή» Θεσσαλονικῆς, μὲ ἀξιόλογη ὕλη. Στὸ τεῦχος τοῦ Φλεβάρη—Μάρτη γράφουν γιὰ τὰ «Τραγούδια τῆς Φυλακῆς» τοῦ Γαλατόπουλου ὁ κ. Ἄβρ. Ν. Παπάζογλου κι ὁ κ. Κ. Μαρινάκης. Ἐδῶ ἐπίσης τὸ τεῦχος 6—7 ὁ Κ. Π. κρίνει τὶς "Ἀράχνες", τοῦ κ. Ἀλιθέρος, καὶ στὸ 10 (Ἀπρίλης) δημοσιεύεται τὸ ποίημα τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη "Ὡδὴ στὴν ἀνοιξὴ τοῦ παντός.."

—Πήραμε τὰ νέα περιοδικὰ «Τὸ νέο πνεῦμα» Ἀθηνῶν ποὺ τὸ διευθύνουν ὁ

κ. Γ. Φλιάσιος κι ὁ κ. Γ. Ζαΐρης, «Τὸ ξεκίνημα» Ζακύνθου μὲ διευθυντὴ τὸν κ. Ν. Γρυπάρη καὶ τὴ «Φοινικιά», Ἀλεξάνδρειας τοῦ κ. Γ. Ἀλκαίου. Στὴ «Φοινικιά» ἀναδημοσιεύεται «Τὸ κομπολόι» τοῦ κ. Τ. Ἀνθία ἀπὸ τὰ «Σφυριγματα τοῦ Ἀλήτη» καὶ ὁ κ. Ἀλκαίος κρίνει τὸ «Χάρος» τοῦ κ. Ἀνθία.

—Στὰ τελευταῖα «Κυπριακὰ Χρόνικα», συνεργάζονται ὁ κ. Ν. Κυριαζῆς κι ὁ κ. Κ. Χατζηγιάννου.

—Στὶς «Μακεδονικὲς Ἡμέρες» Ε, 1—2 συνεργασία τῶν κ. Ὁ. Ἐλύτη, Σ. Δάφνη, Τ. Ἄγρα, Α. Γιαννόπουλου, Β. Τατάκη, Γ. Χατζίγη, Γ. Σαραντάρη, Π. Λάσκαρι κ.ά.

—Τὸ δεύτερο τεῦχος τῶν «Νεοελληνικῶν Σημειωμάτων» τοῦ κ. Γ. Σκαρίμπα, ἐχτός ἀπὸ τὰ τσουχητὰ κ' ἐξυπνα σημειώματα τοῦ διευθυντῆ περιέχει, καὶ μελέτες τοῦ κ. Η. Ζιώγα, Γ. Κοτζιούλα, καὶ Γ. Ἀστέρη.

—Πήραμε τὶς «Μορφές» Θεσσαλονικῆς Β, 1 μὲ ἀξιόλογη συνεργασία. Διευθυντῆς ὁ κ. Βασ. Δεδούσης.

—Τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» γίνονται σιγὰ σιγὰ ἡ πιὸ ζωντανὴ ἐκδόλωση ὅλης τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς κίνησης, συγκεντρώνοντας πλοῦσια καὶ διαλεχτὴ συνεργασία παρά πολλῶν ἑλλήνων διανοουμένων. Ἀναφέρουμε μόνο ὅτι ἐνδιαφέρει εἰδικὰ τὴν Κύπρο: Στὸν ἀρ. 18 ὁ κ. Ο. Ναυτῆς γράφει δευτέρη ἀνταπόκριση γιὰ τὴν «Πνευματικὴ Κύπρο». Στὸν ἀρ. 19 ὁ κ. Γ. Μυλωνογιάννης κρίνει τὸ «Ἄσμα ἁσμάτων κι ἄλλα διηγῆματα» τοῦ Μελέη Νικολαΐδη.

—Στὴ «Νέα Ἑστία» συνεχίζονται οἱ εἰσφορὲς γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Παλαμᾶ. Στὸ τεῦχος τῆς τῶν 15 Ἀπρ. δημοσιεύεται τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ν. Κλ. Λανίτη "Ἐπανησιακαὶ Οἰκογένεια Κύπρου.."

—Βγήκε τὸ πρῶτο φύλλο τοῦ τριμηνιαίου περιοδικοῦ «Ἀχαϊκά» τῆς Πάτρας ποὺ τὸ διευθύνει ὁ κ. Κ. Τριανταφύλου.

—Πήραμε τὶς ἐφημερίδες "Ἑλληνικὸς Τύπος", Σικάγου, «Καθημερινή», Ζακύνθου καὶ τὰ περιοδικὰ: "Γνώσις", "Γέλιο", "Μακεδονικὴ Νεολαία", καὶ "Νέα Πολιτικῆ.."

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Στὸν ἔρανο τῆς Κύπρου γιὰ τὴν προτομὴ τοῦ Παλαμᾶ ποὺ ἀνοίξαν τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» ἀπὸ τὸ περασμένο τεῦχος—ἡ πρωτοβουλία στὴν Ἑλλάδα, ὡς γνωστό, ὀφείλεται στὴ "Νέα Ἑστία",—προσέφεραν:

Ἀπὸ προηγούμενες εἰσφορὲς	£ 2.5.0
Ξάνθος Λυσιώτης	0.4.0
Κ. Σπυριδάκης	0.5.0
Κ. Βασιλειάδης	0.2.0
Δ. Σκέττος	0.2.0
Θ. Σοφοκλέους	0.2.0

Ι. Κ. Μυριανθόπουλος	0. 2.0
Μαρία Έλευθερίου	0. 5.0
Κυπριανός Κυριακίδης	0. 5.0
Καλλ. Καραγεωργιάδη	0. 3.0
Γ. Παπαχαράλαμπος	0. 3.0
Χ. Χαράλαμπος	0. 3.0
Μητρόπολις Πάφου	1. 0.0
Μητροπολίτης Πάφου κ. Λεόντιος	1. 0.0
Άρχιεπισκοπή Κύπρου	1. 0.0
Λοΐζος Φιλίππου	0. 5.0
Χ. Χριστοφορίδης	0. 3.0
Σωματείο "Μάνα,"	0. 5.0
"Πνευματική Άδελφότης,,"	0. 5.0
"Ελένη Χρήστου	0. 2.0
Λουδοβίκος Σκάρπας	1. 0.0
Γ. Πούλιας	0. 5.0
"Όλυμπιακός,,"	0. 3.0
"Τρόστ,,"	0. 5.0
"Άποέλ,,"	0. 5.0
Μ. Κυπριανού	0. 5.0
Π. Βαλδασεριδής	0.10.0
Θεοδ. Άρτέμης	0. 5.0
Σοφ. Πετριδής	0. 5.0
Πάνος Ταλιαδώρος	0. 1.0
Άχιλ. Αιμιλιανίδης	0. 5.0
Δ. Θ. Σταυρινίδης	0. 5.0
Κ. Μαγκλής	0. 5.0
Π. Κανελλόπουλος	0.10.0

Σύνολο £ 12.10.0

Οί εισφορές συνεχίζονται.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Ό δήμαρχος Άμμοχώστου κ. Γ. Έμφιε-
τζίς έχει δημοσιέψει στους ήμερ. «Times» το
υπό Λονδίνου τών 6 Άπρ. έκκληση ζητώντας
την άρωγή του άγγλικού κοινοδ. για την άνα-
στήλωση τών αρχαίων μνημείων της Κύπρου
καί ειδικά της Άμμοχώστου. Παράλληλα ό
Λόρδος Mersey, πρόεδρος της Έπιτροπής
στην Άγγλία για την προστασία τών κυπρι-
ακών μνημείων, έχει επαναλάβει την έκκληση
του στην έτήσια έκθεση της Έπιτροπής που
μόλις κυκλοφόρησε. Κ' οί δυο αυτές έκκλη-
σεις δημοσιευτήκανε και στην «Έλευθερία»
Λευκωσίας.

—Στις 13 Άπρίλη όμιλος Άγγλων περι-
ηγητών έπισκέφτηκε μερικά από τά αξιολογώ-
τερα μνημεία της Κύπρου. Τόν όμιλον συνό-
δευαν ό καθηγητής της αρχαίας Ιστορίας
στο Πανεπιστήμιο Όξφόρδης κ. J. L. Myres
κι ό ύφηγητής της κλασσικής αρχαιολογίας
στο ίδιο Πανεπιστήμιο κ. S. Casson, γνωστοί
από πολλές αρχαιολογικές έργασίες τους
για την Κύπρο.

—Ό κ. R. Stewerl, αρχαιολόγος, άρχισε
άνασκαφές από μέρους Μουσείων της Αύ-
στραλίας και με την ύποστήριξη της Βρετα-
νικής Άρχαιολογικής Σχολής Άθηνών, στους
Βουνοδ. κοντά στο Πέλλαπαϊς της Κερύνιας

σέ κοιμητήρια της πρώτης έποχής του χαλ-
κού. Στο ίδιο μέρος έσκαψε πρωτότερα, ως
γνωστό, κι ό κ. Δίκαιος, όπου βρήκε την πε-
ρίφημη άναπαράσταση της λατρείας του
Όφews από τετρακότα και τό πρωτόγονο
κυπριακό άστρο.

—Ό Έφορος του Κυπριακού Μουσείου κ.
Δίκαιος έχει γυρίσει από τό ταξίδι του στη
Συρία και τη Μεσοποταμία, όπου έπισκέφτη-
κε τις τελευταίες άνασκαφές του Ras-Shamra,
που σ' αυτές βρέθηκε άγγειοπλαστική που
μοιάζει πολύ με κείνη που βρέθηκε στην Έρ-
μη. Σε λίγο ό κ. Δίκαιος θά συνεχίσει τις
άνασκαφές του στην παλαιολιθική Χοιροκοι-
τία, όπου πέρσαι είχε βρει ένα σπουδαίο πα-
λαιολιθικό τέμενος με νεκρούς θαμένους γύ-
ρω του.

—Ό κ. A. Westholm, μέλος της Σουηδικής
Άποστολής στην Κύπρο, έπισκέφτηκε τελευ-
ταία διάφορους τόπους του νησιού μας συμ-
πληρώνοντας τις πληροφορίες που θά χρεια-
στούν για νά γραφτεί τό κείμενο του τέταρ-
του τόμου του πελυτίμου έργου της Σουηδ.
Άποστολής για την Κύπρο, που θά είναι έτοι-
μο σέ δυό χρόνια.

—Ό καθηγητής κ. Γ. Σωτηρίου μας πληρο-
φορεί ότι θά έπισκεφτεί την Κύπρο, σχετικά
με τό κείμενο του έργου του για τά Βυζαντι-
νά μνημεία μας, τις γιορτές του Πάσχα ή
λίγο πιο ύστερα.

—Η Γαλλική Άκαδημία Έθικών και Πολι-
τικών Έπιστημών τόν περασμένο Μάρτη
έχει εκλέξει τό Βέλγο ποιητή και συγγραφέα
Maurice Maeterlinck στη θέση του μ. Έλευθέ-
ριου Βενιζέλου.

—Ό Κύπριος ποιητής κ. Παύλος Βαλδασε-
ριδής, που έμεινε στην Κύπρο ένα χρόνο σχε-
δόν, ξαναγύρισε στη Γαλλία τόν Άπρίλη. Σε
γράμμα του μας πληροφορεί ότι θά ξαναεκ-
δοθεί ή ποιητική του συλλογή «Rezois mon
cœur» κι ότι θά βγουν σέ λίγο δυο νέες ποι-
ητικές συλλογές του «Pain» και «Μαγιοβό-
τανα» καθώς και δυο τόμοι διηγημάτων του.

—Σέ λίγο θα κυκλοφορήσουν σέ τόμο με
τόν τίτλο "Εφήμερα, τά ποιήματα του κ.
Ξάνθου Λυσιώτη. Τρία από τά ποιήματά του
αυτά μας τά παραχώρησε για τό έπόμενο
τέχος μας.

—Κυκλοφόρησε ό νέος τόμος διηγημάτων
του Κύπριου λογοτέχνη κ. Γιάννη Σταυρινού
Οικονομική με τόν τίτλο "Κυπραίικα".

—Ό φιλόλογος κ. Νίκος Θ. Άντωνιάδης
έβγαλε τις μέρες αυτές ποιητική μετάφραση
της «Μήδειας» του Εϋριπίδη, από την όποια
μας παραχώρησε τό κομμάτι που δημοσιεύ-
ουμε στη σ. 242. Ό κ. Άντωνιάδης μετάφρα-
σε κ' έβγαλε σέ βιβλία πρωτότερα τόν «Πλου-
το» του Άριστοφάνη, τόν "Οιδίποδα Τύρανο,,"
και τόν "Οιδίποδα επί Κολωνώ,," του Σοφοκλή
και την "Ιφιγένεια έν Ταύροις,," του Εϋρι-
πίδη.

—Ό κ. Γ. Χειμαρρίδης τυπώνει και κυ-

κλοφορεί σέ λίγες μέρες τήν πρώτη του ποιητική συλλογή με τόν τίτλο "Κολλιτήρης και Σία.,..

—Ο Κύπριος διηγηματογράφος κ. Μελής Νικολαΐδης, διευθυντής τοῦ Γραφείου Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν στήν Ἀθήνα, μάς γράφει ὅτι θά ρθει τὸ καλοκαίρι στήν Κύπρο γιά νά δώσει μιὰ σειρά διαλέξεις. Με τήν εὐκαιρία τούτη πληροφοροῦμε τοὺς ἀναγνώστες μας πῶς ὅσοι θέλουν τὸ νέο βιβλίο τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη «Ἔσσμα ἀσμάτων» κι ἄλλα διηγήματα» μποροῦν νά τὸ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὸ γραφεῖο μας, ὅπου θά βροῦν καὶ τὰ προηγούμενα ἔργα του.

—Ο Ἰταλὸς καθηγητὴς κ. Bruno Lavagnini, ποῦ πῆγε στήν Ἀθήνα γιά τίς γιορτές τῆς ἐκατονταετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου, μάς γράφει ὅτι ἴσως νά ἐπισκεφτεῖ τώρα καὶ τήν Κύπρο.

—Στὴ Θεσσαλονίκη θά βγεῖ σέ λίγο ὁ "Παλμός", διμῆνο περιοδικὸ μελέτης καὶ κριτικῆς με διευθυντὴ τὸν κ. Πέτρο Σπανδωνιδῆ κ' ἐπιμελητὴ τῆς ὕλης τὸν κ. Ἄβρ. Παπάζογλου. Ὅσοι ἀπὸ τὴν Κύπρο θέλουν νά γραφοῦν συνδρομητές, ἄς ἀπευθύνονται στὸν κ. Κώστα Προυσιῆ. Ἡ συνδρομὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι 120 δραχμὲς τὸ χρόνο. Με τήν εὐκαιρία τούτη συσταίνομε τοὺς Κύπριους λογοτέχνες, ἂν θέλουν νά γίνεται λόγος γιά τίς ἐργασίες τους στὸν τούρκικο τύπο, νά τίς στελνοῦν στὸν κ. Παπάζογλου (54 Τοιμισκῆ, Θεσσαλονίκη) ποῦ εἶν' ἀνταποκριτὴς τοῦ τούρκικο περιοδικοῦ "Farlik...". Στὸ περιοδικὸ τοῦτο δημοσίεψε τελευταία μετὰφραση τοῦ διηγηματος "Τοικίνης", τοῦ κ. Γλαύκου Ἀλιθέρη.

—Τὸ περιοδικὸ "Νέα Τέχνη", τοῦ κ. Μ. Βαΐδου θά κυκλοφορήσει τοὺς μῆνες αὐτοὺς, ἄρτιο σέ ὕλη καὶ σ' ἐμφάνιση. Ὅπως πληροφοροῦμαστε, κάθε του τεύχος θά εἶν' ἀφιερωμένο γιά ἓνα κλάδο, γιά ἓνα θέμα, καὶ θά εἶναι αὐτοτελές.

—Τὰ λογοτεχνικὰ πενήντάχρονα τοῦ κ. Γρηγορίου Ξενοπούλου γίνανε ἀφορμὴ γιά νά γίνουν διαλέξεις στήν Ἀθήνα γιά τὸ ποικίλο καὶ σημαντικὸ ἔργο του.

—Κατὰ τίς 17—24 Ἀπρίλη γίνανε στήν Ἀθήνα γιορτές γιά τὴν ἐκατονταετηρίδα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, στίς ὁποῖες παρευρέθηκαν ἀντιπρόσωποι πολλῶν ξένων πανεπιστημίων καὶ ἄλλων ἀνωτάτων πνευματικῶν ἰδρυμάτων. Οἱ Κύπριοι ἐπιστήμονες ἔστειλαν ἀναμνηστικὸ δῶρο.

—Ο Ἐκδοτικὸς Οἶκος Methuen τοῦ Λοντίνου κυκλοφόρησε στίς 8 τοῦ Ἀπρίλη τὸ βιβλίο τοῦ κ. Α. Α. Πάλλη: *A Study of M. Venizelos's Policy in Greece's Anatolian Ventures and after.*

—Ο Γάλλος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Ζάν Ζαί στίς 19 Ἀπρίλη ἐπισκέφτηκε στὸ σπῆτι του τὸν Κωστῆ Παλαμά καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ παράσημο τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ὁ ποιητὴς τοῦ ἀπάντησε εὐχαριστώντας κι ἀνάφερε τοὺς στίχους του γιά τὴ Γαλλία στὸ ποίημα του "Εὐρώπη.,..

NEA BIBLIA

Schaeffer Cl.-F.-A. *Missions en Chypre, 1935—1934*, 41 pl., 51 fig., 180 pp. in—4 cart., 1936. Sir Ronald Storrs', *Orientalism*, Ivor Nicholson, London, 21].

Stanley Casson's *Ancient Cyprus*. 7/6. The Cyprus Committee for the Reservation of the Ancient and Medieval Monument of Cyprus *Second Report*, 1936, 40, pp. 17.

Μελῆ Νικολαΐδης: Ἔσσμα Ἀσμάτων κι' ἄλλα διηγήματα. Γραφεῖο Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἀθήνα 1937 8ο σ. 111, δρ. 25.

Ἄντιοχοῦ Κυπρολόγοντος: Ἡ προικὰ τῆς Μαριάννας. Ὁ Φευγιός. Κυπριακά διηγήματα. Γραφεῖο Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἀθήνα 1937, 8ο σ. 180.

Ὁ λῆμος Περὰνθη: Τὰ πρῶτα τραγούδια, Ἀθήνα 1937, 8ο μεγάλο, σ. 30, δρχ. 15. Ἀντρέα Τσιρμπέα: Ἀνήσυχτα βράδια. Ἀθήνα, 1934, 8ο, σ. 67.

L. Laurand: *Pour mieux comprendre l'antiquité classique*. Ed. Picard, Paris 1936 pp. 215.

M. Valis: *La date du "Sacrifice d'Abraham... Extrait de "L'Acropole... revue du monde hellénique (Janvier—Mars 1935)*. Monaco 1937, 8ο pp. 15.

Γ. Βαλέτα: Φιλολογικά στὸ Βιζυηνό. Βιβλιογραφικά—βιογραφικά—κριτικά—γραμματολογικά—αἰσθητικά—ἀνέκδοτα Βιζυηνοῦ. Ξανατύπωμα ἀπ' τὰ Ὁρακικὰ τόμ. Η' Ἀθήνα, 1936, 8ο σ. 100.

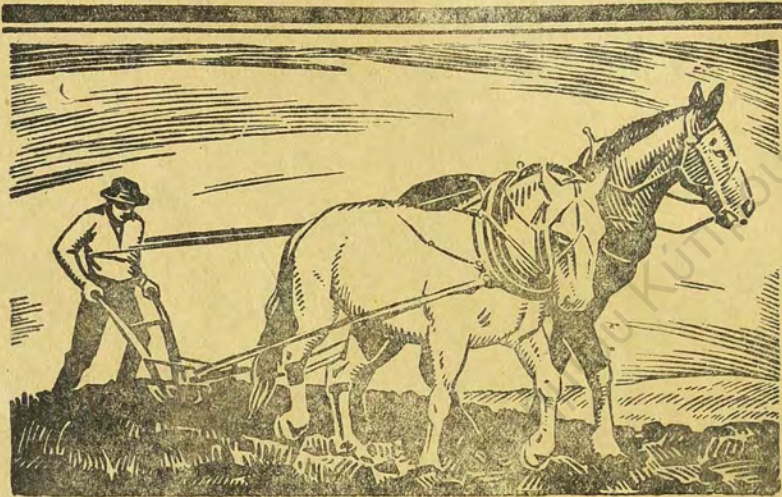
Γ. Βαλέτα: Τὰ νέα Λεσβιακὰ γράμματα Θ'. Τὰ "Τραγούδια Ξενιτευμένου", τοῦ Ἐφταλιώτη. Κριτικὸ μελέτημα. Μυτιλήνη, τυπογραφεῖο "Πρωϊνῆς", 1937 8ο σ. 10.

Πάνου Κοράλη: Εἰρήνη. Συμβολικὸ δρᾶμα. Γραφεῖο Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἀθήνα 1936, 8ο σ. 83.

Εὐριπίδου: Μῆδεια. Ἐμμετρὴ μετὰφραση Νίκου Θ. Ἀντωνιάδη. Ἐν Λάρνακι Κύπρου 1937, 8ο ς. +57..

Γιάννη Σταυρινοῦ Οἰκονομίδης: Κυπριακά. Σκηνὲς ἀπὸ τὴν ζωὴ τῶν βουδῶν καὶ τῶν κάμπων τῆς Κύπρου. Κύπρος 1937. 16ο σ. 151, 1 1/2 σελίνι.

Βασ. Δεδούση: Ἡ Φεγγαροντυμένη. Ρομάντζο. Θεσσαλονίκη (1937). 8ο σελ. 82.

ΠΟΝΟΙ ΡΕΥΜΑΤΙΣΜΩΝ

ΔΥΝΑΣΘΕ ΝΑ ΤΟΥΣ
ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΤΕ

Ἐξαιρετικὸν ἂν πρόκειται περὶ πόνων τῶν μυῶν ἢ ἀρθρώσεων, τὸ Σλοᾶνς Λίνιμεντ θὰ τοὺς σταματήσει ἀμέσως. Μὴ τριβετε καθότι εἰσέρχεται μέσα τῶν πόρων μέχρι τῆς ἐστίας τοῦ κακοῦ· θερμίνει, μαλακώνει, σταματᾷ τοὺς πόνους. Μὴν ὑποφέρετε πλέον. ἔχετε πάντοτε ἓνα φιαλίδιον.

Μεταχειρισθεὶτε τὸ Σλοᾶνς κατὰ τῶν ρευματισμῶν, ὀσφυαλγίας, ἰσχυαλγίας, πόνων τῆς πλάτης, ἔξαρθρώσεων καὶ πόνων τῶν μυῶν.

ΣΛΟΑΝΣ ΛΙΝΙΜΕΝΤ · Σταματᾷ τοὺς πόνους

SLOANS LINIMENT

Ἐπεύθυνος—Ἰδιοκτήτης Α. Μ. Ἀτταλίδης Λευκωσία

Τύποις «ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»—Θωμᾶ Γ. Κυριακίδης Λευκωσία